

Redaktionelt forord

Temaet for dette nummer af *Økonomi & Politik* er sport. Ifølge en konventionel opfattelse ligger sport uden for både økonomi og politik. Penge og magt er ikke relevante størrelser på dette felt. Denne opfattelse kan have en vis kerne af sandhed, men må nuanceres eller i visse tilfælde helt afvises. Gennem en række studier af historiske og aktuelle forhold viser bidragene i dette temanummer således, at sport er relateret til både økonomi og politik på en lang række måder. Den tid, hvor man kunne betragte sport som et særligt reservat, er forbi, og den myte, som har opretholdt dette syn, bliver udfordret. Vi har inviteret *Hans Bonde* og *Klaus Nielsen* til at sammensætte et bredt panel af specialister, der har overblik over disse temaer, og som kan fremlægge ny forskning og opstille nye perspektiver.

I første artikel om de Olympiske lege beskæftiger *Klaus Nielsen* sig med London 2012. Det er sigtet, at legene skal sikres forskellige former for »legacy«, og dermed befordre forskellige former for økonomiske, sociale og kulturelle afkast. Der kan sikres forskellige økonomiske og bymæssige gevinster, om end disse også rummer fejlregninger og for stor optimisme, men det er mere tvivlsomt, om der sker noget på den idrætspolitiske scene. England er således hårdt ramt af livsstilssygdomme, og har brug for at en større del af befolkningen dyrker idræt,

hvad netop legene kunne være en motor for. Det er derfor vanskeligt at indfri de mange ambitioner.

Også temanummerets anden artikel, der er forfattet af *Hans Bonde* og *Anne Zoëga Olsen*, omhandler De Olympiske Lege, denne gang afholdelsen i Peking i 2008. Artiklen fokuserer på Kinas kulturpropaganda og dets rolle som værtsland. For arrangørerne var det vigtigt at sætte det moderne Kina på dagsordenen gennem en flot og fejende åbningsceremoni og samtidig feje ubehagelige ting ind under gulvtæppet, som f.eks. spørgsmål om ytringsfrihed og behandling af nationale mindretal. Dermed skulle Kina placeres effektivt på landkortet, og selv om det officielt hed sig, at politik og sport skulle holdes adskilt, agerede Kina bevidst politisk i disse sammenhænge.

I en tredje artikel diskuteres sportens forretningsmæssige rationale mere direkte. Det er et kendt fænomen, at de store fodboldklubber også er blevet en forretning. *Simon Kuper* og *Stefan Szymanski* analyserer denne fodboldforretning, og gør op med de udbredte myter om, at det er en god og stor forretning. Faktisk er der selv for de store klubber tale om mindre virksomheder sammenlignet med andre brancher, og indtjeningen er reelt også beskeden. De bliver ikke drevet professionelt som andre dele af det private erhvervsliv, og

paradoksalt nok er der mange amatører i klubberne. Rådet fra de to forfattere er derfor, at fodboldklubberne bør koncentrere sig om det de er gode til: Sport.

Den fjerde artikel af Barry Houlihan og Mick Green studerer, hvad der sker når offentlige reformprogrammer støder sammen med sportens verden. Det sker i hele verden som en del af en generel »moderniseringsbølge«. Med eksempler hentet fra Storbritannien, som på godt og ondt har været forgangsland på dette område, konkluderes, at de politisk igangsatte moderniseringsprogrammer har resulteret i en uheldig forsimpning af sportsorganisationernes målsætninger. Det sker blandt andet fordi moderniseringsprincipperne indarbejdes med inspiration fra det private erhvervsliv, hvor rentabilitet er i fokus. En konsekvens er at der opstår et demokratisk underskud, som følger af, at sportens egne organisationer og interesser gradvist marginaliseres.

Bjarne Ibsen gør i den femte artikel rede for traditioner og brud i kommunernes idrætspolitik. Tidligere har kommunerne overladt en betydelig del af styringen på det sportspolitiske område til de lokale foreninger. Politikerne har fået fred og ro, og foreningsverdenen har fået ressourcer og indflydelse. Denne model er imidlertid under gradvis opløsning. Dels spiller mere langsigtede tendenser i samfundsstyringen og introduktion af nye ledelsesprincipper fra New Public Management ind, dels har også den generelle kommunalreform haft betydning. Denne politisering er også ledsaget af en opbygning af administrative og videnskabelige kompetencer i kommunerne.

Ulrik Wagner og Rasmus K. Storm interesserer sig i temanummerets sjette bidrag for sportsskandalens anatomi. Formålet er at identificere forskellige typer af sportsskandaler og de teoretiske værktøjer, der kan analysere dem. Sportsskandaler fortæller oftest som anekdoter. Forfatterne argumenterer derimod for, at teorier om skandaler, diskurser og idealtyper kan være nyttige. De udvikler i deres artikel en teoretisk ramme til analysen og ser konkret på Tiger Woods ægteskabsproblemer og cykelholdet Festinas dopingproblemer under Tour de France. På denne baggrund formuleres en række elementer til at studere sportsskandaler.

Jørn Hansen beskæftiger sig i temanummerets sidste bidrag også med politik og sport, men på det internationale felt. I bidraget fremlægges, hvordan en række danske idrætsforbund havde tætte forbindelser til tilsvarende organisationer på den anden side af Østersøen i 1940'erne og 1950'erne. I denne periode anerkendte Danmark dog ikke Østtyskland – sporten var altså på kant med den officielle politik. Dette sportslige samarbejde var en ud af flere faktorer, der bidrog til den danske anerkendelse af DDR.

Samlet set udgør temanummeret en anledning til at gentænke, problematisere og udrede sportens økonomiske og politiske dimensioner.

Martin Marcussen og Karsten Ronit
Ansvarshavende redaktører
for *Økonomi & Politik*

London 2012 – OL som løftestang, hårde omkostninger, bløde gevinster og den svære vej til olympisk »legacy«

**Klaus Nielsen, Professor of Institutional Economics,
School of Business, Economics and Informatics, Birkbeck,
University of London, k.nielsen@bbk.ac.uk**

Denne artikel giver et overblik over den aktuelle status i Londons bestræbelser på at sikre legenes »legacy«. Først gennemgås det politiske rationale for OL som løftestang for realisering af en række andre politiske mål, hvilket munder ud i en oversigt over de elementer, der indgår i den tilstræbte »legacy«. Dernæst diskuteres værtskabets økonomiske aspekter med udgangspunkt i de oprindelige omkostnings- og indtægtskalkuler og de senere korrektioner samt usikre skøn over mulige gevinster på længere sigt. Derefter sættes fokus på to af de mest betydningsfulde former for »legacy«: Byfornyelsen af fire bydele i Londons East End samt løfterne om at øge befolkningens idrætsdeltagelse. Det konkluderes, at byfornyelsen ser ud til at blive delvis vellykket, mens der ikke er meget der tyder på, at løfterne om at bruge eliteidræt som løftestang for fremgang i breddeidrætten bliver til andet end varm luft. Dette skyldes bl.a. den tiltagende prioritering af kortsigtede hensyn initieret af økonomisk smalhals.

Når byer og lande søger eller påtager sig værtsrollen for en megabegivenhed, er det sjældent et udslag af økonomisk fornuft, selv om det oftest ledsages af legitimerende, luftige økonomiske kalkuler. Rationalet er oftest politisk. Det kan udspringe af et ønske om at understøtte og udbrede et respektindgydende billede af en kompetent og fremgangsrig nation eller by. Det kan være begrundet i politisk markedsføring og den prestige, der følger af iværksættelse af store projekter. Det

kan også være udtryk for en bestræbelse på at bruge OL som politisk løftestang til at realisere projekter, der kræver politisk fokus og mobilisering af ressourcer i et omfang, der ellers ikke er muligt.

De olympiske lege er den største megabegivenhed, der findes. Londons værtskab for OL i 2012 er ikke et fornuftigt projekt i snæver økonomisk forstand. Især ikke hvis der tages højde for alternativomkostninger. Omkostningerne er håndgribelige, høje og stigende og rammer bredt, mens størstedelen af de potentielle gevinster er luftige og kontingente. Rationalet for Storbritanniens og Londons bud på værtskabet var politisk. Det var delvis begrundet i regeringens ønske om at promovere et gunstigt billede af et moderne, succesrigt Storbritannien (se artiklen af Houlihan og Green i dette temanummer), men det var først og fremmest funderet i løftestangsrationalet. Den politiske opbakning for projektet og dets momentum blev muliggjort af, at det blev set som et middel til at realisere andre mål, først og fremmest regeneration af en nedslidt bydel i London og store infrastrukturelle investeringer, som ellers vanskeligt kunne lade sig gøre.

London vandt uventet værtskabet i konkurrence med et teknisk set mere kompetent bud

fra Paris. Det var en konsekvens af godt politisk håndværk og en dygtigt håndteret salgskampagne med glitter, glamour og effektiv lobbyvirksomhed. Londons bud var rigt på store luftige visioner, herunder vage udsagn om at inspirere ungdommen og letsindige løfter om at forøge befolkningens deltagelse i sport og fysisk aktivitet. Der var en usædvanlig stor vægt på legenes »legacy« (der vel kan oversættes til arv eller eftermæle, men i denne sammenhæng vil den engelske betegnelse blive anvendt), hvilket skabte fin resonans med IOC's politiske prioriteringer, men som også bidrog til at vanskeliggøre den efterfølgende opgave med at indfri de givne løfter.

Denne artikel giver et overblik over den aktuelle status i Londons bestræbelser på at sikre legenes »legacy«. Først gennemgås kortfattet det politiske rationale for OL som løftestang for realisering og/eller fremskyndelse af en række andre politiske mål, hvilket munder ud i en oversigt over de elementer, der indgår i den tilstræbte »legacy«. Dernæst diskuteres værtskabets økonomiske aspekter med udgangspunkt i de oprindelige omkostnings- og indtægtskalkuler og de senere korrektioner samt usikre skøn over mulige gevinster på længere sigt. Til slut ses der nærmere på to af de mest betydningsfulde former for »legacy«: Byfornyelsen af fire bydele i Londons East End samt løfterne om at øge befolkningens idrætsdeltagelse. Det konkluderes, at byfornyelsen ser ud til at blive delvis vellykket, mens der ikke er meget, der tyder på, at løfterne om at bruge eliteidræt som løftestang for fremgang i breddeidrætten bliver til andet end varm luft. Dette skyldes bl.a. den tiltagende prioritering af kortsigtede hensyn, hvilket delvis er initieret af økonomisk smalhals.

OL som politisk løftestang og legenes »legacy«

Det har altid været en del af rationalet bag afholdelse af OL, at det skulle være mere end

godt to ugers sportsfest, men vægtningen af de efterfølgende konsekvenser i OL-diskursen er blevet større med tiden. Fra og med 2002 er legenes legacy blevet en central del af IOC's vokabularium. Det blev kodificeret som en del af IOC's ny »Olympic Charter«, og fra og med London skal alle OL-arrangører referere til en evalueringsprotokol (»Olympic Games Impact«) og foretage omfattende tidsstudier af udviklingen i legenes indvirkning på en række økonomiske, sociale og miljømæssige variable, der tilsammen udtrykker legenes legacy (Girginov og Hills, 2010: 2091-2).

Londons OL-bud var fra starten centreret om dets »legacy«, først og fremmest den omfattende byfornyelse af et forarmet område i det østlige London, som OL blev set som løftestang for. Det var primært det, der sikrede opbakning i regeringspartiets rækker og i Londons bystyre, og det var det, der neutraliserede den underliggende skepsis og modstand mod et så udgiftskrævende megaprojekt. Tidligere OL-byer havde også lagt vægt på byfornyelse, og især Barcelona evnede at realisere ambitionerne på succesfuld vis, men ingen tidligere arrangører har koblet OL sammen med et så omfattende regenerationsprojekt. Dette projekt var allerede planlagt og på tegnebordet og ville måske ad åre være blevet realiseret alligevel, men indarbejdelsen og konkretiseringen af planerne som en del af OL-projektet blev set som garant, styrkelse og fremskyndelsen af det ambitiøse byfornyelsesprojekt.

OL blev også på andre punkter set som løftestang for andre projekter, der ellers vanskeligt lod sig gennemføre. Det gælder først og fremmest udbygningen af Londons pressede og forældede trafikale infrastruktur.

Omkring tidspunktet for beslutningen om tildeling af OL-værtskabet blev en anden form for »legacy« tillagt stor vægt i Londons bud. Det var ambitionerne om at bruge OL som

løftestang for et skub fremad for breddeidrætten i Storbritannien. Det blev til en målsætning, hvilket i den konkrete sammenhæng snarere skal tolkes som et løfte, om at få to millioner flere briter til at dyrke sport eller fysisk aktivitet af en vis intensitet og hyppighed.

I en publikation fra 2004 blev legenes tilstræbte »legacy« inddelt i seks dimensioner, socialt, infrastrukturelt, økonomisk, sportsligt, bæredygtighed og kulturelt (Vigor et al., 2004).

Bestræbelserne på at sikre OL's »legacy« har haft stor vægt i den politiske og administrative debat siden 2005. Ministeriet for Kultur, Medier og Sport har konkretiseret håbet om, hvilken »legacy« Londonlegene vil få (DCMS, 2008):

- at gøre Storbritannien til en ledende sportsnation på verdensplan
- at inspirere en ny generation af unge
- at fremvise Londons multikulturelle diversitet
- at transformere hjertet i det østlige London
- at udforme Olympic Park som en »blueprint for eksemplarisk bæredygtighed
- at fremvise Storbritannien som et kreativt, åbent og velkomment sted at bo i og besøge og for erhvervslivet.

Dette er blevet omformet til detaljerede konkrete målformuleringer og programmer. Der er udformet en aktionsplan til realisering af planerne (DCMS, 2008), og nye organisationer med konkrete opgaver i relation til sikringen af legenes legacy (Olympic Legacy Company, Legacy Trust) er blevet etableret.

Stigende omkostninger og usikre gevinster

Sportens megabegivenheder er vokset kraftigt i omfang og betydning i de seneste årtier. De afledede kommercielle og samfundsmæs-

sige gevinstmuligheder er betydelige. Det har skærpet interessen for at stå for værtskabet, og i denne sammenhæng er økonomiske analyser af omkostninger og gevinster blevet tilagt stigende vægt (Preuss, 2004; Horne og Manzenreiter, 2006). Som oftest giver analyserne, der typisk udarbejdes af regeringer eller konsulentfirmaer, et optimistisk billede af værtskabets samlede økonomiske regnskab, og som oftest viser det sig, at omkostningerne er skønnet alt for lavt, mens gevinsterne ikke bliver så store som forventet. Sådanne kalkuler er at ligne med brug af elastik som måleredskab. Mange udgifter og især de samfundsmæssige gevinster er særdeles usikre og kontingente, og mange af gevinsterne har multiple årsager og kan ikke udelukke de tilskrives megabegivenheden, sådan som det ofte er tilfældet i kalkulerne. De samfundsøkonomiske beregninger er udtryk for social konstruktion af en diskurs, der er i fin samklang med politiske prioriteringer og magtfulde interesser. Hachleitner og Manzenreiter (2010) konkluderer, at alliancen mellem sporten, medierne og erhvervslivet har en afgørende rolle i konstruktionen af denne diskurs.

Udgifterne til tidligere olympiske lege er næsten altid blevet kraftigt undervurderet som følge af urealistiske budgetter. Udgifterne til legene i Athen 2004 blev mere end dobbelt så høje som budgetteret, og i Sydney 2000 blev de næsten tre gange så store (Evans, 2011: 372). Det viste sig meget hurtigt, at London ikke er en undtagelse. Det er især udgifterne til anlæg af nye faciliteter og opgradering af allerede eksisterende faciliteter samt udgifter til sikkerhed, der er løbet løbsk. Allerede i marts 2007 blev budgettet for udgifterne til disse formål opjusteret til £9.3 mia, hvilket er £5.3 mia, eller 120 procent mere end det budget, der blev opereret med, da London blev tildelt værtskabet mindre end to år tidligere (Evans, 2011: 370-1). Årsagen var bl.a. prisstigninger i en ophedet byggebranche på 7 procent, hvilket var 4 pro-

cent mere end budgetteret, men udgifts-krævende ændringer af lemfældigt budgettede anlægsprojekter var også medvirkende. Udgifterne til sikkerhed i budgettet var sat meget lavt (£190 mio) og blev efter terroraktionerne i London i 2005 opjusteret til £850 mio. Derudover var det forventet, at sponsorater og private entreprenører ville bidrage til en større andel af finansieringen, men det blev forpurret af kreditklemmen og den finansielle krise.

Udover disse udgifter til anlæg og sikkerhed, er der særskilte budgetter for (a) køb af byggegrunde, hvilket også blev markant højere end budgetteret, eftersom opkøb skete midt i det kraftige byggeboom, før den finansielle sektor kollapsede, (b) udgifter forbundet med afholdelse af selve legene, hvilket forventes at modsvares af indtægter fra billetsalg, sponsorater og medierettigheder, (c) særlige OL-relaterede programmer til støtte af elite- og breddeidræt og kulturelle aktiviteter, hvilket tilsammen udgør en beskedne andel (3-4 procent) af de samlede udgifter, samt (d) udgifter til investeringer i transport og anden infrastruktur uden for selve det olympiske anlæg, hvilket er på i alt £6.6 mio. De samlede skønnede udgifter er på £20.1 mia, hvilket er £6.2 mia mere end anslået i det bud, der i 2004 blev fremlagt over for IOC (Evans, 2011: 371).

Som det fremgår, er der mange gode årsager til, at udgifterne er vokset mere end budgettet. En stor del af dem har at gøre med den makroøkonomiske og sikkerhedspolitiske udvikling, hvilket vanskeligt har kunnet forudses, men udgiftsstigningen skyldes også, at budgetteringsgrundlaget syntes at være det allermost optimistiske scenarie uden inddragelse af risikofaktorer. Dertil kommer dårlig planlægning. Et eksempel er administrationsbudgettet, der allerede i november 2006 blev opjusteret fra £100 mio til £500 mio, svarende til en stigning på 400 procent (Rawnsley, 2006).

De stigende udgifter bliver finansieret af Finansministeriet og lagt oven i det, som Londons skatteydere skal betale. Derudover har udgiftsstigningen givet anledning til en række nedskæringer eller fjernelse af planlagte initiativer, og en forøgelse af den andel af det i øvrigt faldende overskud fra National Lottery, der går til OL-projektet, med ganske betydelige negative konsekvenser for andre tilskudsmodtagere inden for kunst, kultur og sociale aktiviteter

De omtalte beløb er de faktiske udgifter og ikke alternativomkostningerne, der givetvis er væsentligt større. Den reelle udgift er i økonomisk teoretisk perspektiv det, som kunne opnås ved den bedst mulige alternative anvendelse af midlerne. Det er ikke muligt at give et velfunderet bud på det, men der kunne eksempelvis bygges 50 nye hospitaler for udgiften, og der ville snildt være penge tilovers til at tilbagekøbe alle de idrætsanlæg, der tidligere var knyttet til skoler, men som de senere år er blevet solgt til andre formål (Rawnsley, 2006).

De faktiske udgifter er håndgribelige, men langt hovedparten af de forventede udgifter er luftige og usikre. Det gælder ikke de indtægter, der er knyttet til den konkrete afholdelse af legene, og de forventes som oven for nævnt omtrent at modsvare de hermed forbundne udgifter. Det er derimod tilfældet med de potentielle ekstra turistindtægter. Erfaringer fra andre megabegivenheder viser, at disse indtægter oftest er langt mindre end anslået, eftersom de turister, der ellers ville komme, vælger at blive væk som følge af den trængsel og de prisstigninger der følger af OL (Preuss, 2004: 46-67). Det er muligt, at PR-værdien af en medieopmærksomheden omkring OL kan medføre større turismeindtægter på længere sigt og endvidere afledede gevinster i form af indgående udenlandske investeringer og eksport, men disse effekter er formentlig meget beskedne i betragtning af

den status og profil, London og Storbritannien allerede har internationalt.

Der er andre potentielle gevinster, som det ligeledes er så godt som umuligt at anslå størrelsesordenen af. Der er effekter på beskæftigelsen og arbejdskraftens kvalifikationer som følge af de olympiske anlægsinvesteringer. Der er afledte virkninger af de forrentede ca. 70.000 leveringskontrakter til det private erhvervsliv (Department of Business, Enterprise and Regulatory Reform, 2008). Der er også positive efterspørgselseffekter i de regioner, hvor udenlandske delegationer vælger at opslå træningslejre forud for legene, men forventninger med grundlag i erfaringer fra de seneste OL har vist sig at være alt for optimistiske, da de fleste lande på grund af de klimatiske forhold i London ikke finder behovet for akklimatisering ligeså stort som i eksempelvis Sydney og Beijing (House of Commons Culture, Media and Sport Committee, 2007: 41-43).

Dertil kommer naturligvis alle de gevinster, der er knyttet til ovennævnte elementer, der vil kunne udgøre legenes legacy, men de er endnu vanskeligere at estimere, og de er i øvrigt for de flestes vedkommende afhængige af opfølgende udgifter, og her ser det tungt ud i det aktuelle økonomiske klima.

De kalkuler over forventede omkostninger og gevinster, der laves i forbindelse med den politiske beslutningstagen omkring et muligt bud og i forbindelse med det faktiske bud, er en slags rudimentære cost-benefit analyser med tvivlsomme forudsætninger og mange huller. I princippet burde beslutninger om kommende OL og evalueringer af hidtidige OL baseres på grundige og velfunderede cost-benefit analyser, der omfatter alle relevante faktorer. Dette er ønskværdigt, men også af mange grunde urealistisk (Preuss, 2004; Short, 2008: 332).

Det er vanskeligt at legitimere de faktiske of-

fentlige udgifter til legene med udgangspunkt i indtægter, der er usikre og meget langsigtede og kræver ekstra investeringer, men der er andre »benefits« knyttet til selve afholdelsen af legene, som måske har en sådan legitimeringseffekt. Olympiske lege er en fest, og Londons og Storbritanniens indbyggere værdsætter måske deres deltagelse i festen så meget, at dette (delvis) kan opveje udgifterne. Atkinson m.fl. (2008) har anvendt den såkaldte »contingent valuation« teknik til at estimere betalingsvilligheden blandt Londons borgere for de immaterielle »benefits«, der er forbundet med, at der afholdes OL i byen. De kom frem til en gennemsnitlig årlig betalingsvillighed på £22 per indbygger, hvilket omtrent modsvarer den stigning i den lokale council tax, som er London's bidrag til finansiering af legene. Tilsvarende har Kavetsos og Szymanski (2010) med udgangspunkt i den nyere økonomiske litteratur om »happiness« samt data fra spørgeskemaundersøgelse søgt at værdisætte den »feel good« fornemmelse, der kan opstå som effekt af afholdelse af en begivenhed som OL. De finder, at effekten er signifikant og betydelig.

Byfornyelse og sociale problemer

Regenerationen af »hertet af East London« omfatter ikke kun faciliteter og infrastruktur, men tilsigter en egentlig transformation af området med nye former for social interaktion og nye muligheder for stedets beboere. Det var før OL-projektet et meget nedslidt område med socialt forfald og fattigdom, og i økonomisk forstand var områdets indikatorer mere end 75 procent under gennemsnittet for Storbritannien (og dermed berettiget til støtte fra EUs regionale strukturfond). Området havde en meget høj arbejdsløshed. Næsten 20 procent af den voksne befolkning har ingen formelle erhvervskvalifikationer, og halvdelen af alle børn vokser op i husholdninger, hvor ingen har arbejde (Evans, 2010: 385).

Området var tidligere et stærkt uforuren-

»wasteland« med tydelige minder fra stedets industrielle fortid. Oprydningen og etableringen af grønne områder og en bæredygtig CO₂-neutral Olympic Park er en tydelig og vedvarende forbedring af området. Derudover indebærer også de forbedrede transportforbindelser til det centrale London – både forbedrede livsbetingelser for områdets beboere og mere lovende udsigter for tilgang af private investeringer.

Det er hensigten, at de nye faciliteter efter OL skal kunne bruges af områdets beboere og danne ramme om nye sociale integrationsformer. Den olympiske by vil blive til 3.500 nye boliger, og det forventes, at yderligere 5.500 nye boliger vil blive bygget i den øvrige del af Olympic Park. Dertil kommer nye arbejdspladser i forbindelse med anlægsprocessen og den heraf følgende opkvalificering af arbejdskraften. Ideen er, at dette vil skabe en dynamik, der på længere sigt fører til et generelt løft i livskvalitet og eliminering af områdets tunge sociale problemer.

Der er ingen grund til at betvivle, at regenerationen bliver en succes i henseende til faciliteter og infrastruktur, men der er meget, der tyder på, at det bliver vanskeligt at få bugt med områdets tunge sociale problemer, og den tilsigtede dynamiske fremvækst af virksomheder, beskæftigelse og forbedrede kvalifikationer lader vente på sig.

Anlægsprojekterne gør ikke brug af lokal arbejdskraft i samme omfang som forventet (DH, 2009). Arbejdsgiverne har i stort omfang valgt at ansætte ikke-lokale arbejdere, herunder i betydeligt omfang polakker og andre østeuropæere. Antallet af jobs i byggeindustrien er som planlagt, og den statistiske andel af lokalt ansatte svarer også nogenlunde til det forventede, men tallet medregner de tilrejsende østeuropæere, der i vidt omfang har midlertidig bopæl i området. Den lokale arbejdskraft har ikke de nødvendige basale kvalifikationer, og de dertil designede opkva-

lificeringskurser har tilsyneladende haft ringe effekt. Det eneste projekt, der lader til at give markante lokale beskæftigelseseffekter, er et nyt kæmpe butikscenter lige nord for Olympic Park. Anlægsprojekterne resulterer givet vis i en »skills legacy«, som vil øge de pågældendes beskæftigelsesmuligheder fremover, men denne legacy kan meget vel blive større i Gdansk end i Newham (Evans, 2011: 386).

Der er endvidere en række andre forhold, som blokerer for den tilsigtede lokaløkonomiske dynamik (NEF, 2008). Kontrakterne for levering af varer og tjenesteydelser til OL-projekterne kritiseres for at være stykket ud i så store bidder, at de små og mellemstore virksomheder i området ikke kan konkurrere med nationale eller multinationale virksomheder. De strikse former for beskyttelse af det olympiske brand, herunder forbud mod at bruge de olympiske symboler, gør det vanskeligt for lokale erhvervsdrivende at skabe værdi på lokalitetens associering med legene. Det er endvidere usikkert, i hvilket omfang de lokale beboere og erhvervsdrivende vil kunne få tilgang til de nye boliger og kontorer, da de stigende OL-omkostninger og de generelle nedskæringer vil fremme en tendens til at sælge projektets aktiver til den højest bydende uden særlige hensyn til de lokale interesser.

Dertil kommer en aktuel, midlertidig ulempe for områdets nuværende beboere i form af den høje blå mur, der er bygget omkring den olympiske byggeplads (Evans, 2011: 373-4). Muren fremmer langt fra områdets tiltrækningskraft og er formodentlig med til at skærpe områdets problemer med social opløsning. Den er midlertidig, men medregnet konverteringen af bygningerne til andre formål efter OL kan perioden let vare 10 år.

Ingen gevinster for breddeidrætten

Da London fik tildelt legene i 2012 lovede man en ambitiøs legacy i form af at få to mil-

ligner flere briter til at dyrke sport eller anden fysisk aktivitet. Ambitionsniveauet blev af Labour-regeringen reduceret til et mål om at få en million flere briter involveret i en eller anden form for fysisk aktivitet mindst tre gange om ugen i mindst 30 minutter per gang. Dette mål er meget langt fra at blive realiseret. Tal fra Sport England viser eksempelvis en stigning i antallet af aktive på sølle 8.000 i 2010. Samtidig er antallet af briter med et aktivitetsniveau på nul steget med 300.000 i perioden 2005-2010. Den nye koalitionsregering ledet af de konservative er tilsyneladende i færd med helt at fjerne målet om mere deltagelse (Longman, 2011).

Der kan anføres mange årsager til denne fiasko. Utilstrækkelige målrettede initiativer og en generel fejlvurdering af, hvilken effekt OL i sig selv vil have på idrætsaktiviteten, er de vigtigste årsager, men beskæring af tilskud til breddeidrætten spiller også ind, og regeringsskiftet er med til at forværre situationen.

Regeringens policy-dokumenter indikerer, at den i henseende til OL-værtskabets gunstige effekter på breddeidrætten lider af en afart af den ofte forekommende vrangforestilling, at elite automatisk skaber bredde. Der er ingen dokumentation for en sådan sammenhæng (Storm, 2010; Coalter, 2004). En systematisk undersøgelse af den foreliggende dokumentation for en effekt på fysisk aktivitet og helbredstilstand konkluderer, at datagrundlaget er svagt, men at der ikke noget, der tyder på nogen automatisk sammenhæng (DH, 2009). En af de bedre undersøgelser omhandlede effekten af legene i Sydney 2000. Den viste, at syv olympiske sportsgrene fik øget tilgang efter OL, mens der var nedgang i ni andre (Veal og Frawley, 2009). DH (2009) nuancerer konklusionen. Det fremhæves, at OL ikke i sig selv vil resultere i en ny bølge af massedeltagelse, men personer, der allerede er fysisk aktive, kan forventes at blive mere aktive eller at vælge en ny sportsgren som følge

af det, de betegner demonstrationseffekten. Derimod kan det ikke forventes, at OL og eliteidræt vil have nogen som helst indvirkning på de fysisk inaktives sportsdeltagelse. Eliteidræt er så fjernt fra deres verden, at det ikke har nogen relevans for deres adfærd, og hvis den har nogen, er den snarere negativ. Det fremhæves, at de fysisk inaktive vil kunne påvirkes af det, der benævnes legenes festivaleffekt. De vil kunne stimuleres til at deltage i aktiviteter i lokalsamfundet og dermed måske blive mere fysisk aktive, men dette kræver initiering af særlige »festival« aktiviteter baseret i lokalsamfundet.

Det gælder generelt, at det kræver iværksættelse af særlige sideløbende, og udgiftskrævende aktiviteter, hvis OL-værtskabet skal ledsages af fremgang for breddeidrætten. Demonstrationseffekten af OL og eliteidræt har ikke i sig en sådan effekt. Det kræver investeringer i særlige faciliteter rettet mod bredden. De olympiske faciliteter er i den forbindelse ligegyldige. Det kræver endvidere investeringer i trænere og skoleidræt og aktiviteter, der synliggør og demonstrerer realistiske muligheder for aktivitet.

Labourregeringen øgede finansieringen af breddeidrætten og igangsatte flere nye programmer frem til 2006-2007, hvor de galoperende OL-omkostninger og senere den finansielle krise satte en stopper for gavmildheden. Siden da har breddeidrætten ad flere omgange fået beskåret sine tilskud, oftest som led i ændringer af fordelingsnøglen for uddeling af overskuddet fra National Lottery. Labourregeringen søgte eksplicit at fremme både eliteidrætten og breddeidrætten, uden at det gav anledning til større problemer. Efter 2006-2007 er det imidlertid tydeligt, at der er sket stigende forfordeling af OL-projektet og støtten til eliteidræt på bekostning af breddeidrætten (Green, 2009; se også Houlihan og Green i dette temanummer).

Den nye koalitionsregering har fortsat denne

linje. OL-projektet og støtten til den potentielt medaljevindende elite fastholdes, mens der sker markante nedskæringer på breddeidrættens område. Den lancerede i marts 2011 et nyt program, »Places, People and Play« (Sport England, 2011), der giver støtte til forbedring af faciliteter og motivering af nye frivillige, og som etablerer bedre muligheder for, at børn og unge får kendskab til nye idrætsgrene, men budgettet er beskedent, og initiativet kan tolkes som et figenblad for voldsomme nedskæringer i andre programmer og tilskud. Således indeholdt regeringens første budget i oktober 2010 en markant nedskæring af Sport Englands budget med 30 procent, og et program der finansierer sportsaktiviteter for børn efter skoletid blev oprindeligt skrottet, men blev så efter voldsomme protester alligevel videreført indtil videre og i beskåret udgave.

Den jernhårde kortsigtslogik

Nedskæringerne for breddeidrætten og løftebruddet i forbindelse med, at målsætningen om øget deltagelse blev droppet, er eksempler på den kortsigtslogik, der er sat ind efter, at de økonomiske realiteter er begyndt at bide. Økonomisk smalhals indebærer et pres for udgiftsbeskæringer og nedtonede ambitioner. I denne sammenhæng er nogle udgiftsposter fredede, fordi de repræsenterer det, der opfattes som kernen i afvikling af et succesrigt OL. Det gælder faciliteterne og omkostningerne til selve afholdelsen af legene. Det gælder endvidere støtten til elitens forberedelser. Medaljetabellen er et så oplagt politisk ladet symbol på værtsnationens succes, at støtten til eliten også opfattes som en del af kernen. Udgifter til sikkerhed har samme karakter. Der er en tendens til, at alle andre udgiftsposter opfattes som mere eller mindre perifere og kommer i spil som objekter for beskæring.

I princippet burde bestræbelserne på at sikre legenes legacy være en del af kernen, på grund af den rolle dette element spillede i

processen, og som førte til, at regeringen involverede sig i OL-buddet, og herunder i lyset af den vægt det fik i Londons OL-bud, og endelig som følge af IOC's opprioritering af dette hensyn. Det er endnu for tidligt at konkludere, at den jernhårde kortsigtslogik, der prioriterer 17 dages fest og farver, går ud over legenes legacy, men der er klare tendenser i den retning.

Referencer

- Atkinson, G., S. Mourato, S. Szymanski og E. Ozdemiroglu (2008), »Are We Willing to Pay Enough to »Back the Bid«?: Valuing the Intangible Impacts of London's Bid to Host the 2012 Summer Olympic Games?«, *Urban Studies*, 45, 419-44.
- Bux-Ryan, G., N. Finegold, C. Hutchison, C. Ressel and G. Smith (2010), »The 2012 Olympics: access to training and employment opportunities«, *Equality and Human Rights Commission. Research Paper 49*, London: Equality and Human Rights Commission.
- Coalter, F. (2004), »Stock in the Blocks? A sustainable sporting legacy«, i Vigor, A., M. Mean og C. Tims, red., *After the Gold Rush – A sustainable Olympics for London*, Institute for Public Policy Research og Demos, pp. 93-108.
- Department of Business, Enterprise and Regulatory Reform (2008), London 2012 Calling-Business Opportunities on Offer worth £ 6 bn., *News release*, 30 September.
- Department of Culture, Media and Sport (DCMS) (2008), *Before, during and after: making the most of the London Olympics*, London: DCMS.
- Department of Health (DH) (2009), *A Systematic Review of the Evidence Base for Developing a Physical Activity and Health Legacy from the London 2012 Olympic and Paralympic Games*. London: DH.
- Evans, G. (2011), »London 2012«, i J.R. Gold and M.M. Gold, red., *Olympic Cities. City Agendas, Planning, and the World's Games, 1896-2016*, London and New York: Routledge.
- Girginov, V. og L. Hills (2010), »A Sustainable Sports Legacy: Creating a Link between the London Olympics and Sports Participation«, *International Journal of the History of Sport*, 25(14): 2091-2116.
- Green, M. (2009), »Podium or participation? Analysing policy priorities under changing modes of

- sport governance in the United Kingdom», *International Journal of Sport Policy*, 1(2):121-44.
- Hachleitner, B. og W. Manzenreiter (2011), »The EURO 2008 bonanza: mega-events, economic pretensions and the sport-media alliance«, *Soccer & Society*, 11(6), 843-53.
- Horne, J. og W. Manzenreiter (2006), *Sports mega-events: Social scientific analysis of a global phenomena*, Oxford: Blackwell.
- House of Commons Culture, Media and Sport Committee (2007), *London 2012 Olympic Games and Paralympic Games funding and legacy*, Second Report of Session 2006-07, Volume 1, London: House of Commons.
- Kavetsos, G. og S. Szymanski (2010), »National well-being and international sports events«, *Journal of Economic Psychology*, 31, 158-71.
- Longman, J. (2011), »England Finds 2012 Olympics Don't Spur Exercise«. *New York Times*, 15 February.
- NEF (2008), *Fools Gold. How the 2012 Olympics is selling East London short, and a 10 point plan for a more positive local legacy*, London: NEF.
- Preuss, H. (2004), *The Economics of Staging the Olympics. A Comparison of the Games 1972-2008*, Cheltenham: Edward Elgar.
- Rawnsley, A. (2006), »The ruinously expensive folly of this mad five-ring circus«, *The Observer*, 26.11.
- Short, J.R. (2008), »Globalization, Cities and the Summer Olympics«, *City*, 12(3): 321-40.
- Sport England (2011), *Places. People. Play programme details*, London: Sport of England.
- Storm, R.K. (2010), Skaber elite bredde?«. *Arbejds-papir*, København: Idrættens Analyseinstitut.
- Veal, A.J. og S. Frawley (2009), »Sport for All and Major Sporting Events: Trends in Sport Participation and the Sydney Olympic Games, the 2003 Rugby World Cup and the Melbourne 2006 Commonwealth Games«, *School of Leisure, Sport and Tourism Working Paper 6*. Sydney: University of Technology Sydney.

Åbningsceremonien ved OL i Beijing 2008 – et essay

**Hans Bonde, Professor, Institut for Idræt, Københavns Universitet,
hbonde@ifi.ku.dk**

Anne Zoëga Olesen, Cand. scient. idræt, Københavns Universitet

Selvfølgelig fungerer alle OL og især deres åbningsceremonier som en form for kulturpropaganda for værtslandet. Men det er lige så selvfølgelig noget specielt, at IOC har givet en et-partistat med store problemer med menneskerettighederne og med stærke etniske grænsekonflikter ret til at udnytte en international åbningsceremoni med et ritualiseret og semi-religiøst skær i harmoniens og den mellemfolkelige respekts navn. Ceremonien spillede i høj grad på den righoldige kinesiske historie og kultur. Målet var at demonstrere, at Kina i dag er langt fra den tidligere opfattelse af »Asiens syge mand«. Herved blev den nuværende magtelite i Beijing fremstillet som blomsten af en tusindårig national kinesisk kulturtradition, og de magtpolitiske rødder i maoisme, de katastrofale »store spring fremad« og kulturrevolutionen »flashede« bort til fordel for regimets erklærede rodfæstethed i Kungfutses lære.

Kina: modernisering men ikke modernitet

Kina har gennem de sidste årtier gennemlevet en omfattende udviklingsproces, hvorved hen ved 300 millioner mennesker er blevet løftet ind i middelklassen, og landet er blevet en motor i verdensøkonomien. Samtidig har Kina i dag bevæget sig langt i forhold til maosismens totale retslige vilkårlighed, massehenrettelser af kontrarevolutionære, hungersnød udløst af en katastrofal landbrugspolitik samt omfattende ødelæggelser af uerstattelige kulturværdier.

I denne artikel vil vi med sporten som udgangspunkt argumentere for, at Kinas ubestridelige fremskridt ikke har ændret ved, at regimet stadig fundamentalt set bygger på det gamle kommunistpartis magtmekanismer blot i moderniseret form. På trods af lokale eksperimenter med former for demokrati og en på papiret bekenden sig til menneskerettigheder satser Kina fortsat på modernisering – forstået som økonomisk vækst og teknologiske fremskridt, men ikke på modernitet – forstået som udviklingen af et dialogisk og åbent civilsamfund med hånd i hanke med den politiske ledelse. Det maner til eftertanke, at både Det Tredje Rige og Sovjetkommunismen har vist sig at være langt værre end frygtet, da disse autoritære samfundssystemer er brudt sammen, og det endelig er muligt at få en mere ucensureret adgang til, hvad der er foregået med hensyn til arbejdslejligheder, forfølgelse af de af regimet definerede politiske modstandere og totalitær kontrol med befolkningen helt nede på hverdagsplanet.

I det følgende vil åbningsceremonien ved OL i Beijing blive analyseret i relation til ceremonierne generelle funktion som kulturpropaganda for værtslandet. Kildematerialet til analysen udgøres hovedsagelig af den danske og den kinesiske Tv-version af åbnings-

ceremonien, hvor den kinesiske udgave er blevet tolket af den herboende kineser Xiao Lingyan.

OL som kulturpropaganda

Sloganet om sportens upolitiskhed er en besværgelse, der har som ypperste formål at hindre, at den olympiske sport trækkes ned på det profane politiske hverdagslivs niveau, hvorved den mister sin magi. For grundlæggeren af det moderne OL i 1896, Pierre de Coubertin, viderefører den moderne olympiske atlet nemlig den antikke atlets religiøse gudedyrkelse ved at ære »sit fædreland, sin oprindelse, sit flag«, og herved besmykkes de olympiske lege i en sfære, der er hævet over samfundets trivielle politiske konfliktsfære.

Målet var at skabe en ophøjet kult, hvor nationalfølelsen kunne få fuld udfoldelse og nationerne måle sig i fredelig kappestrid, hvorved krigens virkelige styrkeprøve bedre kunne holdes i skak: Krig uden våben. Pierre de Coubertin forestillede sig vitterligt, at nationalstaternes bedste sønner gennem en fredelig konfrontation på de olympiske anlæg ville kunne befrugtes af »en religiøs følelse« opnået gennem OL's ritualer og symboler.

Hvert fjerde år skulle menneskeheden genfødes i en forløst, vitaliseret og fællesskabsfølende tilstand. Den olympiske hymne angav forsøget på at skabe en sakral stemning. Den blev komponeret specielt til de første moderne olympiske lege i Athen 1896 af Spyros Samaras til et digt af Kostis Palamas: »Udødelige fortidens ånd, fader til det gode, skønne og sande ...«. Dertil kom faklen, der blev tændt i Olympia ved solens stråler, og efter en verdensomspændende rejse nu skulle antænde den olympiske flamme på stadion, hvor den skulle brænde ubrudt indtil legenes afslutning.

Blandt andre betydningsbærende punkter er det olympiske motto: Hurtigere-højere-stær-

kere, ringene i blå-gul-sort-grøn og rød, kanonskud og brevduer, hvilket i øvrigt er en rød klud foran alverdens dyreværnsorganisationer, da duerne flakser forvirrede omkring og en del af dem risikerer at blive brændt op i den olympiske flamme. Som afslutning på åbningsceremonien afspilles det arrangerende lands nationalmelodi.

De olympiske leges liturgi er langsomt blevet udviklet gennem legenes historie og er derfor et sammensurium af ritualer. F.eks. er fakkelløbet introduceret af den tyske organisationskomite under Hitlers Olympiske Lege i Berlin 1936. Kulminationen ved indmarchen kommer, når værtslandets atleter, i 2008 det kinesiske hold, marcherer ind til allersidst, hvilket vanen tro udløser enorm begejstring blandt de mange (kinesiske) tilskuere, der er vidne til OL-historiens største hold.

For en nyfødt nation er det at deltage i indmarchen ved OL bag en strunk og stovt fanebærer og en skiltebærer med nationens navn den endelige emotionelle inddragelse i nationernes kreds. Men for at markere sig nationalt skal man også helst vinde medaljer, eller endnu bedre komme højt på nationernes medaljerangliste, og kineserne havde satset alt på at blive nr. 1 i 2008. Aller stærkest kan man dog manifestere sin nationalfølelse og sælge et kulturpolitisk budskab til alverden, hvis man opnår det i dag uhyre eftertragtede at blive olympisk værtsby.

Til gengæld for at gøre OL til en mega-event med en astronomisk omsætning tildeles værtsbyen og værtslandet af Den Internationale Olympiske Komite (IOC) en mulighed for ikke mindst gennem åbningsceremonien at sælge et positivt billede af sin egen kultur og sin styreform til tv-seere over hele verden. Som den største fast tilbagevendende begivenhed i verden er OL og ikke mindst åbningsceremonien fuldstændig ubetalelig set ud fra et reklamesynspunkt, når det gæl-

der om at gøre et land kendt og skabe goodwill om dets image.

Værtslandet får adgang til at politisere gennem at forbinde sig med de olympiske symbols ophøjethed. For eksempel overtog kineserne helt fakkelløbets stormfulde vej gennem Europa, USA og Korea til IOC's store fortrydelse pga. profaneringen af det olympiske ritual. Men for kineserne var det vigtigt, at fakkelløbets vej ikke blev brudt, om det så skulle foregå i det skjulte og under massiv politibeskyttelse. Frem for alt skulle faklen gennem Tibet og op på et i øvrigt uvejrsmønt Mount Everest for at demonstrere Tibets ubrydelige enhed med Riget i midten trods opstand og undtagelsestilstand. Ved faklens ophold i Lhasa by fremkom den regionale leder af Kinas Kommunistparti Zhang Qingli i øvrigt med følgende såre politiske bemærkning: *»Vi vil helt sikkert være i stand til totalt at knuse Dalai Lama-klikens lumske planer«.*

Modpolitisering er til gengæld ikke accepteret af IOC, og »sammenblanding af sport og politik« betyder derfor i reglen, at IOC og værtsnationens politikmonopol udfordres. Det udtrykker jo en farlig konkurrence over for IOC's kernevarer, som er salg af uovertrufne kanaler for nationalpolitisk selvindsættelse. Da faklen i Olympia blev overdraget fra den græske til den kinesiske olympiske komité, markerede det, at Kina nu angiveligt var værdig til at varetage de ophøjede olympiske idealer *»til gavn for den harmoniske udvikling af mennesket med henblik på at fremme oprettelsen af et fredeligt samfund, der er optaget af bevarelsen af den menneskelige værdighed«.* Det var jo en betragtelig politisk gevinst for det kinesiske et-partistyre. Da en person fra »Journalister uden grænser« til gengæld protesterede mod denne opfattelse ved på Olympia at løbe ind bag hovedtæppet, præsidenten for den kinesiske organisationskomité, for at vise et flag med de olympiske ringe som håndjern, så blev det af IOC fordømt i stærke vendinger som en »po-

litisk manifestation«, og under den del af talen blev der i øvrigt i kinesisk tv i stedet for den politiske aktion vist billeder af det græske landskab. Når en sådan protesthandling vakte så stor vrede i IOC, var det naturligvis fordi, det truede med at trække hele tæppet væk under illusionen om sporten som apolitisk.

Når mantraet, om at sport og politik ikke har noget med hinanden at gøre, gang på gang fremhæves, kan det lige omvendt skyldes, at elitesport og politik er intimt forbundet. Det er et sigende vidnesbyrd om, hvor fleksibelt og usubstantielt sloganet om ikke at sammenblande sport og politik kan være, at Danmarks Idræts-Forbund's (DIF) tidligere formand, det tidligere IOC-medlem Kai Holm, der frem mod OL i 2008 har hånet menneskerettighedsaktivister på fakkelløbet, samtidig har været det eneste medlem af DIFs bestyrelse, der tidligere har ønsket at boykotte legene i Moskva i 1980 med den begrundelse, at de har været politiske. Er sloganet om sportens og politikens adskilthed et tomt tegn, som kan bruges til at give en hvilken som helst idrætspolitisk handling et ædelt og neutralt skær? I så fald gør man klogt i at spidse ørerne, når en idrætsleder eller politiker hævder, at sporten er hævet over politiken, for et sådant udsagn vil i så fald være et skalkeskjul for en stærk politisering af sporten.

Optakt

OL i Beijing i 2008 har på det sportslige og organisatoriske plan været gigantisk og perfekt, skønt enkelte kommentatorer har hæftet sig ved en lidt for glat, perfektionistisk og glædesløs afvikling. I Kina er breddeidrættens vigtigste rolle at være udklækningssted for eliten, og eliten vil i reglen sige den olympiske elite, for Kina satser benhårdt på de olympiske discipliner, der er flest medaljer i, og dem som det er nemmest at vinde i. Et klubsystem, som vi kender det i Danmark, hvor børnene melder sig til ud fra egne inter-

esser og skifter rundt, kendes stort set ikke. Gennem denne ensretning af sporten til at tjene olympiske mål er det lykkedes for kineserne at rykke fra at være nr. 4, til nr. 3 og nr. 2 i nationskonkurrencen ved de seneste tre Olympiske Lege og i Beijing er det lykkedes at markere sig som en af de to førende supermagter ved at blive nr. 1 foran USA målt på antal guldmedaljer – en status der på det økonomiske område er blevet understreget kraftigt gennem den igangværende finanskrisen. Faktisk har denne rivalisering mellem Kina og USA givet OL i 2008 en aura af »systemernes kamp« som i koldkrigsdagene, hvilket yderligere har øget spændingen. For at kunne brillere i denne kamp har kineserne ofret 40 milliarder dollar på OL.

Ytringsfriheden blev krænket frem mod og under OL. Som blot en blandt mange kunne nævnes arbejder- og bondeaktivisten Yang Chunlin fra Kinas nordlige Heilongjiang-provins, der i sommeren 2007 indsamlede underskrifter til et åbent brev under overskriften: *»Vi vil have menneskerettigheder, ikke olympiske lege«*. Myndighederne kvitterede ved at anholde ham, og i februar 2008 blev han iført lænker på hænder og fødder og fremstillet i retten på grund af »statsundergravende virksomhed«.

Før og under den succesfulde afvikling af OL lykkedes det for den kinesiske partiledelse at neddæmpe opmærksomheden omkring problemer med menneskerettighederne, behandling af politiske fanger, nedkæmpelsen af oprøret i Tibet og samarbejdet med dubiose politiske regimer i den tredje verden såsom Burma, Nordkorea og Zimbabwe. Hertil kom også Darfur i det vestlige Sudan, hvor kineserne til gengæld for lukrative energiinvesteringer og olieleverancer vendte det blinde øje til muslimske regeringsstøttede militser etniske udrensning af den sorte ikke-arabiske befolkning, der foreløbig resulterede i mindst 200.000 døde.

For kineserne var åbningsceremonien af højeste prioritet, arbejdet med de 10.000 medvirkende var pågået i tre år, og der var investeret uendelige summer. Organisationskomiteen havde endog hyret Steven Spielberg til at bruge sin fabelagtige illusionskunst i skabelsen af åbningsceremonien, men han stod af, da det gik op for ham, at den kinesiske statsledelse fortsat støttede det sudanske regime, der udøvede folkemord på dets egne indbyggere i Darfur. Til gengæld var en anden verdenskendt filmskaber, Zhang Yimou, der blandt andet stod bag mesterværket »Tiger på spring, drage i skjul« hovedinstruktør på højtideligheden, hvilket tydeligt kunne ses især i den fænomenale antændelse af faklen ved den ældre tidligere topatlet, forretningsmanden Li Ning, der i svævende Zhang Yimou-stil bevægede sig på overjordisk vis.

Åbningsceremonien

Den kinesiske version af åbningsceremonien starter med at vise det olympiske hovedstadion, »Birds Nest«, udefra, hvor man også ser et større lysshow. Herefter skifter man til at se stadion indefra med billeder af publikum, der klapper og vifter med røde stofstykker. Den kinesiske præsident og det kinesiske »kommunistparti« KKP's generalsekretær, Hu Jintao, og IOC's formand, Jacques Rogge, kommer ind på stadion, mens alle bag dem rejser sig. Herefter ser man publikum og man ser og hører et militørkester. Igen kommer der et panoramabillede af »Birds Nest« udefra, hvorefter der bliver klippet tilbage til IOC medlemmerne og KKP's ledere, der sidder ved en rød baggrund. Denne loge for højtstående IOC og KKP-medlemmer vil fremover blive kaldt »den Røde Boks«. Herefter bliver der klippet frem og tilbage mellem medlemmer af den Røde Boks, publikum og militørkesteret.

Trommeslagerne i det første indslag trommer med en nærmest militær præcision, en association der ikke er tilfældig, da samtlige trommespillere, ifølge Geremine R. Barmé

(2009: 71), er soldater fra »Folkets Befrielsehær«. Trommespillerne reciterer ordene »Venner er kommet langvejsfra, ikke glade vi er«, som kommer fra første kapitel, første vers af den kinesiske filosof Kungfutses (551-475 f. Kr.) analekter. At de kinesiske arrangører bruger netop Kungfutses som velkomst, er udtryk for et skift fra maoismen, hvor Kungfutses er forbudt. Faktisk er det nærmest eneste udtryk for den hedengangne maoisme den gennemgribende røde farve, der indgår i en række af ceremonierne som symbol på den kinesiske nation. Til slut i indslaget bliver lyset på stadion slukket, og der tændes i stedet et rødt lys i trommespillernes synkront arbejdende trommestikker, som er det eneste, der kan anes i aftenmørket. Til sidst bliver lyset tændt over stadion igen, og de 2.008 trommespillere rejser sig op og smiler og vinker.

Efter åbningsceremonien har de internationale medier pointeret, og det bekræftes af sinologen G. R. Barmé, at videoen med fyrværkeriet er blevet forproduceret, så man kan være sikker på fyrværkeriet er synligt uanset den aktuelle grad af forurening i Beijing (Barmé, 2009: 73). Fyrværkeriets funktion er at symbolisere »krudet« som den første af »de fire store kinesiske opfindelser«, som vises for at fremhæve Kinas store bidrag til den menneskelige civilisations udvikling. I dette indslag om de såkaldte »Historiens fodspor«, ser man undervejs »Den Store Folkets Hal« (Renmin Dahuitang), og den kinesiske regeringsbygning, der altså fremstilles som den kinesiske civilisations foreløbige kulmination.

Herefter synger en lille kinesisk pige i rød kjole, der står på en lige så rød trappe, en sang, som, ifølge Ting Chen fra TV2's kommentatorspor til udsendelsen, alle kinesiske børn lærer i skolen. Sangen hedder »Ode til fædrelandet« og er en hyldest til det kinesiske flag. Pigen mimer dog kun, eftersom hun er stand in for den åbenbart mindre kønne pi-

ge, Yang Peiyi, med den smukke sangstemme. Ifølge Berlingske Tidende er udskiftningen sket, fordi et medlem af KKP's ledelse ikke er tilfreds med Yang Peiyis fremtoning. På den måde har Partiet fået den perfekte stemme til det perfekte ansigt (Barmé, 2009: 74).

Herefter bæres det kinesiske flag ind på stadion af børn, der er i folkedragt fra 56 af Kinas forskellige etniske grupperinger. Det har dog senere vist sig, at børnene er etniske hankinesere, altså tilhørende den 90 procent store majoritetsbefolkning. Ved flagstangen overtager otte soldater flaget og bærer det med stiv militær præcision til flagstangen. Publikum opfordres til at rejse sig for det kinesiske flag, og flaget hejses, mens den kinesiske nationalsang synges. I den kinesiske version af åbningsceremonien vises Hu Jintao, derefter Jiang Zemin og til sidst flere af de andre højtstående KKP-ledere efterfulgt af fyrværkeri.

Papiret er nummer to af de fire store kinesiske opdagelser, som bliver vist i åbningsceremonien. En stor skriftrulle rulles ud på midten af stadion. En solodanser påbegynder en moderne dans. Når hans ene arm rører papiret virker den som en kalligrafi-pen, der tegner figurer. Han sekunderes af flere dansere, der tegner bjerge. Herefter kommer Kungfutses's 3.000 disciple ind på stadion, imens de reciterer fra hans analekter. Disciplene slår i takt bambusskriftruller sammen, så det rytmisk understøtter recitationen. Herefter præsenteres den tredje af de store opfindelser, trykkekunsten, ved at trykplader med kinesiske tegn hæves fra gulvet. Disse trykplader skal repræsentere trykkekunsten, og tegnet for »he«, harmoni, vises med tre forskellige typer kinesiske tegn efterfulgt af en repræsentation af den kinesiske mur som symbol på en af de største kinesiske militære og ingeniørmæssige bedrifter (Barmé, 2009: 78). Konceptet »harmonie«, som er centralt i forhold til KKP's nuværende partipolitik og

er en videreførelse af Jiang Zemins politik, der er engageret for at modernisere Deng Xiaopings opfordring til stabilitet og sammenhold (Barmé, 2009: 78). På trykpladerne fremkommer figurer såsom bølger og ringe i vandet, der kan tolkes som en udbredelse af trykkekunsten til resten af verden fra Riget i Midten.

Kungfutsianismen bygger på traditionelle forskrifter (li), som den enkelte skal beherske for at finde sin plads i det strengt hierarkisk opbyggede samfund, hvor faderen i hjemmet i mikroformat skal optræde med ansvar og magt som kejseren overfor sit folk. I Kungfutsianismen lægges der også vægt på at undersøge ting for at forstå principperne bag og at tage aktiv del i verdens aktiviteter. Skole og uddannelse er altså vigtig i Kungfutsianismen. Under Mao var Kungfutses lære forbudt, da hans dyrkelse af den hierarkiske samfundsmodel stred imod kommunismens selvopfattelse. Kungfuts blev først genoptaget af statsmagten i midten af 1990'erne, da staten forlod den kommunistiske politik til fordel for en form for statsliberalisme. Kungfutses filosofier viste sig hensigtsmæssige til at legitimere og kaste et nationalt og historisk skær over den moderne postkommunistiske autoritære samfundsmodel. Ifølge Barmé er Kungfutses anekdoter, som disciplener reciterer fra, valgt for at vise en didaktisk og konservativ version af Kungfutsianismen.

Hovedinstruktøren for indslaget om Kungfuts har fremhævet, at disse recitationer udtrykker traditionelle kinesiske værdier, men de er samtidig i god overensstemmelse med de moderne nationale etiske regler kaldet »8 hædeværdige og 8 skammelige handlinger« (Barmé, 2009: 77). Disse retningslinjer er blevet udformet af den nuværende regering for at skabe kulturel harmoni i landet og fremhæver, at man skal være hårdtarbejdende, hjælpe hinanden, være tro mod fædrelandet og tro på videnskaben i stedet for på overtro.

I den kinesiske TV-version af åbningsceremonien bliver Silkevejen lovprist af en kommentator, der beretter, at den har været skabt for, at Kina har kunnet få venner i enhver del af verden, handle, lære af hinanden og nyde respektfuldt samspil (Barmé, 2009: 81). De kinesiske arrangører fremhæver den angivelige store kinesiske opdagelsesrejsende, admiral Zheng He (1371-1435) og hans handelsflåde. Man mener, at Zheng He har ført en række maritime ekspeditioner til Sydøstasien, Indien og Afrika og med op til 27.000 besætningsmedlemmer, og han menes at have udført den hidtil største maritime bedrift. Omfanget af Zheng He's rejser er dog meget diskuteret, og der er sået tvivl om, hvorvidt disse rejser overhovedet har fundet sted (Barmé, 2009: 81).

Til sidst i indslaget hyldes kompasset, som den fjerde af de store kinesiske opfindelser, der blandt andet har været anvendt til navigation på Silkevejen. På den digitale skriftrulle fra tidligere ses kameler, krukke og te osv., der symboliserer handelsobjekter fra Silkevejen. Blå klædte mænd med årer i hånden udfører en koreografi som et stort skib, der fylder hele stadionet i længden, og akkompagneres af en mand, der bærer et stort kompas, ind på maleriet i midten.

Hvad der ikke er med i åbningsceremoniens gennemgang af den kinesiske historie, er lige så interessant, som det der er med. Efter skildringen af de store dynastier og de »fire store opdagelser« synes Kinas moderne historie ikke at være noget arrangørerne har ønsket at fokusere på. Hverken borgerkrigen, nationalisternes flugt og oprettelse af eksilregering på Taiwan, Maos regeringsperiode med To-Kina problemet i IOC, »Det store spring fremad« eller Kulturrevolutionen har skullet associeres til Kinas nye image. I stedet har instruktøren af åbningsceremonien, Zhang Yimou, valgt at vise noget mere abstrakt og entydigt positivt om miljøet og ungdommen (Barmé, 2009: 83). Indslaget er en overgang

fra det historiske til det moderne Kina. På den digitale skærm vises billeder fra det moderne Kinas storbyer og prægtige natur, der giver indtryk af harmoni mellem menneske og natur og understreger det officielle slogan om »grønne olympiske lege«.

Under legene og flere måneder før legene er fabrikker i og omkring Beijing blevet helt eller midlertidigt lukket, der er kommet restriktioner på bilkørsel, og man har anvendt kemiske metoder til at fjerne luftforurening. Disse miljøtiltag er dog blevet kritiseret for enten kun at være symbolske eller være midlertidige og lokale. Desuden hjælper tiltagene kun, ifølge sinologen DeLisle, på en ubetydelig del af Kinas enorme miljøproblemer (DeLisle, 2008: 26-7).

Til sidst i åbningsceremonien køres Kina i front som moderne stat via dets rumprogram. Astronauter flyver over den digitale skriftrulle, som herefter åbner sig og åbenbarer en stor klode. Personer, der er hængt fast i en line, løber rundt og rundt om kloden, som tegn på menneskets sportive stræben. I 2003 sendte den kinesiske stat Kinas første bemandede rumfartøj ud i rummet. Astronauten på dette rumfartøj, Yang Liwei, medbragte både det olympiske flag for OL 2008 og det kinesiske nationalflag (Close, 2007: 39), hvilket for kineserne nærmest fik samme betydning som det gjorde for amerikanerne, da de amerikanske astronauter plantede Stars and Stripes på månen i 1969. I den kinesiske Tv-version af åbningsceremonien, vises der herefter billeder af præsident Bush og Vladimir Putin som tegn på, at Kina nu kan måle sig teknologisk med de store aktører på verdensscenen. I øvrigt mærkeligt, hvis politik og sport ikke har noget med hinanden at gøre, at det kan medføre landekrise, hvis en udenlandsk politisk leder ikke vil møde op.

Kineserne har en lang tradition for massekor-eografier, der stammer helt fra maoismens tid, hvor iscenesættelser af synkrone, farveri-

ge og storsmilende menneskemasser er i høj kurs. Hvor ceremonierne tidligere har været meget disciplineret og militaristiske, er der de seneste årtier sket en opblødning med stærk inspiration fra vestlig discomusik og med en betoning af kønsforskellen i markant modstrid med den traditionelle maoistiske kønsløshed i form af fælles uniformslignede hverdagstøj. En opblødning der dog endnu ikke er nået længere end, at den kinesiske censur fortsat nidkært bekæmper tilløb til »pornografi« f.eks. i litteraturen. Denne discificering viser sig dog ikke i åbningshøjtideligheden, der er mere præget af traditionelle budskaber.

Der er omkring 100 klip, der er forskellige i den danske og kinesiske version af åbningsceremonien. Forskellene ligger primært i den kinesiske version, hvor der de fleste gange bliver klippet til »den røde boks« for at give maksimal dækning af den kinesiske statsledelse, mens man bliver ved det egentlige OL-show i den danske version. I den kinesiske version bliver der både panoreret hen over regeringsmedlemmerne og fokuseret på magtfulde enkeltpersoner i alt omkring 75 gange. Ikke overraskende bliver Hu Jintao vist 23 gange i den kinesiske version mod kun syv gange i den danske.

I den kinesiske version af åbningsceremonien zoomes der ind på Hu Jintao under indmarchen af nationalholdet fra Hong Kong og fra »Chinese Taipei«, som Taiwan kaldes i olympiske sammenhænge. Når Hu Jintao bliver vist i forbindelse med Chinese Taipei, kan det tolkes som et tegn på Kinas magt-aspirationer over Taiwan. Umiddelbart kommenterer de kinesiske kommentatorer ikke på To-Kina problemet i forbindelse med Chinese Taipeis indmarch, men det bliver kort nævnt senere, hvor en kommentator siger, at: »*Det ny Kina opnåede sin retmæssige plads i IOC.*« »Kommunistpartiet« vandt i sin tid kampen over nationalisterne og vandt senere

også retten til at kalde sig Kina i olympisk sammenhæng.

Som bekendt har Hong Kong indtil 1997 været en britisk koloni, men er nu blevet integreret i Kina som en af hovedhjørnestenene i landets eksportfremstød (Feenstra og Hansson, 2001: 4). Sammenklipningen af Hu Jintao og Hong Kong kan ses som et signal til den kinesiske befolkning om, at Hong Kong, trods dets selvstændige OL-status, er vendt tilbage til moderlandet. I det kinesiske kommentatorspor anvender kommentatorerne atleternes korrekte kantonesiske navne i stedet for udtale deres navne på mainstream kinesisk mandarin, hvilket kan ses som et symbolsk tegn på respekt overfor Hong Kongs særstatus.

Der vises uniformerede soldater tre gange i løbet af den kinesiske version af åbningsceremonien. Første gang ser man et militærorkester, der spiller på stadion da Hu Jintao, Jacques Rogge og de højtstående KKP-medlemmer kommer ind. Dernæst er der et militært islat ved de to flaghejsninger, hvor soldater overtager flagene fra henholdsvis børnene og atleterne. I disse ceremonielle indslag, er soldaterne utroligt velsynkroniserede i deres overtagelse af flaget, og går stram strækmarch hen til flagstangen. I kinesisk sammenhæng er militærets tilstedeværelse ved idrætsbegivenheder dog helt normal og ukontroversiel.

Militæret har trods alt ikke en nær så central rolle under denne åbningsceremoni, som det har haft i åbningsceremonien til de nationale lege tre år tidligere. Her er atleter fra militærets sportsafdeling f.eks. blevet fremvist i fuld uniform (Enemark, 2008: 36). Grunden til, at militæret ikke bliver profileret så meget i den olympiske åbningsceremoni som i de nationale lege, er formentlig, som Anne-Marie Brady nævner, at KKP igennem den olympiske ceremoni forsøger at skabe et nyt image for Kina, der er tiltænkt at mindske

den internationale frygt for blandt andet Kinas øgede militære magt (Brady, 2009: 9). Ikke desto mindre optræder militæret indrekte markant i åbningsceremonien. De mange massekoreografier vidner om militær præcision, og det er da også ofte soldater fra »Folkets Befrielseshær«, der optræder. Ifølge Brady har så mange som 9.000 af de 14.000 optrædende været soldater, hvilket ikke kan overraske, hvis man tager i betragtning, at det er viceministeren for hærens propagandaafdeling, der har været hovedansvarlig for den olympiske åbningsceremoni (Brady, 2009: 21).

Elitesport og politik er intimt forbundet

Med OL i Beijing 2008 opnåede det kinesiske styre den kulturelle anerkendelse af at være med i det gode internationale selskab, som det havde hungret efter siden den økonomiske anerkendelse ved optagelsen i Verdenshandelsorganisationen WTO i 2001. Skønt afholdelsen af legene affødte protester ikke mindst via angreb på den olympiske fakkelrute, og skønt legene foregik i skæret fra nedkæmpelsen af protestbevægelsen i Tibet og trusler om boykot fra udenlandske statsoverhoveder, lykkedes det at afholde et uhyre velorganiseret OL, der med hjælp fra ubegrænsede statslige ressourcer og mobilisering af kinesiske skolebørn, soldater og frivillige skabte fornemmelsen af en folkelig kinesisk entusiasme bag det første OL på kinesisk jord.

Selvfølgerlig fungerer alle OL og især deres åbningsceremonier som en form for kulturpropaganda for værtslandet. På den vis har de teknisk og organisatorisk set uhyre succesfulde Beijing-lege fulgt en tradition. Men det er lige så selvfølgerligt noget specielt, at IOC har givet en et-partistat med store problemer med menneskerettighederne og med stærke etniske grænsekonflikter ret til at udnytte en international åbningsceremoni med et ritualiseret og semireligiøst skær i harmoniens og den mellemfolkelige respekts navn. Det må

siges at have krævet virkelig meget af tv-seerens kritiske sans, da »the greatest show on earth« i Beijing er gået hen over skærmen.

Under den kinesiske version af åbningsceremonien søgte kameraet i høj grad den kinesiske statsleder Hu Jintao og den halve snes medlemmer af politibureauets stående udvalg samt udenlandske statsoverhoveder og monarker. Et af de mere markante politiske budskaber viste sig ved, at det kinesiske militær i strækmarch og med militær præcision stod for op- og nedtagning af det kinesiske og det olympiske flag.

Ceremonien spillede i høj grad på den rigelige kinesiske historie og kultur. Målet var at demonstrere, at Kina i dag er langt fra den tidligere opfattelse af »Asiens syge mand«. Herved blev den nuværende magtelite i Beijing fremstillet som blomsten af en tusindårig national kinesisk kulturtradition, og de magtpolitiske rødder i maoisme, de katastrofale »store spring fremad« og kulturrevolutionen »flashede« bort til fordel for regimets erklærede rodfæstethed i Kungfutses lære. Helt i tråd hermed har de kinesiske myndigheder i øvrigt overalt i verden i disse år oprettet Kungfuts-kulturinstitutter for at betone det nuværende regimes samklang med den oldgamle kinesiske tradition for lydighed og respekt overfor alderdommen, foresatte og andre autoriteter.

Alt i alt var åbningsceremonien ved OL faktisk ikke så direkte politisk, som det ofte sås på kinesisk jord. Vi havde nemlig et meget godt billede af, hvilke politiske og kulturelle budskaber de kinesiske myndigheder sendte af sted, når de var eneafsendere af budskaber ved sportsstævner. Generalprøven til OL blev nemlig afholdt for tre år siden i fuld offentlighed i Nanjing i form af »National Games« 2005. En specialestuderende fra Institut for Idræt på Københavns Universitet, Christian Enemark, havde op til OL i Beijing vist, at åbningsceremonien i Nanjing byggede på en

ret uhæmmet politisering med massiv dyrkelse af hæren, af præsident Hu Jintao (ikke mindst når det tibetanske hold blev vist) og af Kinas rumprogram kulminerende med, at en svævende robot antændte ilden. Der blev også henvist med ærbødighed til Hu Jintaos og Deng Xiaos »storslåede teorier« (Enemark, 2008). De kinesiske arrangører turde ikke politisere i en sådan grad, men dyrkelsen af Kina som ypperste eksponent for moderniteten samt enheden i det kinesiske folk fremstod dog klart, og det indgik da også i de officielle kinesiske slogans om »harmoniens OL« og »high tech OL«.

At forskere i sport og politik ikke behøver at blive arbejdsløse lige med det samme, ses af, at IOC har givet Vinter-OL 2014 til den russiske by Sochi, der ligger tæt på Sydossetien i det konfliktplagede Kaukasusområde, hvor vi i 2008 har oplevet en Georgisk offensiv i ly af OL i Beijing, og et brutalt russisk modsvar.

Litteratur

- Barmé, Geremie R. (2009), »China's flat earth: History and 8 august 2008«, *The China Quarterly*, 197: 64-86.
- Brady, Anne-Marie (2009), »The Beijing Olympics as a Campaign of Mass Distraction«, *The China Quarterly*, 197: 1-24.
- Brownell, Susan (2008), *Beijing's Games – What the Olympics Mean to China*, Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers, INC.
- Close, Paul og Askew, David & Xin, Xu (2007): *The Beijing Olympiad – The political Economy of a Sporting Mega-event*, New York, NY og London: Routledge.
- DeLisle, Jacques (2008), »One World, Different Dreams«, i Monroe E. Prince og Daniel Dayan, red., *Owning the Olympics – Narratives of the New China*, Ann Arbor, MI: The University of Michigan Press.
- Enemark, Christian (2008), *Medaljeambition og stormagtsintention*, Specialeafhandling, København: Institut for idræt, Københavns Universitet.
- Feenstra, Robert C. og Gordon H. Hanson (2001), »Intermediaries in Entrepôt Trade: Hong Kong Re-Exports of Chinese Goods«, *Journal of Economics & Management Strategy*, 13(1): 3-35.

Guoqi, Xu (2008), *Olympic Dreams, china and sports*, London: Harvard University Press.

Jarvie, Grant, Dong-Jhy Hwang og Mel Brennan (2008), *Sport revolution and the Beijing Olympics*, Oxford, UK: Berg Publishers.

Price, Monroe E. og David Dayan (2008), *Owning the Olympics – Narratives of the New China*, Ann Arbor, MI: The University of Michigan Press.

Riordan, James og Robin Jones, red., (1999), *Sport and Physical Education in China*, London: E & FN Spon.

Worden, Minky (2008), *China's Great Leap – The Beijing Games and Olympian Human Rights Challenges*, New York, NY: Seven Stories Press.

Verdens mest elendige business. Hvorfor fodboldklubber ikke giver (og heller ikke bør give) overskud¹

Simon Kuper, Financial Times

Stefan Szymanski, Professor of Economics, MBA,
Dean at Cass Business School, London,
Stefan.Szymanski.1@city.ac.uk

Uanset hvilken målestok der anvendes, er ingen professionel fodboldklub »big business«. Fodbold er ikke kun forretning i småtingsafdelingen. Det er også en dårlig forretning. Dette skyldes delvis, at fodboldklubber kun er i stand til tjene penge på (tilegne sig) en lillebitte andel af vores kærlighed til fodbold, men det hænger også sammen med dårlig ledelse og inkompetent personale. Et godt eksempel på inkompetent ledelse er den hastige og ukvalificerede proces, der gør sig gældende, når en ny træner ansættes. Men fodboldklubber er inkompetente, fordi de kan tillade sig det. De fleste fodboldklubber kører med underskud, men alle overlever, og modsat andre brancher er branchestrukturen stort set uændret år for år. Det er næsten umuligt at køre en klub som en profitabel virksomhed, og klubberne bør droppe fantasiforestillinger om at tjene penge, men dette er ikke ensbetydende med, at de bør fortsætte med så ringe ledelse.

»Big business«?

Den skotske manufakturhandler, William McGregor, der grundlagde den engelske fodboldliga i 1988, var nok den første, der betegnede fodbold som »big business«. Denne betegnelse er siden blevet til en af spillets helt store klicheer. Fodbold er ikke »big business«. Det er overhovedet ikke business.

Ret få mennesker er bekendt med virksomhe-

den Titanium Metals (TIMET). Den blev grundlagt i 1950 med det primære formål at fremstille titanium til de fly, u-både, raketter og missiler, som USA havde brug for i den kolde krig. I dag er TIMET mest leverandør til rumindustrien. Dette er en aktivitet uden glamour. TIMET er den mindste af de fem hundrede største børsnoterede virksomheder i USA, der udgør S&P 500. Virksomheden havde i 2008 ialt \$1.15 mia. i indtægter, og dets driftsoverskud udgjorde ialt \$220 mio. TIMET er ikke »big business«. Den største virksomhed i S&P 500, oliegi-giganten Exxon, havde til sammenligning i 2008 indtægter, der var fire hundrede gange større.

I sammenligning med enhver fodboldklub er Titanium Metals imidlertid en gigant. Hvert år rangerer konsulentfirmaet Deloitte de rigeste klubber i verden i dets »Soccer Money League«. I 2009 toppede Real Madrid denne pengeliga med indtægter i størrelsesordenen \$475 mio. Det er en net sum, men det er mindre end halvdelen af TIMET's indtægter og mindre end en tusindedel af Exxon's indtægter. Næstbedst i pengeligaen var Manchester United med sølle \$422 mio.

Det skal fremhæves, at pengeligaen rangerer klubberne efter, hvor meget de sælger. Når erhvervsanalytikere vurderer andre virksomheder, fokuserer de normalt på indtjening eller salgsværdi, men ingen af disse metoder kan bruges om fodboldklubber. Af særdeles gode grunde er næsten ingen af dem længere noteret på aktiemarkedet, hvilket gør det vanskeligt at fastslå deres værdi. Vi kan dog med sikkerhed sige, at end ikke Real Madrid eller Manchester United ville komme i nærheden af S&P 500 i henhold til denne målestok, og hvis Deloitte rangerede klubberne efter deres indtjening, ville resultatet blive pinligt. De fleste klubber kører med tab og betaler ingen dividende til deres aktionærer, og mange af de »større« klubber ville endog komme i bunden af listen.

Uanset hvilken målestok der anvendes, er ingen fodboldklub »big business«. Real Madrid og United ser små ud ved siden af Titanium Metals. I 1990'erne havde klubberne i den engelske Premier League i gennemsnit en omsætning på niveau med et britisk supermarked – ikke en kæde af supermarkeder, men et enkelt Tesco supermarked. Det er rigtigt, at fodboldklubber er vokset siden da. I 2008 havde klubberne i Premier League en omsætning på \$150 mio. i gennemsnit, mens omsætningen i det gennemsnitlige Tesco supermarked var \$100 mio. Eftersom Tesco har seks hundrede supermarkeder i Storbritannien, er gennemsnittet for de tyve største dog sandsynligvis fortsat meget større end den gennemsnitlige omsætning i Premier League klubberne.

Det virker umiddelbart malplaceret at betegne fodbold som »small business«. Vi ved jo alle, at fodbold er et mægtigt foretagende. Nogle af de mest berømte personer i verden er fodboldspillere, og de mest sete TV-programmer er til enhver tid den seneste World Cup finale. Ikke desto mindre er fodbold kun business i miniformat. Dette skyldes delvis et tilegnelsesproblem: Fodboldklubber er kun i

stand til tjene penge på (tilegne sig) en lille bitte andel af vores kærlighed til fodbold.

Sæsonkort er godt nok dyre, og fodboldtrøjer sælges til overpris, men det årlige køb af disse ting repræsenterer fodboldfanatismens ekstreme overdrev. De fleste ser ikke fodbold fra et af de ekstremt dyre sæder på stadion, men på TV. Nogle gange er prisen lig med udgiften til abonnementet på en TV-kanal, ofte er »prisen« blot at være nødsaget til at se nogle reklameindslag, eller den svarer til udgiften til et par øl på en pub. Værre er det, at fodbold kun genererer beskeden indkomst fra genudsendelser af kampe og overførsler til DVD.

Derudover er det at se fodbold kun en lille del af fodboldtilhængernes samlede forbrug af fodbold. Der er avisartikler at læse, internetsider at gennemløbe, og en voksende mængde af computerspil at forholde sig til. Dertil kommer al den fodboldsnak, der foregår over spisebordet og på arbejdspladsen. Al denne underholdning bliver muliggjort af fodboldklubber, men klubberne er ude af stand til at tilegne sig en krone af den værdi, vi tillægger dette. Den hollandske landsholdsspiller Demy de Zeeuw har udtrykt det således: »Man klager over, at vi (spillere) tjener for meget, men hele verden tjener penge på vores succes som spillere: Aviser, fjernsyn, virksomheder«. Faktisk tjener resten af verden mere på fodbold, end fodboldindustrien selv gør.

En dårlig forretning

Fodbold er ikke kun forretning i småtingsafdelingen. Det er også en dårlig forretning. Alle der engagerer sig i fodbold finder hurtigt ud af, at ligesom olie er en del af olieindustrien, er dumhed en del af fodboldindustrien. Dette fremstår tydeligt, når fodboldindustrien interagerer med andre brancher. For det meste bliver fodboldindustrien udnyttet, fordi folk fra andre brancher har bedre forståelse for forretning. I 1970'erne plejede de

store klubber at betale firmaer i sportsudstørsbranchen for at forsyne dem med udstyr. Det var indlysende, at det var forbundet med stor reklameværdi for firmaerne, at nogle af Englands bedste spillere løb rundt i deres tøj, men det havde klubberne endnu ikke fundet ud af, så faktisk betalte de sportsudstørsfirmaerne for at få lov til at reklamere for dem.

Ricky George så dette på nært hold. Han arbejdede i begyndelsen af 1970'erne som »fodbold PR medarbejder« for Adidas. Det var hans job at repræsentere Adidas over for engelske landsholdsspillere, herunder tidligere verdensmestre som Bobby Moore, Bobby Charlton og Gordon Banks. Der var ikke brug for megen overtalelse for at få dem til at vælge Adidas. De fleste af dem bar jo i forvejen de tre striber uden at få noget for det. George siger: »Det er ganske fascinerende at tænke på, hvordan det foregik dengang sammenlignet med i dag. Der blev ikke indgået store sponsoraftaler. Det hele bestod faktisk i, at vi forærede spillerne deres støvler, men selv dengang gik klubberne i starten af en sæson hen til den lokale sportsforretning og købte 20-30 par støvler, som de så delte ud til spillerne. For et firma som Adidas var det den billigste form for PR, man kunne forestille sig.

Det var først i slutningen af 1980'erne, at engelske fodboldklubber fandt ud af, at nogle var villige til at betale for kopier af deres klubtrøjer. Det fik dem til at indse, at der var værdi knyttet til deres udstyr. De var dengang holdt op med at betale sportsudstørsfirmaerne. Nu begyndte de at afkræve dem betaling.

Klubberne opdagede efterhånden flere og flere måder at tjene penge på, men ideerne kom sjældent fra klubberne selv. Det var som regel folk fra andre brancher, som først så indtjeningsmulighederne. Dette er tilfældet, hvad enten der er tale om mærkevarer, fodboldrelaterede spil (»gambling pools«) eller TV. Det var Robert Murdoch, der henvendte

sig til de engelske klubber og foreslog dem at vise kampe på satellit TV, og ikke omvendt. Klubberne ville aldrig have drømt om at foreslå Murdoch det. Faktisk modarbejdede klubberne ofte de nye indbringende arrangementer. Frem til 1982 ville klubberne ikke tillade, at ligakampe blev vist direkte på TV af frygt for, at det ville få deres fans til at blive hjemme. Det tog klubberne et tiår mere at indse, at TV-fremvisning af kampe giver både gratis reklame og større indtægter.

Det tog dem endnu længere at indse, hvor meget retten til at transmittere fodboldkampe er værd for folk som Murdoch. I 1992 betalte han ca. \$115 mio. for TV-rettighederne til den nystartede Premier League for en hel sæson. I dag er beløbet omkring ti gange så stort.

Et andet eksempel er den renovering af engelske stadionanlæg, der skete i begyndelsen af 1990'erne. Det var en oplagt forretningsmæssig ide. Tesco tager ikke imod sine kunder i skur, der er bygget i Dronning Victorias tid og har fået lov til at forfalde siden da. De renoverer konstant deres butikker. Omvendt kunne fodboldklubberne ikke forestille sig at bruge penge på deres anlæg, før Taylor-rapporten tvang dem til det. Så renoverede de dem endelig, og bingo: Pludselig steg tilskuertallet.

Dette viser, at fodboldtilskuere agerer ligesom kunder. Det er ikke sådan, at de kun kommer løbende til, når en klub klarer sig godt. Det er snarere sådan, at tilstrømningen afhænger af, hvor populær fodbold er som sådan, og det har vist sig, at dette hurtigt kan stige. Alle klubber vil drage fordel heraf, men især dem der har bygget nye stadionanlæg, som tilskuerene finder behagelige og sikre. Dette forklarer, hvorfor Manchester United, Sunderland og Newcastle var de engelske klubber, hvor tilskuertallet voksede mest i 1990'erne.

Dette skete kun, fordi denne gode ide blev presset ned over hovedet på klubberne, lige-

som det har været tilfældet med alle andre indbringende forretningsmodeller, som fodboldindustrien meget sendrægtigt har taget op. Der gik mange år efter at internettet var opstået, før Liverpool fik en hjemmeside, og det er en klub med millioner af fans over hele verden.

Hvordan stammen vælger sine høvdinge

Man kunne opremse en endeløs række af eksempler på fodboldklubbers formørkede adfærd, men lad os i stedet se nærmere på et enkelt eksempel: Valget af deres helt centrale medarbejder, træneren (the manager). Overfloden af »sofaligaer« er en indikation på den udbredte mistanke om, at enhver idiot kan gøre det lige så godt som dem, der faktisk har jobbet. Fodboldtræneres inkompetence kan have at gøre med de ufornuftige og illegale metoder, der anvendes, når de rekrutteres. Fodbold »er en sørgelig business«, siger Björn Johansson, der leder et headhunting firma i Zürich. Ligesom hans kolleger i branchen, er Johansson aldrig blevet konsulteret af fodboldklubber, der søger en ny træner. I stedet vælger en klub typisk at agere, som det neden for er beskrevet.

Den ny træner ansættes i en vanvittig hast

Under en paneldiskussion på International Football Arena konferencen i Zürich i 2006, fortalte Johansson, at søgeprocessen i anden erhvervsvirksomhed normalt varer 4-6 måneder. I en fodboldklub tager det som oftest kun et par dage at finde en ny træner, efter at forøgengeren er blevet fyret. Det er bl.a. fordi, tøven opfattes som udtryk for svag ledelse.

Et sjældent eksempel på en langsom ansættelsesproces førte til det formentlig mest vellykkede valg af træner i løbet af de sidste to årtier: Arsenal's ansættelse af Arsene Wenger i 1996. Wenger arbejdede i Japan og var ikke umiddelbart tilgængelig, men Arsenal ventede på ham, havde »caretaker« managers i flere uger, og blev uundgåeligt anklaget for at være for langsomme. På samme vis blev

Manchester United's formand Martin Edwards hånet for langsommelighed, da han efter en række nederlag afviste at fyre deres manager, Alex Ferguson. Edwards mente, at Ferguson ville blive bedre i det lange løb.

Den ny træner interviewes kun overfladisk

I en »normal« virksomhed vil en kommende chef først skulle udarbejde en forretningsplan, give en præsentation og gennemgå en række interviews. En fodboldklub gør det anderledes. Den ringer til trænerens agents mobiltelefon og tilbyder jobbet.

Den ny træner er altid en mand

Hele branchen diskriminerer illegalt mod kvinder. Den mandlige træner er næsten altid også hvid, har en konservativ frisure, er mellem 35 og 60 år gammel, og er en tidligere professionel spiller. Klubberne ved, at hvis de hyrer en mand med en sådan profil, vil de ikke bagefter blive kritiseret for beslutningen, selv om det går rædsomt galt, fordi de så i givet fald har fejlet på den traditionelle vis.

Der er ingen dokumentation for, at det er en fordel, at en fodboldtræner har været en god spiller (eller er hvid eller har en konservativ fremtoning). Arrigo Sacchi var træner for det fremragende Milan mandskab fra 1987 til 1991. Han kunne ikke selv spille fodbold og sagde: »Man skal ikke nødvendigvis have været en hest for at blive en god jockey«.

Det kræver forskellige kundskaber at henholdsvis spille fodbold og være træner for en fodboldklub. Målt kamp for kamp er Jose Mourinho formentlig den mest succesfulde manager i fodboldhistorien. Da Milans daværende træner Carlo Ancelotti kommenterede Mourinho's beskedne meritter som spiller, svarede portugiseren: »Jeg ser ikke forbindelsen. Min tandlæge er verdens bedste, og han har aldrig har nogen særlig alvorlig tandpine«. På spørgsmålet om, hvorfor mindre succesfulde spillere ofte bliver gode trænere, svarede Mourinho: »Mere tid til at lære.«

Problemet med tidligere professionelle spillere er netop deres erfaring. De var været en del af spillet så længe, at de bare ved, hvordan det skal gøres: Hvordan der skal trænes, hvordan der skal købes spillere, hvordan man skal tale til spillerne. De har ikke brug for at undersøge gyldigheden af deres nedarvede fordomme.

Trænere behøver ikke professionelle kvalifikationer

Først i 2003 begyndte UEFA at insistere på, at nye trænere i Premier League skulle have bestået det såkaldte »Pro Licence« kursus. I andre engelske ligaer er dette fortsat ikke nødvendigt. Sue Bridgewater fra Warwick Business School har dokumenteret, at trænere med Pro Licence vinder signifikant flere kampe end trænere uden licens. Hun har også vist, at erfarne trænere klarer sig bedre end nybegyndere. Kvalifikationer og erfaringer anses for nyttige i enhver anden erhvervs-virksomhed, men i fodbold forventes det i stedet, at tidligere topspillere umiddelbart vil kunne få det hele til at fungere udelukkende på grundlag af de kvalifikationer, de i sin tid erhvervede sig som spillere.

Den nye træner er ofte underkvalificeret – selv hvis han har kvalifikationer

Chris Brady er professor i business og underviser i finansiering og regnskab på det nye Pro Licence kursus. Han siger, at hele kurset tager en halv dag. Det er intet under, at engelske trænere er dårlige forvaltere af penge. Der har ingen viden om det. Klubberne er nu holdt op med at lade trænere disponere over deres finanser. I stedet er nu mere kvalificerede ledere, hvilket garanterer en vis stabilitet, eftersom de bliver i klubben længere tid end to år, hvilket er en klubtræners gennemsnitlige ansættelsestid.

Til rådighed her og nu

En ny træner bliver ansat, enten fordi han er i stand til at starte på jobbet øjeblikkeligt (hvilket ofte skyldes, at han netop er blevet

fyret af en anden klub), eller fordi han har opnået gode resultater i løbet af sin karriere, eller fordi han har haft gode resultater i ugerne lige op til ansættelsen. McClaren blev således kun Englands manager, fordi hans klub, Middlesbrough, nåede frem til UEFA Cup finalen og kæmpede sig fri af nedrykning lige på det tidspunkt, hvor FA traf beslutningen. Da Middlesbrough blev rundbarberet 4-0 i finalen, havde McClaren allerede fået jobbet.

Den periode, han blev vurderet ud fra, var så kort, at udfaldet fremstår som helt tilfældigt. Det samme skete i 1996, hvor de primære kandidater for jobbet som England manager var Bryan Robson, Frank Clark, Gerry Francis, og ham der fik jobbet, Glenn Hoddle. Ingen af disse har i dag job som trænere. Francis og Clark har ikke haft det i årevis. Ingen af dem havde deres seneste job i Premier League, og der er formentlig ingen af dem, der vil komme til at arbejde på så højt niveau igen. De var kun inde i billedet i 1996, fordi de havde opnået gode resultater umiddelbart inden da, og fordi de var englændere, hvilket er et andet illegalt hensyn i ansættelsesprocessen.

Stjernens magt

En ny træner bliver ikke valgt på grundlag af sine formodede kvalifikationer som træner, men fordi hans navn, fremtoning og PR-værdi forventes at imponere klubbens fans, og spillere samt medierne. Det er grunden til, at ingen klub vil hyre en kvinde. Stupide fans og spillere ville brokke sig, hvis de gjorde. Af samme grund var det modigt af henholdsvis Milan og Arsenal at udpege ukendte kort som Sacchi og Wenger. Arsensals daværende anfører, Tony Adams, var fra starten skeptisk over for den nyudnævnte træner. I hans selvbiografi erindrer han, at han dengang tænkte »Hvad ved sådan en franskmænd om fodbold? Han har briller og ligner mere en skolelærer.« Det allervigtigste krav til en træner er, at han ser ud som en træner. Fodboldklubber vil langt hellere bruge traditionelle metoder

og vælge inkompetente trænere end at risikere noget ved at vælge en, der ser sær ud.

Inkompetent personale

Den mest åbenlyse årsag til, at fodbold er en så inkompetent business, er, at klubberne har en tendens til at ansætte inkompetent personale. Træneren er kun toppen af isbjerget. Der er tradition for, at fodboldklubber rekrutterer kvinder, fordi de ser godt ud, og rekrutterer mænd, fordi de har spillet fodbold som professionel, eller fordi de en eller andens ven.

Hvis fodboldklubber var interesseret i det, kunne de rekruttere topkvalificeret personale. Professorer på business schools beretter, at mange af deres MBA studerende drømmer om at arbejde for fodboldklubber og er endog villige til at gøre det for en jammerlig aflønning. Ofte trygler de klubberne om at lade dem arbejde gratis som kandidater om sommeren. Klubberne vil sjældent have noget med dem at gøre. Hvis man arbejder i en fodboldklub, er det ens mål at blive ved med at gøre det, ikke at blive belært af en eller anden overuddannet ung person, der faktisk ved noget om business.

Dette skyldes delvis, at en stor del af fodboldindustrien med dens traditionelle arbejderklassebaggrund har mistro til uddannelse. En anden grund er, ifølge Emmanuel Hembert fra A.T.Kearney, at mange klubber er domineret af forfængelige ejere/ledere: »Mange af dem har investeret i fodboldklubber af grunde, der har med deres ego at gøre, og det er aldrig godt i business. Med undtagelse af træneren foretrækker de at omgive sig med svage medarbejdere«. Det er historisk kun Manchester United, der har rekrutteret respekterede ledere fra andre brancher (såsom Peter Kenyon fra Umbro), men andre storklubber som Barcelona er nu begyndt at gøre det samme.

Der er en tendens til, at personalet i fodbold-

klubber ikke kun er inkompetent. De er også novicer. Det er de, fordi der er hurtig personaleomsætning. Hver gang klubben får en ny ejer, indsætter han som oftest sine egne kammesjucker. Den afgående stab fortsætter sjældent i en anden klub, da dette opfattes som illoyalt, selv om spillere konstant skifter klub. Resultatet er, at ledere i fodboldklubber altid er nødsaget til at genopfinde den dybe tallerken.

Det bliver ikke bedre af, at medier og fans ofte gør det umuligt for klubberne at træffe fornuftige beslutninger. De presser på, for at klubberne altid skal handle her og nu. Hvis en klub taber tre kampe i træk, begynder tilhængerne at kræve, at klubben fyrer træneren eller køber nye spillere. I sin rapport »Playing for Profit« skrev A.T. Kearney: »Forbrugernes aktivisme i denne sektor er ekstrem«. På opfordring af medier og fans træffer fodboldklubber altid finansielt irrationelle beslutninger på et øjeblik. De ville gerne tænke langsigtet, men fordi de er i nyhederne hver eneste dag, ender de med at fokuserer på det korte sigt.

Mere sikker end Bank of England: Hvorfor fodboldklubber næsten aldrig går fallit

Da investeringsbanken Lehman Brothers gik ned d. 15. september 2008, kollapsede verdens aktiemarkeder næsten øjeblikkeligt. I løbet af det årti, der gik forud, var der mange, der gav udtryk for bekymringer over fodboldklubbers overlevelseskraft, mens langt færre bekymrede sig over bankernes fortsatte eksistens. Mange af verdens største banker er imidlertid nu forsvundet, og den udbredte opfattelse, at fodboldklubber er i fare for at gå ned, er helt forkert. På trods af inkompetencen i klubbernes ledelse er de nogle af verdens mest stabile virksomheder.

I 1923 bestod den engelske fodboldliga af 88 klubber fordelt på fire divisioner. I sæsonen 2007-2008 eksisterede 85 af disse fortsat (97

procent), og 75 spillede i en af ligaens fire divisioner (85 procent). 48 af klubberne, dvs. mere end halvdelen, spillede ovenikøbet i samme række, som de havde gjort i 1923.

Næsten alle fodboldklubber har altså overlevet depressionen i 1930'erne, 2. Verdenskrig, recessioner, korrupte formænd og elendige trænere. Dette er en helt uset stabilitet. Dette fremstår tydeligt, når man sammenligner med en undersøgelse, som historikeren Les Hannah har lavet. Næsten halvdelen (dvs. 49) af de 100 største britiske virksomheder i 1912 er ophørt med at eksistere. Fem af disse er gået bankerot. Seks er blevet nationaliseret, og 37 er blevet overtaget af andre firmaer.

Det, der gør virksomheder uden for fodboldbranchen så ustabile, er frem for alt konkurrencen. Når et bedre produkt fremkommer, vil de fleste før eller senere vælge dette produkt i stedet. Derfor er normale virksomheder tvunget til konstant at forny sig, hvis de vil overleve. De møder en endeløs række af faldgruber på deres vej: Konkurrenterne forbedrer sig, forbrugernes præferencer ændres, ny teknologi fjerner eksistensgrundlaget for hele brancher, billigere varer entrer markedet udefra, der indføres nye statslige reguleringer, recessioner indskrænker efterspørgslen, virksomheder overinvesterer og går ned, eller er bare uheldige.

Alle disse effekter er fodboldklubber immun overfor. En klub, der ikke kan klare sig i konkurrencen, bliver måske rykket ned, men den vil altid kunne overleve på et lavere niveau. Nogle fans mister måske interessen, men klubberne har geografiske rødder. Det kan være, at tilhængerskaren skrumper ind, men den forsvinder aldrig helt. Udenlandske rivaler kan ikke gå ind på markedet og udbyde fodbold til en lavere pris. Fodboldens regelsæt yder beskyttelse gennem forbud mod, at udenlandske konkurrenter indgår i de nationale ligaer. Nationalisering af fodboldindu-

strien er ikke noget, staten indlader sig på. Fodboldklubber overinvesterer ofte. Dette gør indhug i investorernes formuer, men det ødelægger næsten aldrig klubben. En klubs indtægter vil måske falde i en recession, men den kan altid leve videre med en lavere indkomst.

I de fleste brancher vil en dårligt drevet virksomhed gå ned, men det sker næsten aldrig for fodboldklubber. Hele 40 af Englands 92 professionelle klubber blev insolvente og har været i betalingsstandsning i løbet af perioden fra 1992 til maj 2008, men alle indgik aftaler med deres kreditorer (som oftest spillerne og skattemyndighederne) og fortsatte med at eksistere. En undtagelse var Aldershot FC, der blev likvideret i 1992, men tilhængerne startede bagefter en ny klub, der var næsten helt identisk med den foregående. Ingen stor fodboldklub vil kunne gå ned på grund af gældsættelse. Hvis West Ham eller Liverpool gik i betalingsstandsning, ville de med garanti blive genfødt med nye ejere. Uanset hvor meget klubberne sætter til, vil der altid være nogle, der vil redde dem. Dette er et fænomen, der er kendt som »moral hazard«: Når man ved, at man vil blive reddet, uanset hvor mange midler man sætter til, vil man bruge løs. Fodboldklubber er inkompetente, fordi kan tillade sig det. Der var en kort periode i 1990'erne, hvor professionelle investorer opkøbte aktier i fodboldklubber, men de trak sig ud, lige så snart de opdagede, hvilke mekanismer der er på spil i denne sektor.

Efter al sandsynlighed vil end ikke den aktuelle økonomiske krise kunne gøre det af med nogle klubber. Erfaringerne fra tidligere kriser viser, hvor modstandsdygtige de er. Man kunne tro, at den store depression i 1930'erne ville have truet engelske klubber. Depressionen var jo dybest i Nordengland, hvor de fleste professionelle klubber var baseret, og man skulle forvente, at folk ville holde op med at bruge penge på fodboldkampe, når de

ikke længere havde penge til at købe brød for. Tilskuertallet i den engelske fodboldliga faldt ganske vist også med 12 procent fra 1929 til 1931, men i 1932 voksede det igen, selv om den britiske økonomi ikke gjorde det. Fodboldklubberne hjalp også hinanden gennem denne periode. Da Leyton Orient løb ind i problemer i 1931, skrev Arsenal en check på £3450 til dets små naboer, så de kunne overleve krisen. Klubberne ved, at de ikke kan fungere uden deres konkurrenter, så hvis en rival går ned om og hjem, er der til forskel fra andre brancher ikke noget at fejre.

Under recessionen i Thatcher-tiden faldt tilskuertallet fra 1979-1980 til 1982-1983 med næsten en fjerdedel. Mange klubber havde problemer, og flere af dem overlevede kun takket være finansiell støtte fra spillerforeningen, men der var ingen, der trak sig fra ligaen.

Som oftest vælger kriseramte klubber at nedskære lønningerne, og rykker ned og konkurrerer på et lavere niveau. Lad os forestille os, at andre virksomheder gjorde ligeså. Det ville for eksempel være tilfældet, hvis Ford kunne fyre sine faglærte arbejdere og i stedet hyre ukvalificeret arbejdskraft til at producere dårligere biler, eller hvis American Airlines kunne erstatte sine piloter med nogle, der ikke var lige så velkvalificerede til at styre flyene. Det ville forbrugerne ikke tillade. I modsætning til virksomheder i de fleste andre brancher overlever fodboldklubber imidlertid, fordi deres kunder holder fast ved dem, uanset forringelse af produktets kvalitet. At kalde dette for loyalitet over for et brand vil være respektløst over for de følelser, der er involveret. Rogan Taylor, der er Liverpool-fan og professor ved Liverpool University har udtrykt det således: »Fodbold er mere end en forretning. Ingen har nogensinde fået deres aske spredt mellem Tesco's hylde-der«.

Det er slet ikke forretning

Andre forretningsfolk giver ofte udtryk for

forbløffelse over, hvor lidt forretningsorienterede fodboldklubber er. Med mellemrum er der nogle, der overtager en klub og lover at køre den »som en forretning«. Alan Sugar, der havde tjent sin formue på computere, blev i 1991 formand for Tottenham Hotspurs. Hans lyse ide var at få klubben til at sætte næring efter tæring. Han holdt mere eller mindre sit ord. I de ti år han var formand, brugte klubben ikke mere, end den tjente, men de fleste fans hadede det. Tottenham vandt i denne periode ikke mere end en enkelt Liga Cup, og for det meste lå klubben midt i ligaen. Indtjeningen var også ringe, hvilket illustrerer et paradoks: Når forretningsfolk forsøger at køre en klub som en forretning, lider ikke kun fodbolden under det, men forretningen gør det også.

Andre forretningsmænd anlægger en anden strategi end Sugar. De antager, at økonomisk overskud uundgåeligt følger efter, hvis de kan få deres klub til at vinde mesterskaber, men også de er forkert på den. Selv de allerbedste klubber genererer sjældent noget overskud. En grafisk oversigt over årlig ligaplacering og profit for alle klubber, der har spillet i Premier League fra 1992-93 til 2006-2007² giver flest observationer under nulpunktet på profitaksen, dvs. at der opereres med tab. Derudover er der næsten ingen sammenhæng mellem sportslig placering og økonomisk resultat. Der er tegn på, at nogle få klubber i toppen af tabellen tjener flere penge end resten, men det er også blandt topklubberne, at de helt store tab forekommer. For de fleste engelske klubber er der end ikke nogen sammenhæng mellem ændringer af henholdsvis ligaplacering og profit. I 45 procent af de tilfælde, hvor en klub enten forbedrede eller forringede sin placering, bevægede profitten sig i modsat retning, hvilket er udtryk for, at der praktisk taget slet ikke er nogen korrelation mellem sportslig og økonomisk succes. Det er indlysende, at sejre på banen ikke er vejen til at tjene penge. Det er snarere omvendt: hvis en klub kan finde nye

indtægtskilder, vil dette kunne hjælpe dem til sportslig succes.

Det er faktisk næsten umuligt at køre en klub som en profitabel virksomhed. Det skyldes, at der altid vil findes konkurrerende ejere, som er helt ligeglade med, om der er overskud, og som er villige til at spendere alt, hvad der er nødvendigt for at vinde trofæer. Andre klubejere er tvunget til at gøre ligeså. Hvis en klubejers ikke vil betale store transferbeløb og høje lønninger, vil der altid være andre, der vil, og de vil så få de bedste spillere og de bedste resultater. Konsekvensen er, at den største andel af de indtægter, som fodboldindustrien genererer, bliver overført til spillerne. Man kan i følge A.T. Kearney argumentere for, at fodboldklubber ikke er andet end en mekanisme til at formidle fodboldindustriens indtægter videre til spillerne. »Spillerne har fuld frihed til at flytte«, siger Hembert. »De udgør en nøglefaktor i kampen for sejre og i bestræbelserne på at tilfredsstille tilhængerne, og de har alle agenter, der er gode til at maksimere deres forhandlingsstyrke.«

Det ser ud, som om det er en umulig opgave at tjene penge på en fodboldklub. Man kan argumentere for, at man heller ikke bør prøve på det. Langt de fleste af en klubs kunder (fans), ansatte (spillere og trænere) og endog som oftest også ejerne vil sige, at klubberne eksisterer for spille god fodbold og at vinde sejre, ikke for at tjene penge. I en ikke alt for fjern fortid forbød FA klubejere i at profitere af deres investeringer. Traditionelt har klubberne ageret mere som godgørende foretagender end som forretningsvirksomheder. Hvis der trækkes overskud ud af klubben, bliver den unddraget midler, der kunne bruges på holdet.

Klubberne bør droppe fantasiforestillinger om at tjene penge, men dette er ikke ensbetydende med, at de bør fortsætte med så ringe ledelse. Omfanget af de pengestrømme, der

nu er på spil i fodboldindustrien, nødvendiggør en mere forretningsorienteret tilgang.

Fodboldklubber er nødt til at erkende, hvad de er. De bør undlade at tro, at de er som Titanium Metals. De er snarere ligesom museer. De er organisationer, der har til formål at opfylde et samfundsmæssigt behov, og som bør ledes på en måde, så de undgår insolvens. Det lyder som en beskeden målsætning, men det er noget, som de fleste end ikke kan leve op til.

Noter

1. Artiklen er en forkortet og lettere bearbejdet udgave af kapitel 4 i Kuper, S. og Szymansky, S. (2009): *Soccernomics*. Philadelphia: Nations Books. Artiklen er oversat af Klaus Nielsen.
2. Kuper, S. og Szymanski, S. (2009), *Soccernomics*. Philadelphia: Nation Books, p.93.

Oversætters kommentar

Stefan Szymanski er en af Europas førende sportsøkonomer. Han har skrevet bogen *Soccernomics* med journalisten Simon Kuper. Bogen er skrevet i en ikke-akademisk stil, uden gængse referencer og citater, og beregnet på et større publikum end normale akademiske publikationer. Når kapitlet er medtaget i denne sammenhæng, skyldes det, at det indholdsmæssigt på udmærket vis formidler en stor del af sportsøkonomiens centrale indsigter om professionelle fodboldklubbers økonomi. Nedenstående liste omfatter et udvalg af Szymanskis akademiske publikationer om fodboldøkonomi.

Klaus Nielsen

Litteratur

- Garcia-del-Barrio, Pedro og Stefan Szymanski (2009), »Goal! Profit Maximization Versus Win Maximization in Soccer,« *Review of Industrial Organization*, 34(1):, 45-68.
- Hoehn, Thomas og Stefan Szymanski (1999), »The Americanization of European football,« *Economic Policy*, 14(28):, 203-240.
- Szymanski, Stefan og Smith, Ron (1997), »The English Football Industry: Profit, Performance and Industrial Structure,« *International Review of Applied Economics*, 11(1):, 135-53.

Szymanski, Stefan (2003), »The Economic Design of Sporting Contests,« *Journal of Economic Literature*, 41(4), 1137-1187.

Szymanski, Stefan (2007), »The Champions League and the Coase Theorem,« *Scottish Journal of Political Economy*, 54(3), 355-373.

Szymanski, Stefan og Stefan Kesenne (2004), »Competitive balance and gate revenue sharing in team sports,« *Journal of Industrial Economics*, 52(1), 165-177.

Modernisering af sportens organisationer – Sport England og UK Sport¹

**Barry Houlihan, Professor of Sport Policy, Loughborough University,
B.M.J.Houlihan@lboro.ac.uk**

Mick Green

Denne artikel evaluerer konsekvenserne af New Labour's »moderniseringsprojekt« for to centrale offentlige sportspolitiske organisationer, Sport England og UK Sport. Analysen søger at identificere kilderne til moderniseringsprocessens fremdrift og ser på, hvordan regeringen har tolket moderniseringsprojektet i relation til de to organisationer, samt fokuserer på hvilke konsekvenser det har haft i denne sektor. Analysen bygger på offentligt tilgængeligt materiale fra regeringen, de to sportspolitiske organisationer samt en serie interviews. Det konkluderes, at moderniseringen har resulteret i en indsnævring af de to organisationers målsætninger, indarbejdning af principper og metoder med inspiration fra det private erhvervsliv, og et regime baseret på »styring og kontrol« i relationerne med de aktører, der implementerer politikken. En anden konsekvens er det demokratiske underskud, der følger af marginaliseringen af sportens egne organisationer og interesser.

I de sidste to årtiers sportspolitiske debat har det været et tilbagevendende tema, at områdets organisationer er præget af fragmentering, interne magtkampe og udbredt ineffektivitet. En stor del af den britiske regerings fokus har været rettet mod de nationale (frivillige) sportsforbund, men også de statslige organisationer, der har ansvar for implementering af regeringens sportspolitik, har været genstand for vedvarende kritik, fra både de politiske partier og de nationale sportsforbund. De sportspolitiske organisationer, der

dækker England, hvilket aktuelt er Sport England og UK Sport, er blevet vejet og vurderet hele syv gange i de sidste to årtier. Kritikere af disse organisationer har anklaget dem for mangel på lydhørhed over for deres klienters behov, for at være alt for bureaukratiske og besværlige, især i relation til adgang til støtte midler, for overlappende ansvarsområder og deraf følgende mangel på sammenhæng, for mangel på afklarede strategier og for iværksættelse af alt for mange kortsigtede initiativer. Kort sagt: Hele det nationale system af sportsorganisationer har længe været anset for at have stort behov for reformer.

Valget af Labour-regeringen i 1997 og dens ønsker om at modernisere den politiske proces og statsapparatets institutioner fik konsekvenser for den sportspolitiske infrastruktur. Formålet med denne artikel er at evaluere den indvirkning, som New Labour's moderniseringsprojekt (Finlayson, 2003a; 2003b) har haft på to offentlige »non-departmental« sportspolitiske organisationer: Sport England and UK Sport. Vi er i særdeleshed ude på at identificere kilderne til den fremdrift, der har været for modernisering af sportsektoren, og endvidere undersøge, hvordan dette er blevet implementeret i de to omhandlede organisationer. Dette er temaerne for artiklens to hovedsektioner, der gennemgår og diskuterer

moderniseringsprocessen i hver af de to organisationer. Artiklen er baseret på en analyse af det omfattende offentligt tilgængelige materiale om problemstillingen, der er udarbejdet af enten regeringen eller de to sportspolitiske organisationer. Analysen af dette dokumentariske materiale blev suppleret med syv interviews med medlemmer af styrende organer og ansatte i Sport England og UK Sport samt embedsmænd fra Ministeriet for Kultur, Medier og Sport.² Indeværende artikel indledes med et overblik over moderniseringen af sportens organisationer baseret på centrale sportspolitiske dokumenter. Både undervejs og i den afsluttende konklusion knyttes an til litteraturen om modernisering af den offentlige sektor som helhed.³

Modernisering og sport

Der er en markant forskel mellem den konservative regerings dokument fra 1995, *Sport: Raising the Game* (DNH, 1995) og Labour-regeringens agenda i *A Sporting Future for All* (DCMS, 2000). Mens den konservative regering så en kombination af passioneret dedikation i sektoren og støtte fra det foreslåede National Lottery som udviklingens motor, var det i dokumentet fra 2000 vurderingen, at sportens organisatoriske infrastruktur var en hindring for realisering af de primære sportspolitiske mål, dvs. succes i elitesport og forbedrede muligheder for deltagelse. »Der er behov for radikal nytænkning af den måde, hvorpå vi finansierer og organiserer sport, (og med dette formål) tilbyder vi et partnerskab for modernisering af sport med sportens organisationer« (DCMS, 2000: 19). Samarbejdende organisationer »vil få tildelt mere ansvar, men hvis de ikke opfylder de aftalte mål, vil tildelingen af støtte blive revurderet« (DCMS, 2000: 20). Også Sport England skulle moderniseres. Organisationerne skulle ikke længere stå for konkret levering af service og programmer, men i stedet prioritere en mere strategisk rolle og fokusere mere på at sikre sig, at offentlige mid-

ler blev anvendt på den mest hensigtsmæssige måde (DCMS, 2000: 20).

Et studie af den langsigtede sportspolitik, foretaget af DCMS/Strategy Unit, *Game Plan*, styrkede yderligere moderniseringsens imperativ og argumenterede for, at både Sport England og UK Sport skulle koncentrere sig om fire nøgleaktiviteter: (1) strategi; (2) investeringsrådgivning, kontrakter, overvågning og evaluering; (3) rådgivning og vejledning og (4) forskning og dokumentation.

Hensigten var, at »der skulle være mindre mikro-management og større frihed i måden at opfylde aftalte mål på« (DCMS/SU, 2002: 175). Det blev anbefalet, at begge organisationer blev slankere og mere fokuserede, og at medlemmerne af deres styrende organer skulle udvælges ud fra »deres ekspertise og kvalifikationer i henseende til strategi, visioner, bred erhvervs erfaring, grundig planlægning og lederskab« snarere end som repræsentanter for involverede interessenter (DCMS/SU, 2002: 175).

Game Plan fungerede som en generel strategi for udformning af regeringens moderniseringsambitioner med henblik på at rationalisere både den måde, de offentlige sportspolitiske organisationer fungerede på, samt de organisationer og institutioner, der udbyder sport og fysisk aktivitet (f.eks. sportens egne organisationer, lokale myndigheder og skoler). Dette indebar, at en policysektor, der i mange år havde været karakteriseret ved fravær af sammenhæng, opdeling, konflikt og modsatrettede målsætninger (Roche, 1993; McDonald, 2000; Green, 2006), fik presset noget, der lignede klarhed, ned over sig.

En del af processen med at omforme Sport England til en moderne organisation, der også ville være i stand til at stimulere og styre en modernisering af sportens egne organisationer, bestod i udskiftning af medarbejdere. Både direktøren og formanden for det styren-

de organ blev udskiftet. Derudover blev moderniseringen også understøttet af en række af evalueringer af Sport England, der havde til formål at ændre dets kultur og ledelsespraksis.

Konsekvensen har været »et nyt moderniseret Sport England (der er) rede til at stå for strategisk lederskab af sport i England – et nyt styrende organ og nye klare målsætninger« (Sport England, 2004b: 6). Den måske bedste indikator på de heraf følgende forandringer er de budgetaftaler, som Sport England og UK Sport har indgået med DCMS, og som begge er funderet i langt klarere udformede specifikke mål, »baseline data«, milepæle og præstationsindikatorer end tilsvarende tidligere dokumenter såsom virksomhedsplaner (UK Sport, 2003; Sport England, 2004c).

En senere rapport fremhævede, at Sport England har gennemgået »en radikal omstrukturering med beslutningskompetence udlagt til ni regionale sportsråd«, og at »UK Sport har revurderet dets funktioner og gjort organisationen mere strømlinet« (Treasury/DCMS, 2005: 13).

Det er endvidere værd at notere, at de moderniseringsreformer, som Sport England og UK Sport har været underlagt, også havde konsekvenser for organisationer og institutioner tættere på praksis. Nye sportsindikatorer blev således udviklet af bl.a. Sport England med henblik på inddragelse i den såkaldte Comprehensive Performance Assessment (CPA) af lokale myndigheders virke. Det resulterede i en række målorienterede »targets« relateret til specifikke indikatorer for sport og fysisk aktivitet (Institute of Sport and Recreation Management [ISRM], 2006).

Sideløbende med implementeringen af specifikke mål er to nye store surveyundersøgelser blev iværksat. Den første undersøgelse, *Active People*, der i 2005-2006 blev iværksat på

initiativ af Sport England, og som omfattede mere end 300.000 telefoninterviews, er den største undersøgelse af sport og rekreative aktiviteter, der nogensinde er lavet. Sport England udarbejder nu årligt sådanne surveyundersøgelser med det primære formål at levere et grundlag for, at lokale myndigheder kan lave evidensbaserede sportspolitiske beslutninger (ISRM 2006: 2).

De såkaldte »public service agreements«, som ministeriet har indgået med en række organisationer inden for kunst, sport, museer og fredning, har betydelig fokus på forøget deltagelse, især inden for en række prioriterede områder. Den anden surveyundersøgelse har til formål at overvåge, i hvilket omfang de hermed forbundne specifikke »targets« bliver indfriet. Det såkaldte *Taking Part* survey blev iværksat i 2005 og vil blive gentaget i tre år. Dertil kommer, at skoler nu er blevet underlagt en årlig evaluering af deres fremskridt i retning mod opfyldelse af regeringens mål for omfanget og kvaliteten af fysisk uddannelse i skolerne. De nationale sportsforbund, der er nøgleaktører både i henseende til realisering af regeringens olympiske ambitioner (UK Sport, 2006b) og i henseende til socialpolitiske mål (Sport England, 2006), mærker også konsekvenserne af moderniseringen af Sport England and UK Sport. Det er eksempelvis et krav i UK Sports »No Compromise« støtteordning for eliteudøvere, at de nationale forbund opfylder præstationsrelaterede målsætninger omhandlende medaljehøsten i internationale konkurrencer (UK Sport, 2006a).

Sport England

Kilder til moderniseringens fremdrift

Det er bemærkelsesværdigt, hvordan sportspolitik har indtaget en fremskudt position i regeringens politik i de senere år (Green og Houlihan, 2005; Green, 2006). Den har udviklet sig fra at være et område af perifer politisk interesse til et, der føres frem som en prominent tværgående løsning af problemer i

nøglesektorer som uddannelse, sundhed, kriminalitetsbekæmpelse og social inklusion (Green, 2006; Sport England, 2006). Bekymringer over det lave fysiske aktivitetsniveau og det stigende fedmeproblem i befolkningen som helhed og blandt unge i særdeleshed er af helt central betydning for regeringens sportspolitiske engagement (Sport England, 2006).

Dette er altså en af årsagerne til Labour-regeringen har opprioriteret politiske initiativer for sport og fysisk aktivitet i løbet af det sidste årti. En anden relateret årsag er den, at regeringen for at kunne opfylde sin sportspolitiske målsætning måtte sikre sig, at de organisationer, der har til opgave at implementere politikken, er moderne, professionelle og indrettet efter formålet.

Der er imidlertid også en anden kilde til det momentum, som den radikale modernisering af landets statslige idrætspolitiske institutioner har haft. I løbet af det seneste tiår har vi været vidne til en stigende politisk legitimering af og finansiel støtte til udvikling af nationens (olympiske) elitesport (Green, 2004; Green og Houlihan, 2005). IOC's beslutning om at tildele London værtskabet for OL i 2012 skabte yderligere politiske legitimering af de beslutninger, der over det sidste tiår var truffet med henblik på prioritering af elitesportens udvikling. Fremgang i elitesport og et succesrigt værtskab for de olympiske lege blev en del af en storladen, symbolsk og næsten mytisk politisk retorik og blev til en vigtig reference for den historie, New Labour promoverede i sin diskurs om skabelsen af det moderne 21. århundredes Storbritannien (Finlayson, 2003a; 2003b).

Implementering af moderniseringen i form af specifikke organisatoriske målsætninger
For regeringen er det en relativt enkel sag at etablere en vejviser for den generelle fremdrift i sportens moderniseringsproces. Det er mere problematisk at oversætte denne gene-

relle momentum til klare målformuleringer for de organisationer, der har til opgave at implementere forandringen i praksis, hvilket i første række er Sport England selv. I denne forbindelse er det af afgørende betydning, hvorvidt der udelukkende er eksterne kilder til denne fremdrift, eller om der i Sport England fandtes en intern lobby for modernisering, der ikke kun forstod situationen, men også var villig til føre et radikalt reformprogram til dørs. Der er dokumentation, der tyder på, at der inden for Sport England i det mindste fandtes en anerkendelse af behovet for reform. Der var imidlertid også modstand og træghed, og det lader til, at forandringerne i Sport England primært blev drevet igennem af en regering, der var begyndt at tillægge programmer for fremme af sport og fysisk aktivitet afgørende betydning for løsningen af mange policy-problemer, især inden for sundhed og uddannelse.

Det var en naturlig følgevirkning, at regeringen ikke kunne tiltro Sport England ansvaret for at gennemføre en så omfattende reformproces, der i stedet måtte styres oppefra. Regeringen blev kritiseret for, at topstyringen var centralistisk, preskriptiv, ikke-lyttende og London-centreret. Der er delvis blevet taget højde for denne kritik gennem decentraliserings/regionaliseringsiltag, herunder især bestræbelserne på at overføre beslutningskompetence til ni regioner i form af Regionale Sports Råd. Dette rejser spørgsmålet om forholdet mellem decentralisering og kontrol. Med en omskrivning af Fairclough (2000: 5) kan man spørge, om decentraliseringen er ensbetydende med, at centret giver afkald på sine midler til at kontrollere sportssektoren. Eller er der snarere tale om en ny form for kontrol af Sport Englands og de regionale organers adfærd gennem rammesætning og vejledning og nye måder til organisering af aktiviteten, fremfor direkte kontrol af, hvad disse organer gør? Er der kort sagt tale om, at kritikken af, at »New Labour's holdning til magt er skizofren« (Davies,

2006: 249) udspilles i moderniseringen af Sport England (og UK Sport)?

Det lader til, at rationalisering af medarbejdere og organisatoriske procedurer har udgjort en væsentlig del af moderniseringsprocessen. Et af de tydelige tegn på moderniseringen af Sport England var reduktionen af personale fra omtrent 550 ansatte til de nuværende ca. 250 ansatte. Rationaliseringen på personalesiden tog i vidt omfang form af rekruttering af personale med baggrund som erhvervsledere. Et andet udtryk for rationaliseringen med inspiration fra det private erhvervsliv var klargørelsen af organisationens strategiske fokus, og den her af følgende reduktion i antallet af støtteordninger fra oprindeligt hele 75 specifikke programmer til kun to generelle støtteprogrammer (Sport England, 2004a: 6).

Alt dette understøtter den bredere funderede argumentation for, at New Labour er involveret i en »reetablering af begrebet regering med tilhørende nye former for kontrol fra centret baseret på modeller overført fra det private erhvervsliv« (Fairclough, 2000: 5).

For at kunne operationalisere sådanne nye arbejdsformer har Sport England indført teknikker som præstationsmåling gennem »key performance indicators«, der i erhvervslivet anvendes med henblik på at etablere målbare resultater som basis for vurdering af præstationer. De to nye store surveyundersøgelser, *Active People* (Sport England) og *Taking Part* (DCMS) er af central betydning for opbygning af det nødvendige datagrundlag for en sådan politik baseret på præstationsmåling. Overordnet set drejer sådanne reformer sig om at forøge »accountability« i alle sportssektorens led, og hvis der så ikke leveres i overensstemmelse med de opstillede mål, opfører støtten.

Denne vægt på klargørelse af ansvar eller »accountability« er i fuld overensstemmelse

med New Labour's generelle betoning af »rettigheder og forpligtelser«, hvilket i henhold til Fairclough (2000) kombinerer en moralsk diskurs med en kontraktisk diskurs. Tildeling af rettigheder og forpligtelser udlægges metaforisk som en »kontrakt« mellem regering og samfund (eller mellem individ og organisationer).

I sportssektoren introducerede formanden for Sport England's styrende råd, Lord Carter, begrebet ansvarlighedens rygrad (»spine of accountability«) som en vejledende ramme for, hvordan Sport England skulle fungere. Begrebet anskueliggør på udmærket vis både de forventninger, som regeringen har til de sportspolitiske organisationer, og de forventninger som disse har til de organisationer længere nede i fødekæden, som modtager finansiel støtte (f.eks. de nationale sportsforbund og de lokale myndigheder). Indførelsen af en ny model – TAES (»Towards an Excellent Service«) – for finansiering af lokale myndigheders kultur og fritidsydelse (som sporten henhører under på det lokale plan) er et karakteristisk eksempel på den organisatoriske rammesætning, som sportens organisationer aktuelt fungerer under. Modellen indebærer »key performance indicators« (med fokus på stigende deltagelse i sport og fysisk aktivitet målt i procent af befolkningen, stigende antal af frivillige, og forøgede muligheder for sport og fysisk aktivitet). Det centrale rationale bag TAES er udviklingen af landsdækkende præstationsindikatorer, der gør mekanismerne bag udbudet af lokale ydelser foreneligt med nationale politiske prioriteringer. Præstationsmåling med heraf følgende sanktionsmuligheder i tilfælde af manglende målopfyldelse er generelt et centralt led i New Labour regeringens bestræbelser på at forbedre det offentlige serviceudbud (Allison, 2004: 23).

Alle disse mere og mere kontraktlignende arrangementer fra DCMS til de sportspolitiske organisationer og ned gennem ansvarlig-

hedskæden over partnerskaber for sport på »county« niveau og nationale sportsforbund til lokale myndigheders udbud af kultur- og fritidstilbud, kræver accept af spillets regler. Hvis en organisation vælger at undlade at spille med, indikerer det under New Labour's moderniseringsprojekt, at den er modstander af modernisering, har mistet grebet og er konservativ. Det indebærer i praksis, at den vil blive udstillet til skam og skændsel og ikke vil opnå den fornødne høje CPA kategorisering med den heraf følgende sandsynlige nedskæring af fremtidig støtte. Det paradoksale i dette scenarie karakteriseres således af Finlayson (2003a: 86): »at modernisere er at skabe en situation, hvor aktører er i stand til at udfolde sig selv, eller at blive udfoldet, på en sådan måde, at deres output maksimeres«. Dette svarer til de mekanismer, der er iværksat i forbindelse med TAES og den agenda for kontinuerlig forbedring, der nu promoveres af Sport England. Finlayson (2003a: 94) fremhæver imidlertid, at »decentraliseringen af moderniseringen akkompagneres af en centraliseret kontrol gennem indførelse af stadigt mere rigoristiske målformuleringer og et mere kompliceret system for præstationsmåling«. Det er et centralt aspekt i Sport Englands moderniseringsagenda, at der ikke blot er tale om at overdrage magtbeføjelser til dets organisatoriske partnere, såsom de nationale sportsforbund, men også at *mægtiggøre* (empower) disse. Det lader imidlertid til, at dette er noget, der endnu ikke er fuldt realiseret. Sport England kritiseres for at prioritere kontrol uden i praksis at delegerer. Dette er helt på linie med et af punkterne i Davies' kritik af fejl og mangler ved New Labour's decentraliseringsagenda: Den stadigt mere nøgne statslige tvang« (Davies, 2006: 254).

UK Sport

Kilder til moderniseringens fremdrift

Omfanget af den moderniseringsreform, der er sket i og gennem UK Sport, har hverken været så vidtrækkende eller skåret så dybt i henseende til reduktion og -udskiftning af

personale samt organisatoriske procedurer og mål, som det har været tilfældet med Sport England. Ikke desto mindre har UK Sport alligevel i de seneste 5-6 år været igennem en moderniseringsproces, der på flere punkter har lighed med Sport England's erfaringer.

Selv om regeringen ikke udviste samme ringeagt over for UK Sport, som det var tilfældet i forholdet til Sport England, er det klart, at også denne organisation, der var etableret så sent som i 1996-1997, efter regeringens opfattelse stod over for et behov for modernisering. Dette havde sammenhæng med regeringens generelle moderniseringsagenda. Mere specifikt var der på højeste plan i regeringen åbenbare forbehold over for organisationens virke og dens resultater.

Implementering af moderniseringen i form af specifikke organisatoriske målsætninger

Disse forbehold fik afgørende virkninger i UK Sport på to områder. For det første, og det var klart det mest betydningsfulde, blev en ny formand med ansvar for reformprocessen udpeget, og ligesom i Sport England blev også andre topledere udskiftet. Den anden vigtige effekt var en evaluering af UK Sport, hvilket førte til reduceret bemanning, intern restrukturering, klargørelse af målformuleringer og udformning af en ny forretningsplan, ligesom det var tilfældet for Sport England.

Dette reformaspekt var helt i overensstemmelse med den skærpelse af UK Sport's bredere strategiske mål, der skete i forbindelse med organisationens argumentation i 2006 for et forøget budget frem til 2012. UK Sport lancerede her en ny såkaldt »No Compromise« tilgang, der konsekvent og utilslørt havde fokus på olympisk succes. Det var et centralt aspekt ved denne strategi at sikre, at de organisationer, som UK Sport er afhængige af for at kunne forfølge sine mål, er moderne, professionelle og tilpasset formålet. UK Sport gjorde det klart, at »No Compromise« indebar en investeringsstrategi, der i den ef-

terfølgende 4-5 år udelukkende ville være rettet mod atleter med medaljevindende præstationskapacitet (UK Sport, 2006a: 1). Denne nye støttestrategi er indbegrebet af en narrativ konstrueret omkring en bredere diskurs for sikring af elitesportslig succes i 2008, og i særdeleshed i 2012. UK Sports administrerende direktør udtalte, at »vi må ... sikre at pengene ikke går til spilte – der er tale om omfattende offentlige investeringer, og det er vores job at udfordre sporten (dvs. de nationale sportsforbund), så de bruger midlerne på en måde, der giver maksimal virkning (UK Sport, 2006b: 1). Denne strategi blev udfoldet med effekt i Beijing i 2008, hvor sportsfolk fra Storbritannien tilsammen vandt 47 medaljer og sluttede som nr. 4 i medaljetabellen.

Det var ikke første gang, at UK Sport på denne vis intervererede i sportsorganisationernes interne forhold. I perioden mellem 2001 og 2005 kanaliserede det investeringer på ialt £5 mio ind i 114 landsomfattende projekter med målrettet støtte som led i dets moderniseringsprogram rettet mod de nationale sportsforbund (UK Sport, 2005). En repræsentant fra UK Sport udlagde relationen mellem UK Sport og elitariebejdet i de nationale sportsforbund på følgende vis: »Vi må støtte og assistere dem, men undertiden er vi nødt til at øve indflydelse og interverere«. Denne formning og vejledning af sportsorganisationernes adfærd suppleret med truslen om at miste støtte, hvis de ikke lever op til de høje præstationskriterier, der nu kræves under »No Compromise« strategien, leder opmærksomheden hen mod en af »governmentability« forskningens centrale indsigter. Det er, at UK Sports magt som offentlig organisation »ikke afhænger af de traditionelle Hobbes'ske redskaber til udøvelse af legitimt herredømme plus tvangsmidler« (Davies, 2006: 254), men i stigende omfang trækker på et omfattende sæt af manipulerende disciplinerings-teknikker.

I henseende til udvikling af håndgribelige målformuleringer har den stigende uro blandt organisationerne i de enkelte »home countries« (England, Skotland, Wales and Nordirland) givet anledning til bekymring. Det har i mange år drevet sportspolitiske organisationer og administratorer til vanvid, at de organisationer, som repræsenterer »home country« interesser, i den grad har været optaget af indbyrdes konflikt (Green og Houlihan, 2005). Kernen af problemet består i de interessekonflikter, der præger niveauet for de nationale sportsforbund som følge af, at repræsentanter fra de fire »home countries« varetager partikulære interesser i de styrende organer på dette niveau.

Et fremtrædende eksempel er svømmesporten, der i årevis har kæmpet med at få Amateur Swimming Federation of Great Britain (ASFGB) til at fungere hensigtsmæssigt. Denne organisations primære funktion har været knyttet til ansvaret for udtagelse af svømmere til konkurrencer, hvor England, Skotland og Wales konkurrerer som Storbritannien. Forholdet til den mere magtfulde og rigere organisation for svømning i England (ASA) har været »fyldt med organisatoriske, administrative og finansielle uklarheder« (Green og Houlihan 2005: 133). Efter talrige kritiske evalueringer og reformtiltag i løbet af de sidste 30 år blev ASFGB i 2000 rekonstitueret som et selvstændigt aktieselskab og omdøbt til British Swimming. Det er nu konstitutionelt adskilt fra ASA, og et datterselskab har fået overdraget ansvaret for at administrere svømmesportens støtte fra National Lottery.

Lignende konflikter har præget det styrende råd for UK Sport, men det er nu blevet omstruktureret, og lederne af de styrende råd for organisationerne i de fire »home countries« er nu ikke længere repræsenteret i rådet.

UK Sport har altså ikke oplevet en lige så traumatisk og vidtrækkende moderniserings-

reform som den, Sport England har været igennem. I betragtning af den store betydning som regeringen tillægger målsætningen for medaljehøsten ved de olympiske lege, og i særdeleshed ved legene i London 2012, er det imidlertid ikke overraskende, at UK Sport også har været tvunget til at reformere og skærpe sit strategiske fokus. Ligesom det har været tilfældet med Sport England, er der også her anvendt teknikker fra det private erhvervsliv i bestræbelserne på at opnå den ønskede modernisering.

Modernisering bliver til overdreven forenkling

Der er ingen tvivl om, at både Sport England og UK Sport savnede et klart organisatorisk rationale i størstedelen af 1990'erne, og at især Sport England (og dets forgængere) i flere situationer havde været tæt på at blive afskaffet. Moderniseringsprocessen er imidlertid en balancegang. Den må opstille klare organisatoriske mål uden at forfalde til overdreven formalisering, hvilket kan vise sig at være organisatorisk dysfunktionelt ved at lade aktiviteten væk fra levering af service og programmer (Painter, 1999: 97). Især for Sport England er der en fare for, at det hele bliver til måling, og at almen dømmekraft suspenderes (Lipsey, citeret i Gray og Jenkins, 2001: 209).

Helt uanset moderniseringen af Sport England og UK Sport står regeringen med et vedvarende dilemma. Det består i at forene målsætningen om at vinde medaljer med bestræbelserne på at forøge befolkningens deltagelse i sport og fysisk aktivitet (McDonald, 2000; Green og Houlihan, 2005). Selv om det er primært Sport Englands ansvar at forøge befolkningens deltagelse, og ikke UK Sports, hævdes det, at de to målsætninger er forenelige, hvilket har skjult de iboende vanskeligheder med at opfylde begge målsætninger på samme tid (Green og Houlihan, 2005: 189).

Moderniseringen af Sport England og UK Sport har delvis været rettet mod at klargøre den indbyrdes arbejdsdeling i tilfælde, hvor der efter regeringens opfattelse var tale om overlappende og forvirrende organisatoriske mål. Den heraf skabte større klarhed har imidlertid ikke fjernet dilemmaet. I en situation, hvor målsætningerne for elite- og bredesport retorisk opfattes som forenelige i modstrid med den foreliggende dokumentation fra andre lande (Green og Houlihan, 2005; Houlihan og Green, 2008), er det fortsat uklart, om moderniseringen er svaret på dette kildne spørgsmål.

Den måske mest markante konklusion, der kan drages efter indeværende analyse af moderniseringen af Sport England og UK Sport, har at gøre med graden af den indsnævring af målsætningerne, der er sket. Dette repræsenterer en markant (over)forenkling af et komplekst policy-område. Storbritanniens internationale sportsengagement er indsnævret til det primære mål at vinde olympiske medaljer, mens enormt komplekse temaer som livslang sportsdeltagelse, sundhed og fysisk aktivitet, samt udvikling af sportsklubber og social kapital, er reduceret til et mål om at forøge den andel af befolkningen, der er aktive med en procent i de næste fem år. Det er, som om moderniseringen kræver en forenkling, der svarer til den klarhed og enkelhed, der er forbundet med bundlinien i kommercielle virksomheder. Derudover er det et indlysende paradoks i moderniseringen af Sport England og UK Sport, at de politiske krav om en garanteret bevægelse hen mod opfyldelse af klare mål skal realiseres af offentligt ansatte, hvis evner til at levere varen er omgærdet af intens skepsis.

En af følgevirkningerne er de begrænsninger af de ansattes råderum, der er indført gennem rutinemæssig revision, KPIs (Key Performance Indicators), inspektion osv. En anden følgevirkning af moderniseringen er en marginalisering af sportens egne organisationer

og interesser, hvilket er sket bagom en facade af retorisk mægtiggørelse. Både Sport England og UK Sport har udskiftet mange af de medlemmer af råd og komiteer, som repræsenterede særlige sportsgrenes interesser eller havde ledelseserfaring inden for sportens organisationer. I deres sted er indtrådt rådsmedlemmer og ansatte, der har erhvervs-erfaring fra det private erhvervsliv. Blair's modernisering søgte generelt at gøre statsapparatet mere forretningsorienteret fremfor at gøre erhvervslivet mere responsivt over for befolkningens behov. På samme måde har moderniseringen af Sport England og UK Sport været rettet mod at bringe disse organisationer mere i overensstemmelse med erhvervslivets praksis i stedet for at gøre dem mere responsive over for de aktører, som deres virke er rettet mod.

Det svært at se bort fra, at der har været en pris at betale for den modernisering, der er sket af de to organisationer, og som har reddet dem fra en sandsynlig lukning. Moderniseringen har skabt et demokratisk underskud. Organisationerne er blevet klart mindre ansvarlige (»accountable«) »nedad« i forhold til aktører som de nationale sportsforbund og traditionelle interessenter, f.eks. klubber, medlemmer, frivillige, officials, trænerorganisationer, regionale forbund osv. Det er tydeligt, at der er lagt større vægt på at tydeliggøre, hvordan Sport England og UK Sport er ansvarlige »opad« i forhold til den udøvende magt (for eksempel i form af mekanismer som »public service agreements«) samt »udad« i forhold til kommercielle sponsorer. Situationen er karakteriseret ved, at disse to mere og mere magtfulde organisationer via et regime baseret på »styring og kontrol« (Newman, 2001) søger at forme og kanalisere og rådgive om den måde, hvorpå regeringens sportspolitik på rette vis implementeres i praksis.

Oversætters kommentar

Artiklen er indleveret i juli 2007 på et tidspunkt, hvor Tony Blair stadig var premierminister, og New Labour fortsat satte dagsordenen i debatten om modernisering af den offentlige sektor, som var et centralt omdrejningspunkt i regeringens politik. Siden er det sket meget, men dette betyder ikke, at artiklen er blevet irrelevant. Moderniseringen af sportens organisationer har fortsat fremdrift. Der er ikke siden da sket ændringer i det organisatoriske landskab på det sportspolitiske område. Sport England og UK Sport har begge gennemgået mindre reorganiseringer men de fungerer fortsat stort set på samme måde som beskrevet i artiklen. Den aktuelle nedskæringsbølge har ikke haft væsentlige indvirkninger på UK Sport, der er fredet frem til OL 2012. Budgettet for Sport England er til gengæld i 2011 blevet beskåret med 30 procent. Langt hovedparten af artiklens observationer og konklusioner har fortsat gyldighed. På et punkt er der dog anledning til at skærpe argumentationen. Det påpeges i artiklen, at der ikke er forskningsmæssigt belæg for den udbredte antagelse om, at elitesportslig succes og OL-værtsskabet automatisk vil trække øget deltagelse med sig. Antagelsen har siden da vist sig ikke at have noget på sig. De hidtidige bestræbelser har ikke medført forøget deltagelse, og målet om en forøgelse af den andel af befolkningen, der dyrker sport eller er aktive fysisk, nu blevet droppet. Denne tendens forstærkes af en meget evident aktuel prioritering af medaljemålsætningen på bekostning af bestræbelser på at fremme breddeidrætten.

Klaus Nielsen

Noter

1. Artiklen er en forkortet og lettere bearbejdet udgave af »Modernization and Sport: The Reform of Sport England and UK Sport«, *Public Administration*, 2009, 8(3):678-98. Artiklen er oversat af Klaus Nielsen.
2. Den oprindelige artikel indeholder en del uddrag fra disse interview. Dette er af pladshensyn udeladt i denne oversatte udgave af artiklen.
3. Den oprindelige artikel indholder derudover et afsnit med et overblik over denne litteratur. (»Modernization: Rhetoric and Substance«). Dette er af pladshensyn udeladt i denne oversatte udgave af artiklen.

Litteratur

- Allison, M. (2004), »Lessons of Learning«, *Leisure Manager*, September, 22-24.
- Davies, W. (2006), »The Governmentality of New Labour«, *Institute for Public Policy Research*, 13(4): 249 -56.
- Department for Culture, Media and Sport (DCMS) (2000), *A Sporting Future for All*, London: DCMS.
- Department for Culture, Media and Sport/Strategy Unit (DCMS/SU) (2002), *Game Plan: A Strategy for Delivering Government's Sport and Physical Activity Objectives*, London: DCMS/SU.
- Department of National Heritage (DNH) (1995), *Sport: Raising the Game*, London: DNH.
- Fairclough, N. (2000), *New Labour, New Language?* London: Routledge.
- Finlayson, A. (2003a), *Making Sense of New Labour*, London: Lawrence and Wishart.
- Finlayson, A. (2003b), »The Meaning of Modernization«, *Soundings*, 23(1):62 -83.
- Gray, A. og B. Jenkins (2001), »Government and Administration: the Dilemmas of Delivery«, *Parliamentary Affairs*, 54, 206-22.
- Green, M. (2006), »From »Sport for All« to Not About »Sport« at All?: Interrogating Sport Policy Interventions in the United Kingdom«, *European Sport Management Quarterly*, 6(3): 217-38.
- Green, M. og B. Houlihan (2004), »Advocacy Coalitions and Elite Sport Policy Change in Canada and the UK«, *International Review for the Sociology of Sport*, 39(4): 387-403.
- Houlihan, B. og M. Green, red. (2008), *Comparative Elite Sport Development: Systems, Structures and Public Policy*, Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Institute of Sport and Recreation Management (2006), CPA Performance Indicators 2006 (Ref – 311:09/06). Loughborough: Loughborough University.
- McDonald, I. (2000), »Excellence and Expedience? Olympism, Power and Contemporary Sports Policy in England«, i M. Keech og G. McFee, red. *Issues and Values in Sport and Leisure Cultures*, Oxford: Meyer & Meyer Sport, 83-100.
- Newman, J. (2001), *Modernizing Governance: New Labour, Policy and Society*, London: Sage.
- Roche, M. (1993), »Sport and Community: Rhetoric and Reality in the Development of British Sport Policy«, i J.C. Binfield og J. Stevenson, red. *Sport, Culture and Politics*, Sheffield: Sheffield Academic Press, 72-112.
- Sport England (2004a), Annual Report 2003-04, London: Sport England.
- Sport England (2004b), *The Framework for Sport in England*, London: Sport England.
- Sport England (2004c), *DCMS/Sport England Funding Agreement: 2003-06*, London: Sport England.
- Sport England (2006), *Sport Playing its Part: Executive Summary*, London: Sport England.
- Treasury/Department for Culture, Media and Sport (2005), *Review of National Sport Effort and Resources* (chair Patrick Carter), London: Treasury/DCMS.
- UK Sport (2003), *Funding Agreement Between the UK Sports Council and the DCMS for 2003-06*, London: UK Sport.
- UK Sport (2005), Evaluation of the Modernization Programme (Internal Paper, May), London: UK Sport.
- UK Sport (2006a), *No Compromise*, available online (www.uksport.gov.uk/pages/no_compromise/), accessed 6 June 2006.
- UK Sport (2006b), *Olympic Sport Quick Out of Blocks With New Funding* (Press Release, July), London: UK Sport.

Kommunalreformens betydning for kommunernes idrætspolitik

Bjarne Ibsen, professor, Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund Syddansk Universitet, bibsen@health.sdu.dk

Det er især kommunerne, der har ansvaret for idrætspolitikken i Danmark. Den kommunale politik på området har hidtil været kendetegnet af en klar arbejdsdeling, hvor kommunen skaber rammerne, mens idrætsforeningerne står for aktiviteterne. Derfor har området også været præget af en betydelig korporativ styring og en svag kommunal forvaltning.

Denne politik er imidlertid under forandring. De seneste år er der i mange kommuner sket en større formalisering af idrætspolitikken; den kommunale støtte til idrætsforeningerne er suppleret af aktiviteter for selvorganiseret idræt og projekter for særlige målgrupper; forebyggelse og sundhedsfremme har fået en mere fremtrædende rolle, og den kommunale forvaltning af området er styrket.

Denne ændring hænger bl.a. sammen med kommunalreformen, hvor såvel dannelsen af større kommuner som de nye forebyggende og sundhedsfremmende opgaver har været en katalysator for udviklingen. Men ændringen kan også være fremmet af et begyndende skifte på området fra et kommunaristisk forvaltningsideal til styringsidealer, der er inspireret af New Public Management.

Passiv kommunal idrætspolitik

Idrætten fylder meget i kommunerne. Godt halvdelen af de voksne og langt de fleste børn dyrker idræt eller motion (Pilgaard, 2009; Nielsen og Ibsen, 2008), og det sker fortrinsvis i kommunalt finansierede eller støttede idrætsfaciliteter, foreninger eller af-

tenskoler. I hver en krog af kommunerne har kombinationen af den frivillige og den kommunale indsats sat sine tydelige aftryk i form af meget synlige idrætsanlæg. Politisk er der generelt en meget stor velvilje over for den lokale idræt, som mange politikere selv har været engageret i som frivillige i en idrætsforening (Thøgersen, 2009).

På trods af dette og på trods af relativt store kommunale udgifter til drift af idrætsfaciliteter og støtte til idrætsforeninger har kommunernes indsats på området været forholdsvis passiv. De færreste kommuner har haft en formuleret politik for området, og de fleste kommunalpolitikere har ikke set det som et kommunalt ansvarsområde på linje med børnepasning, børnenes skolegang, ældreomsorg, biblioteksdrift mv. Man har støttet mulighederne for at dyrke idræt og motion, men initiativet har været overladt til idrætsforeningerne.

Meget tyder imidlertid på, at der i disse år er ved at ske en ændring i kommunernes syn på idrætten og den måde, de udøver politik på området. Denne artikel sætter fokus på denne ændring. Først analyseres den kommunale politik over for den idræt, der finder sted i fritiden, og de seneste års ændringer deri. Dernæst analyseres kommunalreformens betydning for kommunernes indsats på området.

Forskning i kommunal idrætspolitik

Analysen baseres på fire undersøgelser af kommunernes idrætspolitik bestående af to spørgeskemaundersøgelser af alle kommuners idrætspolitik, ét mere kvalitativt anlagt studie af syv kommuners idrætspolitik samt en historisk analyse af dansk idrætspolitik udvikling.

Den første spørgeskemaundersøgelse blev gennemført i 2006, hvor 212 kommuner, svarende til 79 pct. af de daværende kommuner, besvarede en række spørgsmål om den kommunale politik og forvaltning på området (Ibsen, 2006a). Den anden spørgeskemaundersøgelse blev gennemført i 2009, hvor 84 kommuner, svarende til 86 pct. af de nuværende kommuner, besvarede et spørgeskema, der indeholdt en række spørgsmål, der var identiske med spørgsmålene i undersøgelsen tre år tidligere, samt spørgsmål om kommunernes vurdering af kommunalreformens betydning for idrætten og idrætspolitikken i kommunen (Ibsen, Hansen og Vennekilde, 2010).

Den tredje undersøgelse bestod af studier af syv kommuners idrætspolitik, som blev gennemført op til eller lige efter, at kommunalreformen trådte i kraft. Der er tale om casestudier, der er gennemført under anvendelse af kvalitativ og historisk metode, dvs. interviews af centrale aktører i kommunen samt indsamling og analyse af dokumenter (Ibsen, 2009). Endelig trækker analysen også på en historisk undersøgelse af dansk idrætspolitik med fokus på den statslige lovgivning og forvaltning af området (Ibsen og Eichberg, 2006).

Karakteristiske træk ved og ændringer i kommunernes idrætspolitik

På baggrund af de kvantitative og kvalitative studier af kommunernes idrætspolitik er en række karakteristiske træk ved idrætspolitikken indkredset. Analysen har primært fokus på de institutionaliserede regler og normer

for den måde, der føres politik på området, og ser mindre på det politiske output i form af økonomisk støtte, fysiske rammer for idrætten, indsatsområder mv.

Først belyses den politiske legitimering af den kommunale idrætspolitik samt den rolle som kommunerne – understøttet af lovgivningen – tillægger sig selv på området. Dernæst fokuseres på den måde, der føres politik på i forhold til idrætten. Endelig analyseres den styrings- og forvaltningsmæssige side af idrætspolitikken. Til slut i dette afsnit belyses forskellene på idrætspolitikken mellem kommunerne.

Stærk tro på idrættens nytte

Det første iøjnefaldende træk ved idrætspolitikken er, at den kommunale støtte altid er blevet retfærdiggjort af en stærk tro på de positive, afledte effekter af at dyrke idræt. I 1963 begrundede formanden for Skive Idræts-Forbund organisationens ønske om opførelsen af Skive-hallen med, at mange unge dermed ville »kunne dyrke deres idræt om vinteren, og det vil være med til at affolke gadehjørnerne« (Mortensen, 2004: 143). Godt fyrré år senere var argumenterne næsten de samme fra en af kommunens idrætsledere: »Vi har jo faktisk en rimelig lav ungdomskriminalitet, og det tror jeg bestemt, idrætten er medvirkende til at holde nede« (Thøgersen, 2009: 78). Idræt betragtes fortsat som et godt middel til bl.a. fremme af sundhed, forebyggelse af kriminalitet og branding af kommunen.

Det er en udbredt opfattelse, at idrætten i stigende grad inddrages i løsningen af forskellige velfærdsproblemer – tilskyndet af statslige puljer i Kulturministeriet, Integrationsministeriet og Socialministeriet. Det er i hvert fald vurderingen i hver fjerde kommune, at foreningslivet i højere grad inddrages i løsningen af kommunale opgaver, mens andelen, der ikke er enig deri, er halvt så stor (Ibsen, Hansen og Vennekilde, 2010: 60).

Nært sammenhængende med disse forventede positive velfærdseffekter af at dyrke idræt er det først og fremmest breddeidrætten, som kommunerne følger sig forpligtet til at støtte. Her ser det dog også ud til, at kommunerne har justeret på politikken. Tidligere opfattede langt de fleste kommuner det ikke som deres opgave at støtte eliteidræt, og før kommunalreformen var det kun syv pct. af kommunerne, der havde en formel politik for den del af idrætten. Undersøgelsen fra 2009 viste, at denne andel var vokset til 17 pct., halvdelen af kommunerne havde udgifter til eliteidræt, og hver fjerde kommune havde stræbt efter at blive »eliteidrætskommune« (Ibsen, Hansen og Vennekilde, 2010: 13, 24).

Kommunerne skaber rammerne, som foreningerne fylder ud

Det andet helt centrale kendetegn ved idrætspolitik i kommunerne er den opfattelse, at kommunen skal skabe rammerne, som idrætsforeningerne så skal udfylde uden indblanding fra kommunens side. Et eksempel på denne opfattelse kan man læse i Skive Kommunes idrætspolitik: »*Den væsentligste opgave for kommunerne er at skabe rammerne, og i høj grad at overlade til deltagerne i idrætten selv at skabe indholdet*« (Thøgersen, 2009: 74).

Undersøgelserne viser imidlertid, at den foreningsorienterede politik i stigende omfang suppleres med mål og tiltag, der skal fremme selvorganiseret idræt og motion for særlige målgrupper. Undersøgelsen fra 2009 viser bl.a., at seks ud af ti kommuner har særlige indsatser for fysisk inaktive børn, hver fjerde har etableret en eller flere idrætsbørnehaver eller idræts-SFO'er, og i halvdelen af kommunerne findes særlige aftaler (partnerskaber) mellem idrætsforeninger, skoler og SFO'er om mere og bedre idræt for børn – som regel med sigte på de såkaldte idrætsusikre børn. Indsatsen i forhold til fysisk inaktive voksne er ikke lige så udbredt. Hver fjerde kommune gør noget for de fysisk inaktive

voksne, hver tredje har indsatser for handicappede, og en tilsvarende andel har projekter for marginaliserede eller vanskeligt stillede grupper (Ibsen, Hansen og Vennekilde, 2010). På alle de nævnte områder er andelen af kommunerne, der gør en særlig indsats, øget betydeligt siden 2006. F.eks. havde 38 pct. af kommunerne i 2006 særlige indsatser for fysisk inaktive børn. I 2009 var andelen øget til 58 pct.

Idrætspolitikken handler først og fremmest om faciliteter

Det tredje dominerende træk ved kommunernes idrætspolitik er, at den først og fremmest handler om idrætsanlæg og -faciliteter. Af de samlede kommunale udgifter til idræt i fritiden, der i 2008 blev opgjort til 3,3 mia. kr., udgjorde udgifterne til drift af idrætsfaciliteter ca. 80 pct. (Breddeidrætsudvalget, 2009: 58). Det er da også omkring vedtagelsen af nye idrætsanlæg, at de store idrætspolitiske slagsmål finder sted. Men det er også på dette område, at der er sket væsentlige ændringer de seneste år. Kommunerne har i større grad end tidligere tilladt andre brugere end foreningerne og de kommunale institutioner at få adgang til faciliteterne. Endvidere er mange kommuner inspireret af en række nye facilitetstyper, som især Lokale- og Anlægsfonden har udviklet og støttet de seneste år. Både anlæg, der primært tager sigte på selvorganiseret idræt, og arenaer til store sports- og kulturarrangementer. Dertil kommer, at en del kommuner er begyndt at interessere sig for en overordnet planlægning af idrætsfaciliteternes udbygning og en mere effektiv drift deraf (Ibsen, Hansen og Vennekilde, 2010). Det har imidlertid ikke fået kommunerne til at holde igen med udbygningen af idrætsfaciliteterne. En opgørelse fra 2008 af antallet af idrætsfaciliteter i kommunerne viser, at antallet af almindelige idrætshaller er vokset fra 1.495 i 2005 til 1.624 i 2008 (9 pct.), antallet af svømmeanlæg er vokset fra 521 til 586 (12 pct.), og antallet af fodboldbaner er vokset fra 7.164 til 7.453 (4 pct.) (baseret på Loka-

le- og Anlægsfondens database for idræts- og kulturfaciliteter i Danmark). I samme periode er der ikke sket væsentlige ændringer i de samlede kommunale udgifter til fritidsidræt (Breddeidrætsudvalget, 2009: 59).

Idrætspolitikens uformelle, apolitiske karakter

Det fjerde karakteristiske træk ved kommunal idrætspolitik er dens uformelle, næsten apolitiske karakter. Indtil for få år siden talte man knap nok om en idrætspolitik i kommunerne. Det nærmeste, man kom en formuleret politik, var den kommunale ordning for støtte til foreningsaktiviteter for børn og unge.

De seneste år har mange kommuner imidlertid vedtaget en idrætspolitik for kommunen, og kommunalreformen ser ud til at have fremmet dette. Før reformen i 2006 havde 39 pct. af kommunerne en formel, skriftlig idrætspolitik i form af en række principper og mål for denne politik, som kommunalbestyrelsen har vedtaget efter en længere proces, hvor mange parter er blevet hørt. Endvidere havde 7 pct. en særskilt politik for eliteidræt (Ibsen, 2006: 9). Efter kommunalreformen i 2009 var andelen af kommunerne med en skriftlig formuleret idrætspolitik kun øget til 41 pct., men yderligere 16 pct. var i gang med vedtagelsen af en politik på området, og 14 pct. planlagde en sådan formalisering.

Samtidig har dannelsen af de nye, større kommuner resulteret i, at de relativt uformelle procedurer, som man typisk fandt i de gamle, små kommuner, er blevet afløst af mere bureaukratiske regler og procedurer. Det er i hvert fald den oplevelse, som et flertal af kommunalbestyrelsesmedlemmerne og hver tredje kommune giver udtryk for (Thøgersen, 2009: 15; Ibsen, Hansen og Vennekilde, 2010: 57). Men trods denne formalisering og øgede bureaukratisering er politikken fortsat præget af kommunitaristiske selvforvaltningsidealer, der har rod i folkeoplysningstraditionen (uddybes senere).

Konsensus om idrætspolitikken

Det femte karakteristika ved den kommunale idrætspolitik er afpolitisering og en stræben efter konsensus på området. Det viser sig på flere måder. For det første er det svært at registrere væsentlige forskelle i holdningen til idræt og idrætspolitik mellem foreningsledere, embedsmænd og politikere – og mellem politikere fra de forskellige partier. Der er selvfølgelig forskelle, men de er mere personbestemte end partibestemte. For det andet er der overalt en meget stor tilfredshed blandt foreningerne med den kommunale politik og de vilkår, foreningerne har, som andre undersøgelser også har vist (Ibsen, 2006).

Denne søgen efter konsensus hænger sammen med, at foreningerne ikke ønsker at drive politik. De lægger vægt på, at idrætten selv skal bestemme, og området opfattes som værende upolitisk. Tilsvarende er politikerne meget varsomme med at blande sig i idrætten, og derfor overlades de idrætspolitiske diskussioner og beslutninger i vidt omfang til fællesorganisationen for idrætsforeningerne (Idrætssamvirket eller Idrætsrådet) og Folkeoplysningsudvalget, hvor de politiske repræsentanter sjældent blander sig. Politikerne er sjældent proaktive og dagsordenssættende på idrætsområdet, og de få, der er det, er som regel selv en del af idrætten (f.eks. ved at være medlem af Idrætssamvirket eller ved at være i ledelsen af en større idrætsforening). Derfor agerer politikerne også på en anden måde, end man ser på andre områder.

Decentralisering

Det sjette karakteristiske træk ved den kommunale idrætspolitik er den store grad af selvbestemmelse og decentralisering, som præger området. I sammenligning med andre lande er den politiske styring og offentlige forvaltning i Danmark meget decentral (Mouritzen, 1999). Idræt – og anden fritidsaktivitet – er et af de områder, hvor decentraliseringen og den kommunale selvbestemmelse er særlig udtalt. Omkring 80 pct.

af de samlede offentlige udgifter til idræt er direkte og indirekte (gratis benyttelse af faciliteter) kommunal støtte til de lokale idrætsforeningers aktiviteter, og – i meget mindre omfang – udgifter til faciliteter og aktiviteter, der ikke er foreningsorganiserede (Forebyggelseskommissionen, 2009: 287; Breddeidrætsudvalget, 2009: 27-59). Det er reelt kommunerne, der bestemmer, hvilke idrætsanlæg der skal etableres, og de dækker langt hovedparten af driftsudgifterne dertil.

Det er endvidere i vid udstrækning overladt til kommunerne selv at bestemme, hvor meget de ønsker at støtte idrætsforeningerne og andre fritids- og kulturforeninger, og hvordan de ønsker at gøre det (Ibsen og Eichberg, 2006). Der er således ingen minimumsforpligtelser i lovgivningen. Til sammenligning har staten i Norge haft stor indflydelse på udbygningen af idrætsfaciliteter (Det Kongelige Kulturdepartement, 1999), og i Sverige kommer en stor del af den offentlige støtte til idrætsforeningerne fra statslige midler (Statens Offentliga Utredningar, 2008).

Lovgivningen og traditionen inden for området sætter dog visse rammer for, hvad kommunen kan gøre. For det første har den økonomiske støtte overvejende karakter af grundstøtte, dvs. at det overlades til den enkelte forening selv at bestemme, hvordan støtten skal anvendes. For det andet stilles der næsten ingen krav til, hvordan foreningerne anvender pengene. F.eks. skal foreningen ikke dokumentere, at støtten er gået til de aktiviteter, der er søgt om tilskud til. Foreningen skal blot dokumentere, at aktiviteterne er gennemført som ansøgt. Der stilles heller ikke særlige krav til instruktørernes kvalifikationer, og der er metodefrihed. Endelig har de fleste kommuner valgt at overdrage forvaltningen af Folkeoplysningsloven til Folkeoplysningsudvalget, der består af såvel medlemmer af kommunalbestyrelsen som repræsentanter for aftenskoler, idrætsforeninger, børne- og ungdomskorps mv. Siden 2004

har udvalget ikke været lovpligtigt, men fire ud af fem kommuner har valgt at fortsætte med udvalget (Ibsen, Hansen og Vennekilde, 2010). Kommunalbestyrelsen bestemmer ganske vist den samlede økonomiske ramme og hovedprincipperne for støtten, men udmøntningen deraf og de konkrete afgørelser om, hvem der skal støttes, træffes af Folkeoplysningsudvalget.

Korporativ styring

Det syvende kendetegn ved den kommunale idrætspolitik er den betydelige involvering af idrætsforeningerne i styringen af idrætspolitikken. Dels gennem Folkeoplysningsudvalget, som i de fleste kommuner udformer den kommunale støtteordning og står for fordelingen af aktivitetstilskuddene. Dels gennem den indflydelse, som fællesorganisationen for idrætsforeningerne (typisk benævnt som Idrætssamvirket eller Idrætsrådet) har – ja, i nogle tilfælde endog varetager administrative opgaver for kommunen. I 2006 havde 56 pct. af kommunerne et Idrætssamvirke, men det var typisk de små kommuner, som ikke havde et (Ibsen, 2006: 19). To år efter kommunalreformen var denne andel vokset til 71 pct. (Ibsen, Hansen og Vennekilde, 2010: 37).

Kommunalreformen synes ikke at have svækket den korporative side af idrætspolitikken, hvor idrætsforeningernes interesseorganisation i kommunen inddrages i alle væsentlige beslutninger og initiativer. Andelen af idrætssamvirkerne, der modtager økonomisk tilskud fra kommunen til fællesorganisationens aktiviteter, er vokset, og andelen, der står for fordelingen af den kommunale støtte til idrætsforeningerne og fordelingen af idrætsanlæggenes anvendelse mellem foreningerne, er næsten uændret.

Svag kommunal forvaltning på området

Det ottende træk ved idrætspolitikken er en relativ svag forvaltning. I 2006 var der kun én person til at varetage idrætsspørgsmål i halv-

delen af kommunerne, og kun godt hver tiende kommune havde en medarbejder med en idrætsfaglig akademisk uddannelse. Dette billede af den kommunale forvaltning af idrætten er dog under forandring i disse år. Dels ved at der nu typisk er flere i hver kommune, der arbejder med idræt. I tre ud af fire kommuner er der tre eller flere ansatte i den kommunale forvaltning, der (bl.a.) beskæftiger sig med idrætsspørgsmål. Dels er der sket en betydelig akademisering af medarbejderstaben på området. I 2009 havde hver tredje kommune en medarbejder i den centrale forvaltning med en lang videregående uddannelse med bl.a. idræt som fag, og en tilsvarende andel havde en medarbejder med en anden akademisk uddannelse.

Store forskelle mellem kommunerne

Det niende karakteristika ved kommunernes idrætspolitik er den relativt store forskel mellem kommunerne på, hvordan de fører idrætspolitik, hvor mange idrætsfaciliteter de har, hvor mange penge de bruger på idræt mv. En analyse fra 2006, gennemført før kommunalreformen, viste, at de 10 pct. af kommunerne, der fra 1993 til 2005 gav mindst til idræt og fritid, i gennemsnit brugte 573 kr. pr. indbygger på området. De 10 pct. af kommunerne, som gav mest, brugte i gennemsnit 1.277 kr. pr. indbygger. Dvs. dobbelt så meget som i kommunerne, der gav mindst. Tilsvarende viste analysen store forskelle på facilitetsdækningen. De 10 pct. af kommunerne med forholdsvis flest idrætshaller (håndboldbanestørrelse) havde i 2006 i gennemsnit en idrætshal for hver 1.744 indbyggere. De 10 pct. af kommunerne med forholdsvis færrest idrætshaller havde samme år i gennemsnit en idrætshal for hver 5.720 indbyggere. En statistisk analyse af disse forskelle på den kommunale støtte, facilitetsdækningen samt den måde, kommunerne fører idrætspolitik på, viser, at forskellene først og fremmest skyldes kommunestørrelsen og det kommunale udgiftsniveau, mens det ikke spiller nogen rolle, hvilket parti der har domineret den

kommunale politik de seneste 30 år (Ibsen, 2007).

Forklaringer på ændringerne i den kommunale idrætspolitik

Den beskrevne kommunale idrætspolitik er i høj grad et resultat af et idrætspolitisk spor, som tidligere blev anlagt, dvs. de forestillinger, regler, støtteformer og organisatoriske strukturer, som er skabt på dette område igennem 1950'erne og 1960'erne (Ibsen, 2009: 276-9).

Det idrætspolitiske spor kan imidlertid støde på korsveje, som giver mulighed for at vælge en anden vej (Peters, 2005: 71-86). Analysen ovenfor viser, at der på en række områder er sket en ændring i kommunernes idrætspolitik siden kommunalreformen, hvilket kan være begyndelsen på et nyt idrætspolitisk spor.

- Der er sket en formalisering af idrætspolitikken og relativt uformelle procedurer er i mange kommuner afløst af mere formelle, bureaukratiske regler.
- Den kommunale støtte til idrætsforeningerne er i højere grad suppleret med aktiviteter og faciliteter for selvorganiseret fysisk aktivitet, projekter for særlige grupper, partnerskaber mellem foreninger og kommunale institutioner mv.
- Forebyggelse og sundhedsfremme har fået en mere fremtrædende rolle i idrætspolitikken, men samtidig ønsker en større andel af kommunerne også at være eliteidrætskommune.
- Endelig har mange kommuner styrket forvaltningen af idrætspolitikken med særlige administrative enheder og medarbejdere med en akademisk uddannelse.

Undersøgelsen viser, at den beskrevne ændring i idrætspolitikken først og fremmest kan tilskrives de nye sammenlagte kommuner, mens idrætspolitikken i de ikke-sammenlagte kommuner næsten ikke er ændret. En sammenligning af de gamle ikke-sam-

menlagte kommuners svar fra 2006 og 2009 viser, at der på de fleste af de undersøgte områder af kommunernes idrætspolitik ikke er sket signifikante ændringer siden kommunalreformen. Det gælder både andelen, som har en formel idrætspolitik; andelen af kommunerne som gør en særlig indsats i forhold til fysisk inaktive børn og voksne; andelen som gør en særlig indsats for idræt for handicappede, indvandrere / flygtninge samt marginaliserede grupper; andelen som samarbejder med idrætsforeningerne mv. Kun på ét område er der sket en signifikant stor ændring i disse kommuner. Mens kun 17 pct. af de ikke-sammenlagte kommuner havde en særlig eliteidrætspolitik i 2006, var andelen i 2009 tredoblet til 48 pct.

Denne analyse bekræftes af kommunernes egen vurdering af kommunalreformens betydning for idrætspolitikken (foretaget af den person i forvaltningen, der besvarede spørgeskemaet). En sammenligning af svarene fra sammenlagte og ikke-sammenlagte kommuner viser, at det først og fremmest er de nye kommuner, der vurderer, at kommunalreformen har påvirket idrætspolitikken (Ibsen, Hansen og Vennekilde, 2010: 44-60).

Ændringerne i især de nye sammenlagte kommuner kan skyldes flere forhold. Nogle af ændringerne kan være en konsekvens af, at sammenlægningen af flere kommuner til én stor har betydet, at f.eks. et projekt for fysisk inaktive voksne, som en af de gamle kommuner stod for, er videreført i den nye kommune. Derved vil andelen af kommunerne med denne aktivitet være øget, uden at det nødvendigvis er udtryk for en samlet større indsats på tværs af de nye kommuner. Det er imidlertid sandsynligt, at et sådant projekt med tiden vil gælde for hele den nye kommune, og det er under alle omstændigheder udtryk for, at denne form for kommunal indsats er en del af den nye kommunes politik på området.

Det forhold, at de fleste af kommunerne er blevet større, kan imidlertid også være en selvstændig forklaring på ændringerne. Begrundelsen for denne del af reformen har været, at mindre kommuner er for små til at sikre en tilstrækkelig faglig bæredygtighed, især i forhold til en række specialiserede opgaver; at de små kommuner er relativt dyre (udgifter pr. indbygger); og at de har svært ved at sikre en tilstrækkelig bredde i borgernes valgmuligheder (Strukturkommissionen, 2004a). Den kvantitative undersøgelse af kommunernes idrætspolitik fra 2006 har vist, at forskellene i det idrætspolitiske output – de kommunale udgifter til idræt, facilitetsdækningen samt formaliseringen af idrætspolitikken – først og fremmest kan tilskrives kommunens størrelse og nært sammenhængende dermed det kommunale udgiftsniveau. Da kommunalreformen har ført til betydelig større kommuner, kan dette være en selvstændig forklaring på de ændringer, som er belyst ovenfor. 72 pct. af de sammenlagte kommuner synes da også, at strukturændringerne i høj grad eller meget høj grad har påvirket den måde, der arbejdes med idræt, mens næsten alle de gamle kommuner ikke mener, at det har ændret forvaltningens arbejde med idræt (Ibsen, Hansen og Vennekilde, 2010: 49).

For det andet kan det tænkes, at kommunernes nye opgave med sundhedsfremme og forebyggelse og den vægt fysisk aktivitet tillægges i forebyggelsesarbejdet har påvirket kommunernes mål for idrætten (Forebyggelseskommissionen, 2009). Der synes at være større fokus på sundhedsfremmende projekter, som man forsøger at engagere idrætsforeningerne i. Det gælder især indsatser for fysisk inaktive og overvægtige børn og voksne, som i mange kommuner varetages af nye forvaltningsenheder for forebyggelse og sundhedsfremme (Møller og Petersen, 2009). Dertil kommer, at ændringer i især de voksnes idrætsdeltagelse fra overvejende at foregå i foreninger til først og fremmest at ske på

egen hånd har øget behovet for faciliteter og steder, hvor folk selv kan motionere (Pilgaard, 2009).

For det tredje kan ændringerne måske også tilskrives et begyndende skifte i de kommunale ledelses- og styringsprincipper på kultur- og fritidsområdet fra et overvejende kommunitaristisk, selvforvaltende organiseringsideal til nye styringsidealer, inspireret af New Public Management, som kommunalreformen kan have fremmet. Det kommunitaristiske ideal er kollektivistisk orienteret, hvor borgeren opfattes som medborger, og de vigtigste styringsidealer er selvstyre og brugerdemokrati. Dette ideal finder vi især i reglerne for den offentlige støtte til de frie skoler og folkeoplysningen, hvor borgerne på egen hånd etablerer og tilslutter sig en forening, en aftenskole eller en fri skole i overensstemmelse med livssyn, pædagogiske idealer eller lokale traditioner og ønsker. Inden for denne forståelse er det et centralt princip, at det er deltagerne selv (forældre kredsen i den frie skole, deltagerne på aftenskoleholdet og medlemmerne i foreningen), der bestemmer, hvilke værdier organisationen skal bygge på, hvilke metoder den vil anvende, hvordan den skal ledes, og hvordan pengene skal bruges (Ibsen, Boye og Frederiksen, 2008).

Dette ideal for samspillet mellem den offentlige og den frivillige sektor er imidlertid udfordret af nye forvaltningsidealer, som igennem de seneste tyve år i stigende grad har vundet indpas i den offentlige sektor, i dagligtale benævnt som New Public Management (NPM) (Klausen og Ståhlberg, 1998). Målet med NPM er en fleksibel, resultatorienteret og omkostningseffektiv offentlig sektor. I Danmark har NPM primært vundet indpas på områder, som den offentlige sektor selv tager sig af, mens det ikke for alvor er slået igennem i kommunernes samspil med foreningerne. Der er imidlertid flere tegn på, at denne tankegang også vinder indpas i de politiske mål for det offentliges samspil med den fri-

villige sektor. Udkastet til en kvalitetsreform var således tydeligt inspireret deraf. Dels lagde den op til en omlægning af de offentlige tilskud for at »skabe en øget kontinuitet i indsatsen og bedre dokumentation af effekten af organisationernes arbejde«, dels ønskede man i samarbejde med kommunerne at udvikle en sammenhængende frivillighedspolitik, »der sætter konkrete mål og anviser konkrete handlinger for, hvordan det lokale samarbejde mellem kommunale institutioner, frivillige sociale organisationer og erhvervslivet kan styrkes (...) (Regeringen, 2007: 44). De mere formaliserede relationer til idrætsforeningerne og de øgede bestræbelser på at inddrage foreningerne i kommunale opgaver som forebyggelse og integration tyder på, at denne tankegang også præger den måde, mange kommuner tænker idrætspolitik på.

Fra reaktiv til proaktiv kommunal idrætspolitik

Analysen viser, at der på få år er sket betydelige ændringer i kommunernes idrætspolitik. Idrætspolitikken er blevet mere formaliseret med politiske mål for den offentlige indsats, og samtidig er relationerne til idrætsforeningerne blevet mere formelle. Fra næsten udelukkende at have stillet idrætsfaciliteter til rådighed for og givet økonomisk støtte til idrætsforeningerne, engagerer mange kommuner sig nu mere aktivt i idrætten i form af en række indsatser, der især tager sigte på fremme af idræt og motion for fysisk inaktive børn og voksne, skabe bedre muligheder for selvorganiseret motion samt støtte til den elitære del af idrætten i kommunen. Endelig er den kommunale forvaltning af idrætten blev styrket. Mange kommuner har særlige centre eller forvaltningsenheder for fritid og idræt, der er typisk flere ansatte til at forvalte området, og man har i højere grad end for blot få år siden akademisk uddannede medarbejdere med en særlig faglig ekspertise på området.

Ændringerne kan være forårsaget af flere forhold. På den ene side har idrætten gennem

flere årtier ændret karakter fra en overvejende foreningsorganiseret aktivitet, som kommunerne støtter for at fremme foreningernes folkeoplysende værdier, til en aktivitet der i lige så høj grad foregår under andre organiseringsformer (især kommercielle motions-tilbud) og på egen hånd, som kommunerne især ser en sundhedsmæssig værdi i. Det synes især at have fået mange kommuner til at anlægge eller støtte faciliteter til idræt og motion på egen hånd og oprette tilbud til borgere, der ikke er medlem af en idrætsforening. På den anden side – sammenhængende med ovenstående – kan ændringerne også hænge sammen med en anden opfattelse af kommunernes rolle på området fra en overvejende passiv rolle præget af et kommunaristisk styringsideal til en mere aktiv rolle, og i takt dermed har de dominerende styringsidealer i kommunerne også sat sit præg på dette område.

Det er svært at påvise, hvilken betydning dette har haft for ændringerne i idrætspolitikken i kommunerne, men det er sandsynligt, at kommunalreformen har været en katalysator for udviklingen. Analysen viser, at ændringerne i kommunernes idrætspolitik først og fremmest kan tilskrives kommunalreformen. Dels fordi kommunerne fik ansvaret for forebyggelse og sundhedsfremme, hvor fysisk aktivitet har stor betydning, hvilket har øget kommunernes fokus på den sundhedsfremmende side af idrætten. Dels fordi dannelsen af de nye, meget større kommuner gav politikerne og embedsmændene en anledning til at formulere og udvikle en ny idrætspolitik og samtidig skabte nogle nye institutionelle rammer for en ny politik på området.

Litteratur

- Breddeidrætsudvalget (2009), *Idræt for alle. Breddeidrætsudvalgets rapport. Baggrund og analyse*, København: Kulturministeriet.
- Det Kongelige Kulturdepartement (1999), *Stortingsmelding, nr. 14. Idrættslivet i endring. Om statens*

forhold til idrett og fysisk aktivitet, Oslo: Kulturdepartementet.

- Forebyggelseskommissionen (2009), *Vi kan leve længere og sundere. Forebyggelseskommissionens anbefalinger til en styrket forebyggende indsats*, København: Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse.
- Ibsen, Bjarne (2006), *Kommunal idrætspolitik. Mellem folkeoplysning og velfærd*, København: Idrættens Analyseinstitut.
- Ibsen, Bjarne (2006), »Foreningslivet i Danmark« i Thomas P. Boje og Bjarne Ibsen, red., *Frivillighed og nonprofit i Danmark – omfang, organisation, økonomi og beskæftigelse*, København: Socialforskningsinstituttet.
- Ibsen, Bjarne (2007), »Kommunal idrætspolitik. Hvorfor forskelle mellem kommunerne?«, i Sine Agergaard, Anne Lykke Poulsen og Solveig Skovmose Vinther, red., *Idræt, nation og politik – nordiske komparationer*, (Idræthistorisk Årbog 2007), Odense: Dansk Idræthistorisk Forening – Krop og Kultur, Syddansk Universitetsforlag, pp. 69-82.
- Ibsen, Bjarne, red., (2009), *Nye stier i den kommunale idrætspolitik*, København: Idrættens Analyseinstitut.
- Ibsen, Bjarne og Henning Eichberg (2006), *Dansk idrætspolitik. Mellem frivillighed og styring*, København: Idrættens Analyseinstitut.
- Ibsen, Bjarne, Thomas P. Boje og Morten Frederiksen (2008), »Den frivillige sektors velfærdspotentiale« i Bjarne Ibsen, Thomas P. Boje og Torben Fridberg, red., *Det frivillige Danmark*, Odense: Syddansk Universitetsforlag, pp. 125-61.
- Ibsen, Bjarne, Anne Mette W. Hansen og Eva Vennekilde (2010), »Ændringer i kommunal idrætspolitik efter kommunalreformen«, *Movements* 2010:5, Odense: Institut for Idræt og Biomekanik. Syddansk Universitet.
- Klausen, Kurt K. og Krister Ståhlberg (1998), *New Public Management i Norden. Nye organisations- og ledelsesformer i den decentrale velfærdsstat*, Odense: Odense Universitetsforlag.
- Mouritzen, Poul Erik (1990), *Den politiske cyklus. En undersøgelse af vælgere, politikere og bureaukrater i kommunalpolitik under stigende ressourceknaphed*, Århus: Politika.
- Møller, Lisbeth og Gitte Petersen (2009), »Sønderborg Kommune – Idrætten i et spændingsfelt mellem kultur og sundhed«, i Bjarne Ibsen, red., *Nye*

- stier i den kommunale idrætspolitik*, København: Idrættens Analyseinstitut.
- Nielsen, Glen og Bjarne Ibsen (2008), *Kommunale forskelle på børns idrætsdeltagelse*, København: Idrættens Analyseinstitut.
- Peters, B. Guy (2005), *Institutional Theory in Political Science. The New Institutionalism*, New York: Continuum.
- Pilgaard, Maja (2008), *Sport og motion i danskernes hverdag*, København: Idrættens Analyseinstitut.
- Regeringen (2007), *Bedre velfærd og større arbejdsglæde. Regeringens strategi for høj kvalitet i den offentlige service*, København: Kvalitetsreform, [online]
www.kvalitetsreform.dk/multimedia/kv2-Samlet.pdf [marts 2011].
- Skive Kommune, »Regional idrætspolitik for Salling-Fjends« www.skive.dk.
- Statens Offentlige Utredninger (2008), *Föreningsfostran och tävlingsfostran. En utvärdering av statens stöd till idrotten*, Betänkande av Idrottstödsutredningen, SOU 2008: 59, Stockholm: Edita Sverige AB.
- Strukturkommissionen (2004a), *Strukturkommissionens betænkning. Bind I Hovedbetænkningen. Betænkning nr. 1434*, København: Indenrigs- og Sundhedsministeriet.
- Strukturkommissionen (2004b), *Strukturkommissionens betænkning. Bind II. Bilag – baggrundskapitler. Betænkning nr. 1434*, København: Indenrigs- og Sundhedsministeriet.
- Thøgersen, Malene (2009), *Kommunalpolitikeres relationer til foreningslivet*, Kommunalpolitiske Studier nr. 26/2009, Syddansk Universitet.
- Thøgersen, Malene (2009), »Skive Kommune – Kommunalreformen og idrætten« i Bjarne Ibsen, red., *Nye stier i den kommunale idrætspolitik*, København: Idrættens Analyseinstitut.

Sportsskandalens anatomi

Initiering, proces og effekter: på vej mod en teoretisk model

Ulrik Wagner, adjunkt, Institut for ledelse og virksomhedsstrategi,
Syddansk Universitet, uw@sdu.dk

Rasmus K. Storm, Ph.D. studerende, Institut for idræt og biomekanik,
Syddansk Universitet, rkstorm@health.sdu.dk

Mens sportens økonomiske og politiske betydning synes at tiltage med globaliseringen, bliver sociologiske forklaringer på sportens skyggesider nødvendige. Problemet er imidlertid, at der ofte skrives om skandaler, uden at fænomenet afklares nærmere teoretisk. Ej heller gives der bud på, hvad der skaber dem, ligesom det ofte henstår uvist, hvorfor nogle skandaler får store konsekvenser, mens andre dør ud hurtigt. Ved at anvende en kommunikations-teoretisk ramme (Niklas Luhmann), kombineret med indsigter fra diskursteorien (Laclau og Mouffe) samt Max Webers idealtypenforståelse, tilstræber denne artikel at udvikle en model over sportsskandalen, dens initiering og effekter med henblik på at bidrage til en forståelsesramme, der opvejer de påpegede problemer. Modelens rækkevidde og potentiale afprøves gennem analyse af to cases. Slutteligt skitseres fire fokuspunkter for den videre forskning på området.

Skandaler i sportens verden er ikke et nyt fænomen (Crowther, 2002; Maening, 2005). Det er det heller ikke inden for andre områder – f.eks. i politik, erhvervslivet eller i musik- og kulturindustrien (Adut, 2008; Thompson, 2000). Men med massemediernes fremkomst og udvikling antager skandaler i dag en anden og mere markant karakter, da kendskabet til dem kan nå et langt større publikum – hurtigt og mere effektivt – end tidligere (Andrews og Jackson, 2001). Samtidig er det også klart, at dele af massemedierne bevidst opdyrker eller aktivt bidrager til at

skabe skandaler i kampen for at styrke deres position i et kommercielt orienteret mediebil-
lede. Denne udvikling aktualiserer interes-
sante sociologiske spørgsmål, som inden for
den gængse samfundsvidenskabelige idræts-
forskning ikke har været videre belyst.

Påfaldende er det, at selvom den samfunds-
videnskabelige idrætsforskning eksplicit har
beskæftiget sig med skandaler i relation til en
lang række områder – for eksempel: doping
(Blackwell, 1991; Carstairs, 2003; Hanstad,
2008), bestikkelse og korruption (Lee, 2008;
Saloufakos-Parsons, 2001; Wenn og Martyn,
2006), (tvivlsomme) sportsdommer-kendel-
ser (Amegashie, 2006; Stepanova, Strube og
Hetts, 2009) samt seksuelle forbrydelser og
chikane (Toffoletti, 2007), er den teoretiske
refleksion over selve fænomenet i disse stu-
dier nærmest fraværende. Ligeledes er det
bemærkelsesværdigt, hvor få forsøg der er på
at forstå skandalernes forskellighed i forhold
til deres effekter og opståen.

Sigtet med artiklen er at anvende en sociolo-
gisk kommunikationsteoretisk tilgang kom-
bineret med indsigter fra diskursteori og We-
bers idealtypologi med henblik på at give et
foreløbigt bud på en samlet teoretisk forståel-
se af sportsskandalens start (initiering), ud-
vikling (proces) og effekt.

Artiklen er struktureret på følgende måde: Først gives en kort gennemgang af modellens (meta-)teoretiske ramme og kombinatorik. Derefter bygges skandalemodellen op ved at trække relevant skandaleforskning ind i forhold til den overordnede teoretiske ramme, hvorved de særlige karakteristika ved sportsskandalen, dens initiering og udvikling træder frem. I næste trin leder denne afdækning ud i en teoretisering over effekter, herunder hvorfor nogle skandaler bliver store, mens andre dør hurtigt ud. Afsluttende samles kort op.

Kommunikation, mening og forventninger som centrale modelbegreber

Med et fokus på skandaler forekommer det oplagt at tage et kommunikationsteoretisk udgangspunkt, da skandalens karakter og betydning formes af dens kommunikative mediering. Med udgangspunkt i den tyske sociolog Niklas Luhmanns teori om sociale systemer kan dette begribes på et frugtbart abstraktionsniveau samtidig med, at tilgangen kan operationaliseres i en konkret analysemodel. Dette kræver imidlertid en kort introduktion til de i denne sammenhæng relevante hovedpointer af teorien.¹

Forventninger, brud og genetablering af orden

Ifølge Luhmann består samfundet af sociale systemer, der består af kommunikation, og af psykiske bevidsthedssystemer (1990a). Luhmann definerer systemer som skabt qua en forskelsdragning mellem system og omverden. Dette relationelle perspektiv skinner igennem i meningsdannelse, som er de sociale og psykiske systemers »reproduktionsenhed« (Luhmann, 1990a: 2; Luhmann, 1995a: 37). Sagt anderledes er kommunikation en meningsgenererende proces formet i operationelt lukkede systemer, der skaber sig selv og sine elementer, i en proces hvor mening forstås som en forskel mellem det aktuelle og det potentielle. Mening er således ustabil, og aktualiseret mening kan altid konfronteres

med en horisont af andre potentielle muligheder.

Luhmann (1995a) peger herunder på, at systemer skaber deres egne specifikke meningsgenererende mønstre af forventninger. For eksempel skaber økonomisk kommunikation forventninger om, at et givent emne kan forstås i termer af *knaphed* eller *eje/ikke eje* – det økonomiske systems kode. Og på tilsvarende vis peger systemteoretisk inspirerede forfattere som Bette (1999), Tangen (1997; 2004) og Schimank (1988) på, at sport er konstitueret ved koden *vinde/tabe*, idet al kommunikation er centreret om specifikke forventninger i forhold *sejren*.

Hvad der er interessant i denne sammenhæng er, at treenigheden af Luhmanns kommunikations-, forventnings- og meningsbegreber kan anvendes frugtbart i forhold til en forståelse af sportsskandalen, da denne både er kommunikativt medieret, repræsenterer et brud på konkrete forventninger og indeholder en nødvendig påkaldelse af reformulering af mening i forhold til det etablerede (menings-)brud, som skandalen har skabt.

Med valget af systemteorien som overordnet ramme forankres forståelsen af sportens skandaler i en teori om hele samfundet. Sportens tab/vind kode skaber specifikke forventningsstrukturer, som observeres af omverdens systemer ud fra deres særegne logikker. Dette skel mellem systemets egne meningsgenererende strukturer og omverdenen bidrager til en forståelse af, hvordan sportsskandaler på divergerende vis indgår i forskellige former for samfundsmæssig kommunikation. Samtidig ligger det eksplicit i systemteoriens antagelse om det moderne samfund som funktionelt uddifferentieret (Luhmann, 1995a), at intet socialt (meta-)system er determinerende, hvorfor intet samfundssystem magter at håndtere sportsskandaler alene. Af den grund bliver sportsskandaler til komplekse fænomener i en moderne tid, hvor elektro-

niske udbredelsesmedier kan kanalisere forventningsbrud ud til et verdenssamfund.

Teoretiske korrektioner til systemteorien

Systemteorien alene kan imidlertid ikke være teoretisk bund for vores model. Hvor Luhmann forekommer oplagt til at begribe de kommunikative processer, indeholder dennes tilgang to centrale sammenhængende teoretiske problematikker. For det første: Spørgsmålet om, hvad der specifikt skaber forandring og forventningsbrud, og for det andet, spørgsmålet om, hvad subjektets rolle er – især i forbindelse med genetablering af den orden skandalen destabiliserer.

Her synes systemteorien ikke at kunne begrebsliggøre det skift, et brud med forventninger repræsenterer. Problemet i forhold til spørgsmålet om subjektet er tæt forbundet hermed, da det er vanskeligt at forestille sig andre sociale fænomener, der i så høj udstrækning som i sporten har subjektet som omdrejningspunkt. Præstationer, adfærd og handling ses således i ekstrem udstrækning som et direkte resultat af individets vilje og bevidste valg (Tangen, 1997: 34). Endvidere udvikler skandaler sig typisk omkring nøglepersoner – der tildeles ansvar for forventningsbrud – samt iagttagere (Thompson, 2000: 19), som kommunikerer forventningsbruddet videre, hvis de finder bruddet anstødeligt (Adut, 2008: 11-12).

Problemet med systemteorien er, at denne placerer subjekterne i de sociale systemers omverden (Luhmann, 1990a: 85; Luhmann, 1995b: 48), og dermed mere eller mindre entydigt ekskluderer dem fra teoriens kerneområde (Bjerg, 2005; Brier, 2008: 330ff). Spørgsmålet er derfor, hvad det egentlig er, der skaber rum for forandring, og hvad der efterfølgende medvirker til at (gen-)stabilisere forandringer i mere permanente strukturer?

Dislokation som initiering af skandaler

Dette spørgsmål mener vi kan besvares med

hjælp fra diskursteorien (Laclau, 1995; Laclau og Mouffe, 1985), der med begrebet om »dislokation« (Laclau, 1990: 41ff; 1996: 54) både kombinerer de strukturelle aspekter, som Luhmann er optaget af, og er følsomt overfor subjektet.

Som ordet indikerer, betyder »dislokation«, at noget er »ude af led« med den givne orden. Det repræsenterer et konkret brud med en institutionaliseret praksis og fremtvinger nye kommunikative processer med rum for handling, da stabilisering i Laclau og Mouffes tilgang netop forudsætter subjekter. Kort fortalt er en stabil social struktur resultatet af en artikulation af diskurs (se: Laclau & Mouffe, 1985: 95,105), der er institutionaliseret. Imidlertid er det også kendetegnende, at ingen diskurs kan dominere det sociale i sin helhed. Det umuliggør dens relationelle negative konstituering – den ekskluderede, men potentielle mening (Laclau, 1990: 17; 1995: 151). Her kommer subjektet til syne i de »sprækker«, som den negative bestemmelse efterlader, og giver en latent mulighed for forandring (Laclau, 1990: 223). Selve diskursen forudsætter derfor i princippet dislokation, der omvendt kræver subjektets handling med henblik på stabilisering gennem artikulation.

I en systemteoretisk ramme kan man pege på, at den »event«, som Luhmann peger på, kommunikation er, også kan antage karakter af en dislokativ »event«, der splitter verden i en tidslig dimension: »Før« og »efter«. Mening konfronteres således med det paradoks, at det ekskluderede potentielle pludselig fremstår som det aktualiserede, hvorved formen dekonstruerer sig selv. Hvis formen for mening i sportens verden forventes at være, at atleterne ikke doper sig (distinktionen ren/dopet), så opstår skandalen i en dopingsag, når den potentielle horisont (der tidligere udgjorde det ekskluderede) pludselig aktualiseres.

Følger vi dette argument, er det plausibelt at anføre, at en dislokativ »event« deler før og

efter i formen: Forventninger/brudte forventninger eller stabile forventninger/ustabile forventninger. Mere simpelt formuleret kan en dislokation således forstås som en situation, hvor den gængse forståelse af verdens »beskaffenhed og tilstand« i større udstrækning er til kommunikativ forhandling efter, at den dislokative »event« har fundet sted. Set i forhold til før »eventen« fandt sted, rystes det gængse verdensbillede og bryder forventninger ned, hvilket åbner for nyformuleringer, der kan bæres frem af subjekter. Eller som Luhmann ville formulere det: Via psykiske systemers irritationer.

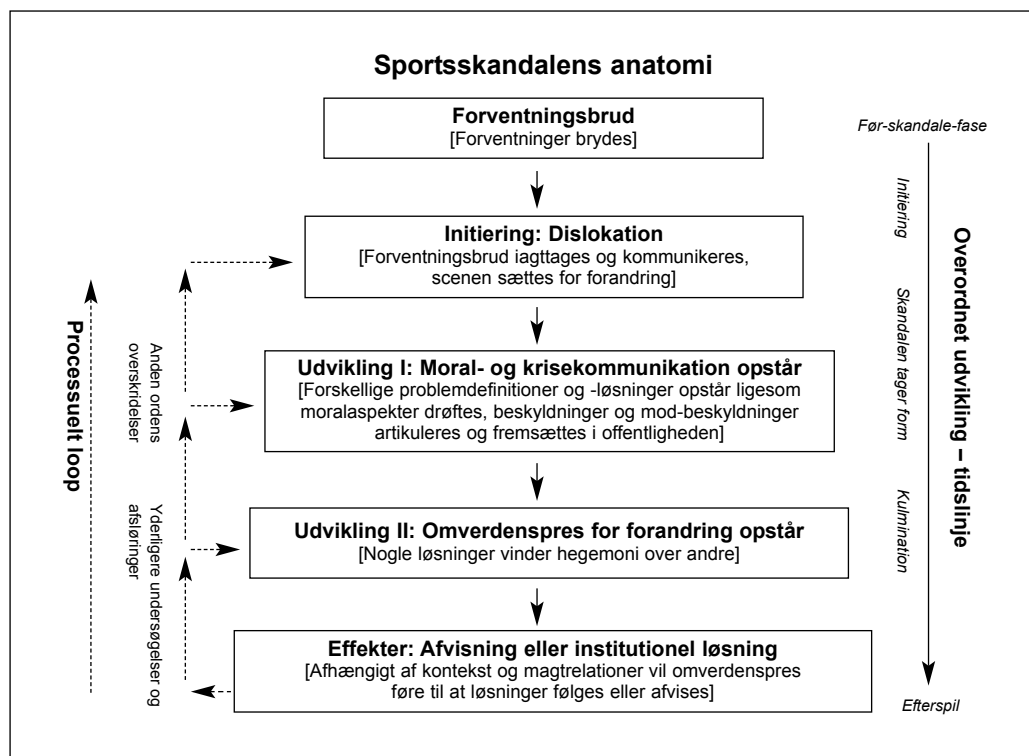
Holder dette argument, gives systemteorien en forbedret forståelse af – og et konkret begreb for – forandring, hvilket ud over at være

et korrektiv til teorien selv samtidig virker befordrende for udviklingen af sportsskandalen, da vi får et teoretisk funderet begreb om initiering af forandring. På det mere konkrete analytiske plan giver begrebet ligeledes metodisk mening, da det anviser et analytisk udgangspunkt for empiriske studier (jf. Hansen, 2000).

På vej mod en skandalemodel

Overordnet set er det vores forslag, at sportsskandalens anatomi kan beskrives i fem faser fra initiering over udvikling til effekter. Det sker under følgende underoverskrifter: 1) Forventningsbrud, 2) Initiering via dislokation, 3) Moral- og krisekommunikation opstår, 4) Omverdenspres opstår og 5) Afvisning eller institutionel løsning.

Figur 1: Sportsskandalens anatomi: en grafisk illustreret model

Selvom hvert trin er fremstillet som selvstændigt afgrænsede, er de i praksis overlappende. Dette forhold illustreres af den overordnede tidslinje til højre i modellen, der giver et billede af skandalens udvikling på tværs af de enkelte trin. Til venstre i modellen kan det desuden ses, at sportsskandalen kan »hoppe tilbage« på tidligere niveauer og gennemgå tidligere trin igen.

Skandalens initiering: Forventningsbrud, iagttagelser og dislokation

Det ville – med udgangspunkt i de ovenstående teoretiske refleksioner – være oplagt at tage udgangspunkt i, at sportsskandalen starter med en dislokation. Det er i princippet også vores forslag, men – med inspiration fra Thompson (2000) – forekommer det relevant at indskyde et yderligere første trin; det egentlige forventningsbrud, der kan begrebsliggøres som *forventningsbrudsfasen*. Denne del indeholder en »event«, hvor en konkret forventning brydes og principielt splitter den sociale orden over forskellen stabil (før) og ustabil (efter).

Begrundelsen for at placere denne »event« som en del af før-skandale-fasen er imidlertid, at det ikke er før dette brud iagttages af en iagttagere (f.eks. et psykisk eller organisatorisk system), og på en eller anden måde indgår som information i omverdens sociale systemer, f.eks. i massemedier eller i politisk kommunikation, at skandalen potentielt udvikler sig som en omfattende dislokativ »event«, der initierer de efterfølgende udviklingsstadier. En egentlig dislokation kræver derfor, at iagttagelser af forventningsbrud spredes og når et givent »publikum« (Adut, 2008; Thompson, 2000).

I andet trin i skandalens udvikling spiller massemedierne selvsagt en stor rolle, og når det erindres, at massemediesystemet ifølge Luhmann (2000) fungerer som samfundets kollektive hukommelse ved at bestemme, hvad der er information, og hvad der ikke er,

er det indlysende, hvorfor stort set alle betydelige skandaler er utænkelige uden massemediernes mellemkomst (Tumber, 2004).

Udvikling I: Moral- og krisekommunikation opstår

Det tredje trin i sportsskandalen er opkomsten af en egentlig moralsk/krise kommunikation. Moralsk kommunikation formes af ledetråden mellem accepteret/ikke-accepteret eller rigtigt/forkert (Luhmann, 1990b). Vi antager, at moral især tematiseres, når brud endnu ikke har fundet en forankring i et stabilt medium (eksempelvis juridisk kommunikation, der via lov skelner mellem legalt/illegalt). Moralsk kommunikation opstår som naturlig følge, da det sociale destabilisering kræver »behandling« for at bringe kaos hen mod en ny form for ligevægtstilstand med mere stabiliseret forventningsdannelse.

I denne fase, hvor skandalen tager form – af Thompson benævnt: »The phase of scandal prober« (Thompson, 2000) – opstår forskellige udlægninger af skandalens karakter, dens alvorlighed, placering af eventuelle skyldsspørgsmål ligesom forskellige »talere« eller subjekter, der repræsenterer disse udlægninger, træder frem i kommunikationen med henblik på at bevæge processen væk fra den destabiliserede dislokation. Dét sker f.eks., når eksperter eller kommentatorer træder frem, og vurderer sagen i offentligheden, eller når politikere og forskere fordømmer eller analyserer og forklarer, hvorfor skandalens hovedpersoner gjorde, som de gjorde.

Udvikling II: Kulmination og øget omverdenspres

I takt med, at krise- og moralske spørgsmål raser, vil krisekommunikationen set over det tidsmæssige perspektiv udvikle sig til et bestemt niveau, hvor omverdenspres på de i kommunikationen definerede adressater for kritik former sig. Det stigende pres udtrykker en situation, hvor flere sociale systemers kommunikationskoder kan bringes i spil.

Herunder træder centrale aktører frem i kommunikationen som problemløsere: Politikeres eksempelvis som redskab til at løse problemer i doping gennem lovgivning (Hanstad, Smith og Waddington, 2008), mere politisk ses som løsningen på hooligan-optøjer eller adfærdspsykologer foreslås anvendt for at ændre uønsket opførsel blandt atleter (MacLaren, 2008). Omverdenen kræver handling med henblik på at sætte den sociale orden i en ny ligevægt, og konkrete forslag stilles til at nå dette mål.

Effekter: Afvisning eller institutionelle løsninger

Afhængigt af magtrelationerne mellem de i krisesituationen definerede ansvarlige og omverdenen, vil problemernes karakter og de tilknyttede løsninger efterfølgende blive gennemført eller afvist. Gennemføres løsninger, kan implementeringen antage forskellige former. Styringstiltag kan eksempelvis gennemføres for at forhindre doping (Wagner, 2009) og korrupsion (Lee, 2008), eller organisationer kan ændre policy-praksis (Hanstad, 2008) i forsøget på at få de skandaliserede til at »makke ret« og forhindre nye skandaler. F.eks. kan sponsorer gå uden om særlige sportsgrene eller kræve screening af atleter, før de indgår aftaler om sponsorater (Hughes og Shank, 2005).

Afvises opstillede løsningsmodeller af de implicerede parter, kan hele processen imidlertid starte forfra eller gennemløbe et eller flere tidligere trin, hvilket illustreres af pilene »processuelt loop« i modellen. Disse »loops« kan indeholde det Thompson (2000) kalder »anden ordens brud«, hvor f.eks. benægtelser af ansvar for givne brud afsløres som værende falske, og igangsætter en ny skandalestemning, moraliseren mv. over løgnet.

Gentagelsen af tidligere trin kan i princippet foregå i det uendelige, men en skandale falder som regel til ro med tiden, fordi offentligheden eller pressens interesse forsvinder,

eller fordi enighed om centrale problemstillinger og løsninger er fundet.²

En central problemstilling knytter sig imidlertid til de to sidste faser i skandalemodellen. Det er spørgsmålet om, hvad der gør nogle skandaler store med tilsvarende institutionelle løsninger og konsekvenser, mens andre hurtigt dør ud eller mister offentlighedens interesse uden de store forandringer. Spørgsmålet er således, hvordan kan man skelne mellem forskellige typer af sportsskandaler i forhold til deres *effekt*?

Idealtyper og skandalevariationer

Luhmanns teori om sociale systemer er ikke rig på metodiske tilgange. Vores udgangspunkt er, at selvom vi kan iagttage, at hver enkelt sportsskandale på det processuelle plan antager en generel form, varierer denne trods alt over nogle karakteristika. Dette kan konceptuelt angribes med udgangspunkt i Webers idealtypologier (2003),³ der kort formuleret er »tankebilleder«, der beskriver virkeligheden således, at komplekse fænomener kan begribes.

Formålet med at inddrage Weber er, trods skandalernes individuelle særpræg at opstille skitsen til en analytisk metode, der muliggør kategoriseringer. Ved at definere en række karakteristika for de idealtypiske skandaler, får vi således en række variable, som gør os i stand til at sammenligne diverse sportsskandaler. Hvor vi i det foregående har skitseret de generelle træk ved at rette fokus på forventningsbrud, er det følgende således en metodisk skitse til at forstå visse ligheder blandt de forskellige former for skandaler.

Baseret herpå kan tre idealtypiske sportsskandaler konstrueres. Typerne er karakteriseret ved, at de alle tre søger at indkredse, hvordan en idealtypisk sportsskandale bryder (dislokerer) med de eksisterende forventningsstrukturer: Den *traditionsbrydende* skandale er herunder karakteriseret ved at

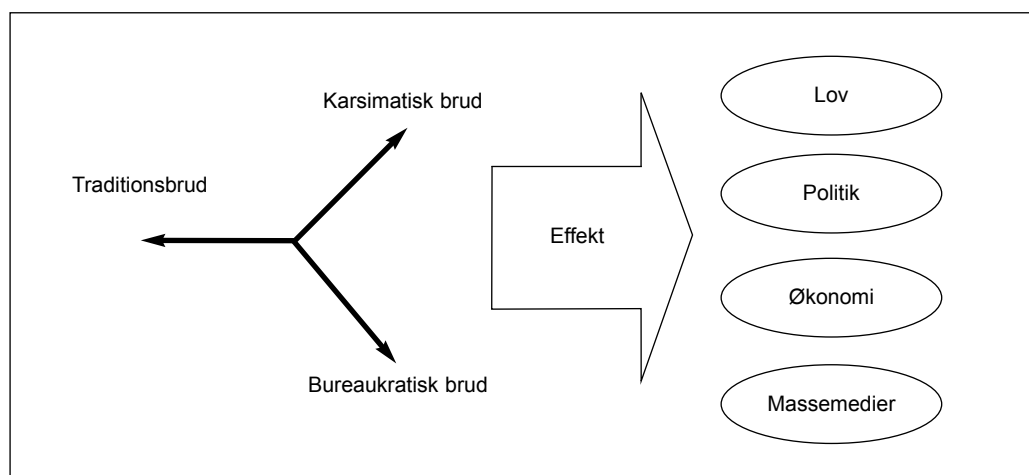
bryde med forventningsstrukturer, der baserer sig på forventninger bundet i traditioner. Denne form for skandale er især konstrueret med henblik på sportsformer, der har historisk forankring i idrætsgrene, der ikke nødvendigvis har undergået radikale forandringer, og som samtidig er præget af gentagelige strukturer, der er beslægtet med traditionelle hierarkiske familiemønstre. Den *karismatisk brydende* sportsskandale refererer til skandaler, hvor forventninger er knyttet til karismatiske individer (eller hold), som bryder mønsteret. Det er en idealtipe skabt ud fra antagelsen om, at sporten i særdeleshed er hjemsted for kommunikation om det sublime individ. Det er i kraft af særlige tilskrevne evner til aktøren, f.eks. via begrebet talent eller overmenneskeligt slid, at der gennem atleten eller holdet skabes helt specifikke forventningsstrukturer. Den tredje idealtipe betegner vi som et *bureaukratisk brud*, når formelle regler og hierarkier enten viser sig som utilstrækkelige, ude af trit med social praksis eller udsættes for en dobbelt-standard (eller moral) – dvs., at skaberne af formelle regler ikke selv lever op til dem. Moderne sport er i dag en gennemorganiseret praksis. Sportens nationale og internationale organisationer har

gennem det seneste århundrede været bygget op omkring formelle regler og klart definerede hierarkiske strukturer, og brud på forventninger til disse organisatoriske strukturer er vores begrundelse for at anvende denne tredje idealtipe.

Visuelt kan disse tre idealtyper begribes gennem en såkaldt »vektor-tilgang«, der kombinerer de tre former for forventningsbrud, idet ingen skandale i praksis eksisterer i ren form (se figur 2). Nogle skandaler vil således have en hældning i retning af et bureaukratisk brud, men indeholder samtidig et mindre element af traditionsbrud, ligesom den karismatiske dimension måske heller ikke er fremtrædende. Andre skandaler vil tilsvarende variere over de enkelte vektorer, hvis konkrete udfald samlet vil give skandalens form.

Samtidig er det vores antagelse, at denne måde at observere sportsskandalen på efterfølgende kan belyse, hvordan en skandale influerer på centrale samfundssystemer i skandalens omverden (svarende til fase 4 i vores model), og dermed kan forklare dens effekt (svarende til fase 5). De centrale samfundssystemer stemmer overens med fire, funktion-

Figur 2: Vektormodellen: spørgsmålet om effekt

nelt uddifferentierede systemer, som Luhmann skitserer som samfundssystemerne for politik, lov, økonomi og massemedier.

Vektormodellen er visualiseret i figur 2.

To eksempler:

Tiger Woods- og Festina-skandalen

To eksempler på modellens anvendelse skal gives her: Golfskandalen med Tiger Woods i hovedrollen og Festina-skandalen fra Tour de France i 1998.

Tiger Woods blev i november 2009 afsløret i en række udenomsægteskabelige aktiviteter, der udviklede sig til en skandale efter de oven for skitserede processuelle trin: Først blev eksisterende forventninger brudt (trin 1) – Tiger Woods kørte galt i en bil foran sit hjem efter et skænderi med sin daværende kone, Elin Nordegren, hvilket i næste trin blev kommunikeret til omverdenen, hvorved skandalen tog form i takt med, at beretninger om golf-ikonets seksuelle eskapader flød gennem mediestrømmen (trin 2). I trin 2 indgik skandalen især i massemediernes selvreferentielle kommunikation, og opnåede gennem massemediernes udbredelse status af at være samfundsrelevant information. Massemedieringen er forudsætningen for, at andre systemer kan integrere skandalen i deres respektive kommunikation. Religiøse kræfter kan anvende sagen til at værne om ægteskabet, eller økonomiske aktører kan iagttage Tiger Woods som et brand med stærkt aftagende sponsurværdi. Opbrudssituationen, hvor skandalen ikke har genfundet et stabilt leje, og hvor forventningsstrukturer ikke er kommet i stand, fører til en decideret moralsk kommunikation (trin 3). En massiv debat, hvor den semantiske horisont breddes ud, giver nye kommunikationsmedier plads. Meningsforskydningen sker, og hvad der hidtil har været ekskluderet, inkluderes. Forskere, ægteskabsterapeuter og religiøse prædikanter kommer således på banen i en kommunikation, der drives efter en skellen mellem, hvor-

vidt Tiger Woods gøre og laden er accepteret/ikke-accepteret. Efterfølgende har det resulteret i omverdenens pres og opstilling af forskellige løsningsmodeller (trin 4) – ikke mindst som følge af det fortsatte fokus på skandalen i massemediernes, og sandsynligvis også efter et vist internt pres for en løsning blandt organisationer med tæt relation til den professionelle golfsport. Sidste del (trin 5) omfatter, at golfikonet går til offentlig bekendelse af sine synder og går angiveligt ind for at bevare sit ægteskab i behandling for sin afhængighed af sex.

Sættes forløbet mere specifikt ind i forhold til spørgsmålet om effekter, har skandalen sin tyngde ved vektormodellens karismatiske dimension. Tiger Woods har nået sin karismatiske position i kraft af at være sort mønsterbryder i en ellers traditionel hvid sport, hvis dyder han til fulde har overtaget. Karismaen er konstrueret over historien om en sort mands tilegnelse af den hvide mands sport gennem et hårdt træningsetos inden for golf-sporten gennem længere tid. Skandalen bryder således med de forholdsvis nye forventninger, der er skabt til en karismatisk golf-spiller, der har revolutioneret professionel golf. Samtidig kan det argumenteres, at ved at bryde med de traditionsbundne forventninger til ægteskabet (som måske især er fremherskende inden for gentleman-sporten golf, men formentlig også klæber til store dele af den amerikanske middelklasse) indeholder Tiger Woods-skandalen også betydelige brud på traditionsvariablen. Tilsammen er det disse variable, der bærer skandalen, hvorimod der ikke foreligger nogen brud på sportens formelle eksisterende regler.

Set overordnet har skandalen primært haft indflydelse på kommunikationen inden for massemedier, men også økonomisk kommunikation idet sponsorer har haft betænkeligheder ved at blive associeret med Tiger Woods-brandet – mens der ikke er sket nævneværdige forandringer inden for politisk og ju-

ridisk kommunikation, da sagen hverken har ført til lovmæssige ændringer eller politiske tiltag. Selvom skandalen i meget stor udstrækning har haft mediernes bevågenhed, er skandalen dermed ikke så effektiv som andre. Højest har skandalen skabt forskydninger inden for massemediernes vinkling på golf, og har muligvis ført til nogle institutionelle justeringer af fremtidige sponsor-aftaler med sportens super-ikoner.

Modsat heroverfor kan det argumenteres, at Festina-skandalen under Tour de France i 1998 i høj grad var karakteriseret ved et bureaukratisk brud, idet den massive og systematiserede brug af doping brød med cykelsportens og den internationale cykelorganisation, UCI's⁴ samt den Internationale Olympiske Komites officielle forklaringer på, at de bekæmpede doping intensivt. Efter Ben Johnson dopingaffæren under OL i 1988 iscenesatte især Den Internationale Olympiske Komité (IOC) sig selv som bannerfører i kampen mod doping. En række ceremonielle begivenheder i løbet af 1990'erne markerede den succesfulde fremdrift i denne kamp, og UCI fulgte trop. Skandalen opstår således, når forventninger til, at der er kommet styr på dopingproblemet nedbrydes, da franske myndigheder afslører systematisk dopingbrug (trin 1). Dette iagttages løbende både af massemediernes, qua Tour de France er en af de helt store sportslige mega-events, og dermed også fra politisk hold (trin 2). Det efterfølgende opbrud ændrer hurtigt cykelrytterens status fra at være helte til at være syndere, der har forbrudt sig mod sportens uskrevne moralkodeks, hvilket møder foragt (trin 3). Et massivt omverdenspres for at finde en anderledes løsning end at lade IOC lede dopingkampen opstår (trin 4), og her involveres mange nye medier for at skabe en løsning (Wagner, 2009). Den institutionelle løsning bliver skabelsen af World Anti-Doping Agency (WADA) som en global hybrid-organisation, der evner at involvere adskillige symbolsk generaliserede medier i en løsning,

f.eks. lovgivning, politisk magt og uddannelses tiltag.

Vi vil derfor argumentere, at der udover en skandale karakteriseret som præget af et bureaukratisk forventningsbrud, også har været et element af traditionsbrud, idet det kommer til et direkte indgreb fra myndighedernes side, hvilket bryder med en tradition om, at sportens organisationer »ordner deres egne sager« – og derfor i hovedreglen håndterer sportens skyggesider selv. Skandalen har dog i ringere grad end i Tiger Woods skandalen været præget af et karismatisk brud, om end det kan siges, at forventningsbruddet også har omfattet et brud med forståelsen af cykelryttere som helte med overmenneskelige kræfter til i stedet at gøre dem til syndere med en slet moral.

På effektivniveau involverede skandalen ikke desto mindre alle fire samfundssystemer, og var i den forstand mere omfattende – havde større samfundsmæssig effekt og flere konsekvenser – end Tiger Woods-sagen. Konkret resulterede Festina-skandalen blandt andet i, at et ganske kraftigt politisk pres blev lagt på sportens internationale organisationer resulterende i en udvikling hen imod lovgivning, der blev startet allerede i 1999 og fuldført i 2003 med aftalen om det internationale antidoping kodeks. Den rent institutionelle løsning har herunder bestået i dannelsen af WADA, et omfattende globalt anti-doping kodeks, en FN-konvention og efterfølgende implementering i nationale lovgivninger samt dannelsen af en række nationale antidoping agenturer. Økonomisk set har en række sponsorer de efterfølgende år trukket følehornene til sig eller fået indsat tilbagetrækkelsesklausuler i sponsorkontrakterne – hvis doping forekommer – og massemediernes har løbende sået tvivl om mange sublime sportspræstationer, ligesom anden ordens brud er blevet afsløret i forbindelse med nye dopingtilfælde.

Tre arbejdshypoteser til fremtidige analyser

Af pladsmæssige hensyn er det ikke muligt at udfolde yderligere cases her, men på baggrund af de teoretiske refleksioner samt de to cases kan tre arbejdshypoteser, angående fremtidige analyser af sportsskandaler, opstilles:

- Den moralske krisekommunikation i skandalens startfase varetages fortrinsvis af massemedierne, og skandalers tiltagende omfang og hyppighed kan i stor udstrækning forklares ved dette udbredelsesmedie.
- Kun skandaler, som har en stærk hældning mod bureaukratiske brud, fører til omfattende institutionelle forandringer, og de kan følgelig heraf ses som de mest betydende skandaler, da deres effekt er stor.
- Få moderne sportsskandaler er karakteriseret ved traditionsbrud alene, hvilket kan tolkes ved, at det moderne samfund er post-traditionelt. Samtidig vil sportsskandaler qua sportskommunikationens semantiske fiksering på individ og handling ofte implicere karismatiske forventningsbrud, uden at dette dog per automatik fører til institutionelle løsninger.

Denne artikel har søgt at bringe den samfundsvidenskabelige idrætsforskning tættere på en teoretisk forståelse af sportsskandalens anatomi. Herunder dens initiering, udvikling og effekter. Artiklen har belyst sportsskandalen gennem sammentænkning af forskellige teoretiske perspektiver, hvilket har været nødvendigt for at skabe udgangspunktet for en helstøbt ramme.

Dette betyder imidlertid ikke, at der ikke er åbent for fremtidige forbedringer og nuanceringer af det opstillede perspektiv. Modellen og det teoretiske og metodiske ræsonnement er således et projekt under udvikling.

Skal man tættere på et svar på, hvorfor nogle skandaler får stor effekt, mens andre dør hurtigt ud, er det ovenstående derfor kun et råt udkast til fremtidig forbedring. Det er dog vores håb, at denne artikel danner en platform, hvorfra dette arbejde kan udspringe.

Noter

1. Grundet pladsmangel er teorigennemgangen af artiklens hovedretninger holdt til et absolut minimum. For indsigt i Luhmann i forhold til sportsstudier henvises til Storm & Wagner (Storm og Wagner, 2010). Et mere udformet arbejde om den teoretiske kombinatorik, der ligger bag den præsenterede model, er desuden under udarbejdelse.
2. Vi antager, at mange organisatoriske tiltag har karakter af foranstaltninger, der tilstræber at genetablere legitimiteten ift. omverdenen, og således i mindre grad har det sigte at søge reelle løsninger på problemet. Nærmere diskussion ligger uden for rammerne af denne artikel.
3. Uddybende herom, se note 1.
4. *Union Cycliste Internationale*.

Litteratur

- Adut, Ari. (2008), *On Scandal: Moral Disturbances in Society, Politics and Art*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Amegashie, J. Atsu (2006), »The 2002 Winter Olympics scandal: rent-seeking and committees«, *Social Choice and Welfare*, 26(1): 183-189.
- Andrews, David L. og Steven J. Jackson (2001), »Introduction: Sport celebrities, public culture, and private experience« i David L. Andrews og Steven J. Jackson, red., *Sport Stars: The cultural politics of sporting celebrity*, London: Routledge, pp. 1-19.
- Bette, Karl-Heinrich (1999), *Systemtheorie und Sport*, Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.
- Bjerg, Ole (2005), *Den mystiske etik: om at være til i det hyperdifferentierede samfund*, København: Sociologisk Institut, Københavns Universitet.
- Blackwell, J. (1991), »Discourses on Drug-Use – the Social Construction of A Steroid Scandal«, *Journal of Drug Issues*, 21(1): 147-164.
- Brier, Søren (2008), *Cybersemiotics: Why Information is not Enough!*, Toronto: University of Toronto Press.
- Carstairs, Catherine. (2003), »The wide world of doping: Drug scandals, natural bodies, and the bus-

- iness of sports entertainment», *Addiction Research & Theory*, 11(4): 263-81.
- Crowther, Nigel (2002), »The Salt Lake City Scandals and the Ancient Olympic Games«, *International Journal of the History of Sport*, 19(4): 169-178.
- Hansen, Allan. D. (2000), *Diskursteori, demokrati og lokaludvalg*, Ph.d.-afhandling, København: Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.
- Hanstad, Dag V. (2008), »Drug Scandal and Organizational Change within the International Ski Federation: A Figurational Approach«, *European Sport Management Quarterly*, 8(4): 379-398.
- Hanstad, Dag V., A. Smith, og I. Waddington (2008), »The establishment of the World Anti-Doping Agency: A study of the Management of Organizational Change and Unplanned Outcome«, *International Review for the Sociology of Sport*, 43(3): 227-49.
- Hughes, Stephanie og Matt Shank (2005), »Defining Scandal in Sports: Media and Corporate Sponsor Perspectives«, *Sport Marketing Quarterly*, 14(4): 207-16.
- Laclau, Ernesto (1990), *New reflections on the Revolution of Our Time*, London: Verso Books.
- Laclau, Ernesto (1995), »Subject of Politics, Politics of the Subject«, *Differences*, 7(1): 145-64.
- Laclau, Ernesto (1996), »Deconstruction, Pragmatism, Hegemony« i Chantal Mouffe, red., *Deconstruction and Pragmatism: Simon Crichtley, Jacques Derrida, Ernesto Laclau, and Richard Rorty*, London: Routledge, pp. 47-68.
- Laclau, Ernesto og Chantal. Mouffe (1985), *Hegemony and socialist strategy: Towards a radical democratic politics*, London: Verso Books.
- Lee, Ping-Chao (2008), »Managing a Corrupted Sporting System: The Governance of Professional Baseball in Taiwan and the Gambling Scandal of 1997«, *European Sport Management Quarterly*, 8(1): 45-66.
- Luhmann, Niklas (1990a), *Essays on Self-Reference*, New York: Columbia University Press.
- Luhmann, Niklas (1990b), *Paradigm lost: Über die ethische Reflexion der Moral*, Frankfurt: Suhrkamp.
- Luhmann, Niklas (1995a), *Social Systems*, Stanford: Stanford University Press.
- Luhmann, Niklas (1995b), »Subjektets nykker og spørgsmålet om mennesket« i J. C. Jacobsen, red., *Autopoiesis II: Udvalgte tekster af Niklas Luhmann*, København: Politisk revy, pp. 34-50.
- Luhmann, Niklas (2000), *The Reality of Mass Media*, Cambridge: Polity Press.
- MacLaren, Richard H. (2008), »Corruption: Its Impact on Fair Play«, *Marquette Sport Law Review*, 19(1): 16-38.
- Maening, Wolfgang (2005), »Corruption in International Sports and Sport Management: Forms, Tendencies, Extent and Countermeasures«, *European Sport Management Quarterly*, 5(2): 187-225.
- Saloufakos-Parsons, Angela. (2001), »Going for the »Gold«: An Application of the OECD bribery convention to the Olympic Games Scandal«, *California Western International Law Journal*, 31: 297-316.
- Schimank, Uwe (1988), »Die Entwicklung des Sports zum gesellschaftlichen Teilsystem« i Renate Mayntz, Bernd Rosewitz, Uwe Schimank og Rudolf Stichweh, red., *Differenzierung und Verselbstandigung: Zur Entwicklung gesellschaftlicher Teilsysteme*, Frankfurt am Main: Campus Verlag, pp. 181-232.
- Stepanova, Elena V., Michael J. Strube, og John J. Hetts (2009), »They Saw a Triple Lutz: Bias and Its Perception in American and Russian Newspaper Coverage of the 2002 Figure Skating Scandal«, *Journal of Applied Social Psychology*, 39(8): 1763-84.
- Storm, Rasmus K. og Ulrik Wagner (2010), »Observing Sport – an introduction« i Ulrik Wagner, Rasmus K. Storm, og John Hoberman, red., *Observing Sport: Modern System Theoretical Approaches*, Schorndorf: Hofmann Verlag, pp. 9-31.
- Tangen, Jan O. (1997), *Samfunnets idrett: En sosiologisk analyse av idrett som sosialt system, dets evolusjon og funksjon fra arkaisk til moderne tid*, Bø: Høgskolen i Telemark.
- Tangen, Jan O. (2004), *Hvordan er idrett mulig?: Skisse til en idrettssosiologi*, Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Thompson, John B. (2000), *Political scandal: Power and visibility in the media age*, Malden: Polity.
- Toffoletti, Kim (2007), »How is gender-based violence covered in sporting news? An account of the Australian Football League sex scandal«, *Women's Studies International Forum*, 30(5): 427-38.
- Tumber, Howard (2004), »Scandal and media in the United Kingdom – From Major to Blair«, *American Behavioral Scientist*, 47(8): 1122-1137.
- Wagner, Ulrik (2009), »The World Anti-Doping Agency: constructing a hybrid organisation in

permanent stress (dis-)order?«, *International Journal of Sport Policy*, 1(2): 183-200.

Weber, Max (2003), »Den socialvidenskabelige og socialpolitiske erkendelses »objektivitet« i Max Weber, red., *Udvalgte tekster*, København: Hans Reitzels Forlag, pp. 65-127.

Wenn, Steven R. og Scott G. Martyn (2006), »»Tough Love«: Richard Pound, David D'Alessandro, and the Salt Lake Olympics Bid Scandal«, *Sport in History*.

Varme alliancer i en kold krig

Dansk idrætssamarbejde med Østtyskland frem til Danmarks anerkendelse af DDR

Jørn Hansen, professor, Institut for Idræt og Biomekanik,
Syddansk Universitet, jhansen@health.sdu.dk

Først i 1973 anerkendte Danmark officielt eksistensen af Deutsche Demokratische Republik (DDR), men inden da havde der længe eksisteret et tæt samarbejde mellem det såkaldte Østtysklands sportsforbund og danske idræts- og ungdomsorganisationer. De vigtigste aktører var ud over en række politiske ungdomsorganisationer med Danmark Kommunistiske Ungdom som frontfigur, Dansk Arbejder-Idrætsforbund, Dansk Håndbold-Forbund og Dansk Boldspil-Union. Artiklen undersøger karakteren af samarbejdet mellem dansk idræt og DDR-idrætten og analyserer, hvilken betydning dette samarbejde har haft for kampen for anerkendelsen af Østtyskland som selvstændig stat. En væsentlig pointe i artiklen er, at idrætssamarbejdet med Østtyskland frem til 1973 udgør en undtagelse i forhold til den almindelige praksis, hvor der har været samklang mellem Danmarks officielle politik og dansk idræts internationale samarbejde.

I den offentlige debat forbindes idræt og politik som regel med en boykotdiskussion, altså et spørgsmål om at vælge fra eller til i forbindelse med en større international idrætsbegivenhed. Dette skete første gang i forbindelse med de Olympiske Lege i Berlin i 1936 og senest i forbindelse med OL i Beijing i 2008. I demokratiske samfund som det danske er sportens internationale samarbejde generelt blevet overladt til sportens egne organisationer. I autoritære regimer har sporten derimod som regel været et direkte instru-

ment for de autoritære lederes politiske interesser. I tiden efter Anden Verdenskrig blev de østeuropæiske kommunistiske diktaturstaters anvendelse af sporten i politisk øjemed et eksempel på dette (Hansen, 2008).

Afslutningen af Anden Verdenskrig satte helt nye betingelser for det internationale idrætssamarbejde. Især de allierede sejrherres opdeling af Tyskland samt Sovjetunionens og landets østeuropæiske satellitstaters indtog på den internationale idrætsarena fik idrætspolitisk betydning. I denne artikel vil jeg se nærmere på dansk idræts og Danmarks måde at tackle det nye Tysklandsproblem på, og hvor fokus især vil være rettet mod samarbejdet med Østtyskland.

Det materiale-mæssige grundlag for artiklen udgøres primært af arkivalier fra det tidligere DDR, der vedrører ungdomsorganisationen Freie Deutsche Jugend (Den frie tyske ungdom) og det østtyske sportsforbund, Deutscher Turn- und Sportbund samt arkivalier vedrørende Dansk Arbejder-Idrætsforbund og Danmarks Kommunistiske Ungdom. Endvidere er der udover egne arbejder med idræt og politik blevet gjort brug af en række artikler og fremstillinger, der mere generelt har omhandlet forholdet mellem Danmark og DDR under den kolde krig.¹

Tysklandsspørgsmålet efter Anden Verdenskrig

På et møde den 13. februar 1951 i Holsten indgik Dansk Idræts-Forbund (DIF) en aftale med det nydannede vesttyske idrætsforbund om, at man ville »genoptage« det almindelige idrætslige samarbejde mellem de to lande (Dansk Idræts-Forbunds Aarbog, 1951 og 1952).

At dette kunne lade sig gøre afspejlede, at de vestlige allierede samme år ændrede besættelsesstatutten for Vesttyskland, hvormed landet opnåede udenrigspolitisk suverænitæt. Det betød, at Danmark på linje med andre NATO-stater anerkendte Vesttyskland som tysk stat og fra sommeren optog de sædvanlig diplomatiske forbindelser med landet. Det samme skete imidlertid ikke over for Østtyskland, hvor den danske regering i overensstemmelse med NATO's politik undlod at svare på den østtyske regerings opfordring til også at anerkende Østtyskland. Landet var efter NATO's og dermed Danmarks opfattelse i princippet ikke-eksisterende som legitim statsdannelse. Dette var kun tilfældet for Vesttyskland. Alle henvendelser fra Østtyskland til Danmark forblev de næste mange år ubesvarede (Lammers, 2005: 113-5).

I 1954 afgav Sovjetunionen imidlertid en ensidig suverænitætserklæring til Østtyskland eller Deutsche Demokratische Republik (DDR), som landet var kommet til at hedde. DDR fik dermed større indenrigs- og udenrigspolitisk handlefrihed, hvad betød, at landet fra da af aktivt startede en større kamp for at opnå international anerkendelse som selvstændig stat. I den sammenhæng blev Danmark set som en af de mere svage modstandere, hvorfor DDR især lagde pres på Danmark. Den danske stat valgte trods en vis vaklen imidlertid at følge en erklæring fra et NATO-møde i juni 1954, som betød, at Danmark påtog sig en forpligtigelse til ikke at anerkende andre tyske regeringer end Vesttyskland. Først i 1973 efter Willy Brandts forso-

ningspolitik anerkendte Danmark officielt DDR (Wegener Friis og Linderøth, 2005). Siden 1954 havde dansk idræt imidlertid haft et vedvarende samarbejde med DDR. Kunne DDR ikke komme igennem ad officielle kanaler, måtte man i stedet bruge andre metoder.

Dansk idræts samarbejde med DDR

Det danske idrætssamarbejde med DDR var unikt i den forstand, at idrættens organisationer her bevægede sig ind på et samarbejde, der ikke var i samklang med officiel dansk politik. De sidste års diskussion om dansk samarbejde med Hitlers Tyskland har kunnet påvise en omfangsrig interesse fra dansk side for idrætsudveksling med tyske idrætsudøvere fra Nazi-Tyskland, men dette samarbejde har trods alt ikke været i modsætning til officiel dansk politik (Bonde, 2006; Hansen, 2006). Helt anderledes forholdt det sig med dansk idrætssamarbejde med DDR.

Hovedaktørerne i samarbejdet var fra dansk idræts side primært Dansk Arbejder-Idrætsforbund (DAI), DIF's specialforbund, hvor der først og fremmest var tale om Dansk Håndbold-Forbund og Dansk Boldspil-Union (DBU). Derudover deltog også en række ungdomsorganisationer, hvor det selvfølgelig især drejede sig om de politiske partiers ungdomsorganisationer, men også De Danske Gymnastik- og Ungdomsorganisationer (DDGU) samarbejdede med DDR (Arskov, 1981; Thomsen, 2004).

Dansk Arbejder-Idrætsforbund og DDR

Frem til 1954 blev DDR's samarbejde med ungdomsorganisationerne i Danmark udelukkende varetaget af den statsstyrede ungdomsorganisation Freie Deutsche Jugend (FDJ) med den senere statsleder Erich Honecker i spidsen. Det var Honecker, der i 1957 erklærede, at »sport ikke er noget mål i sig selv, den er et middel til at opnå noget« (Lammers, 2004: 186). I DDR blev sporten et middel til at sikre DDR's eksistens og opnå in-

ternational anerkendelse. FDJ's samarbejdspartnere i Danmark var først og fremmest Danmarks Kommunistiske Partis ungdomsforbund DKU, men allerede i 1954 kom Dansk Arbejder-Idrætsforbund på banen (Thomsen, 2004: 14).

Dansk Arbejder-Idrætsforbund blev efter opfordring fra Socialistisk Arbejder Internationale dannet i 1929 for at dæmme op for Kommunistisk Internationales forsøg på at »sætte sig« på arbejderidrætten. Det lykkedes for socialdemokraterne at forhindre kommunisterne i at overtage arbejderidrætten i Danmark, men da de fleste eksisterende arbejderidrætsklubber i Danmark allerede var organiserede i Dansk Idræts-Forbund, kom den nye organisation i bestræbelserne på at etablere en egen platform hurtigt i opposition til denne »borgerlige« hovedorganisation. Resultatet blev i løbet af 1930'erne en splittelse inden for dansk idræt, dog uden at DAI blev en større magtfaktor (Hansen, 1991: 128-30). Under Anden Verdenskrig blev DAI's uoverensstemmelse med Dansk Idræts-Forbund afløst af et samarbejde, og i 1943 blev DAI et specialforbund under DIF, hvor forbundet dog fik en speciel selvstændig status. Forbundet kunne således selv indgå internationale aftaler.

DAI's ledere var generelt orienterede mod Socialdemokratiet, men med organisationens rødder i fagbevægelsen var en del af medlemmerne også kommunister. Det var således ikke tilfældigt, at B & W's håndboldhold for herrer fra Københavns store skibsværft, som blandt arbejderne talte mange kommunister, var involveret i det første besøg fra DDR. Besøget kom i stand samme år, som DDR havde fået tildelt suverænitetstatus fra Sovjetunionen og omfattede de to østtyske mesterhold BSV Motor, Rostock, og BSV Einheit, Weimar, for henholdsvis herrer og damer. Modstanderne i København skulle i forbindelse med DAI's stævne i Idrætshuset ud

over B & W's herrer og IF 44's damer være H.G.'s herrer og USG's damer.

Selve stævnet, der løb af stablen den 29. december, blev en succes, der var fuldt hus i Idrætshuset, og ifølge DAI's egen vurdering blev der spillet håndbold af høj klasse. En holdning DAI fandt grobund for i den forsamlede presse. Stævnet gav startskuddet til et mangeårigt intenst samarbejde mellem DAI og DDR, *»som førte til, at det idrætslige samarbejde mellem Øst- og Vesteuropa efterhånden blev opfattet som en helt naturlig ting«* (Thomsen, 2004: 15).

Det er korrekt, at idrætssamarbejdet blev en naturlig ting, til gengæld kan man i samme åndedrag spørge, om DAI's idrætsudøvere bevidst eller ubevidst lod sig bruge i DDR's arbejde for at opnå status som en suveræn anerkendt stat i Vesten. Samarbejdspartnerne i DDR var jo ikke som i Danmark frivillige selvforvaltende foreninger, men statsstyrede foreninger og klubber, der ud over at udøve idræt også fungerede som instrument for DDR's politik.

DDR's idrætssystem og formålet med ungdomsarbejdet

Fra den nye stats grundlæggelse blev ungdomsarbejdet og sporten kontrolleret af det reelt eneste statsbærende parti i DDR, Sozialistische Einheitspartei Deutschland. For det generelle ungdomsarbejde skete dette som omtalt gennem FDJ, medens det mere idrætsspecifikke arbejde fra 1948 skete gennem »Deutscher Sportausschuss«, som i 1957 blev afløst af Deutschen Turn- und Sportbundes (DTSB) (SAPMO, DY 12 og DY, 1924). Begge organisationer skulle ud over ungdoms- og idrætssamarbejdet med søsterorganisationer i udlandet fungere som brobyggere for anerkendelsen af DDR som en suveræn stat (Wegener Friis, 2005: 10).

Fra DTSB's side skelnede man i retningslinjerne for det internationale idrætssamarbejde

mellem 1) de andre socialistiske lande; 2) de antiimperialistiske lande, som hovedsageligt var lande fra den 3. verden; 3) arbejdersportsforbundene i de kapitalistiske lande samt 4) de kapitalistiske landes sportsorganisationer. De to første grupperinger forventede DDR og DTSB uden videre at kunne etablere et internationalt samarbejde med, medens det var lidt mere vanskeligt med sporten i de kapitalistiske lande. Brohovedet ind i de kapitalistiske lande skulle derfor være et samarbejde med arbejder-idrætsforbundene, hvor DAI i Danmark i den sammenhæng blev den oplagte samarbejdspartner (SAPMO, DY 12, Archivsignatur 1790).

I overensstemmelse med disse retningslinjer ønskede DSTB et mere formaliseret samarbejde med DAI, og dette kom i stand på et møde den 10. februar 1958, hvor DTSB indbød DAI til at deltage i Østersøugen samme sommer (DAI, Forhandlingsprotokol, Nr. 595, Kasse 1).

Die Ostsee. Ein Meer des Friedens – Østersøugerne

Initiativet til sommerlejren udgik fra FDJ, som allerede i 1956 havde afholdt en international teltlejr ved Graal-Müritz. I evalueringen af denne besluttede FDJ, at invitationerne fremover skulle være bedre planlagt og ikke kun gå til kommunistiske ungdomsorganisationer. Invitationerne skulle især til de nordiske lande også kunne rettes til brede dele af ungdomsbevægelsen. Selve lejren skulle have en varighed på mindst to uger, og i den sammenhæng burde der lægges mere vægt på kultur og sportsgrupper samt turistiske indslag, så bredden i sommerlejren blev tydeligere. For Danmarks vedkommende skulle man ifølge FDJ's centrallråd bygge videre på det gode samarbejde, der allerede var etableret med unge fra B & W (SAPMO, DY 24, Archivsignatur 2614).

Fra 1958 til 1975 blev der hvert år holdt sommerlejr med deltagelse af ungdomsorganisa-

tioner fra Norden fra såvel det politiske som det mere idrætslige område. Fra Danmark var DKU fast inventar, hurtigt fulgte DAI med en række idrætshold, og især fra 1961 og frem deltog DAI med mange idrætsudøvere. I slutningen af 1960'erne dukkede også en række andre danske ungdomsorganisationer op (Arskog, 1981).

I løbet af 1960'erne fandt programmet for Østersøugen en nærmest skabelonagtig form. Sportsaktiviteterne var som regel fodbold og volleyball, der af og til blev suppleret med håndbold, bordtennis, atletik, tennis og skak, for som det stod på en dansksproget hverveplakat fra 1964: »*Ved sport og leg, dans og sang og ved diskussioner og samtaler lærer de unge hinanden nærmere at kende og forstå...*«. Udover sangaftræde og lejrball var der så foredrag om f.eks., »Den socialistiske sportsbevægelse i DDR« og »DDR's kamp og anerkendelse af vores republik af alle stater«. Et tilbagevendende tema var gennem flere år »Die Ostsee muss ein Meer des Friedens sein« (Østersøen skal være fredens hav) kædet sammen med ungdommens vigtige rolle i den antiimperialistiske kamp. Endelig forsømte man som regel ikke kritikken af den *neofascistiske udvikling i Vesttyskland!* som i den sammenhæng blev kædet sammen med militærdiktaturerne i Grækenland og Spanien (Danmarks Kommunistiske Ungdom, Arkiv nr. 680, Kasse 394).

Det var fra begyndelsen ikke vanskeligt for danske politikere at gennemskue Østersøugernes propagandaformål, især socialdemokraterne havde en traditionsbunden naturlig skepsis over for kommunistisk propaganda. Propagandaen var da også så tyk, at DKP's daværende leder Aksel Larsen kritiserede ugenes slogan for i Danmark straks at blive gennemskuet som et østligt diktat. En uvenlig kritik, som generalsekretæren for Sozialistische Einheitspartie Deutschland, Walter Ulbricht, åbenbart fandt nødvendigt at rapportere videre til kommunismens daværende

øverste leder, Nikita Khrusjtjov (DIIS, Bd. 1, 2005: 422-425).

At Larsen havde ret fremgår med tydelighed af, at DDR og FDJ var yderst interesserede i at komme i kontakt med andre samtalepartnere end de umiddelbare venner i DKU og DAI. I slutningen af 1960'erne prøvede man derfor at involvere andre partiers ungdomsorganisationer, Dansk Ungdoms Fællesråd, studenterråd og Faglig Ungdom, hvor sidstnævnte var mere eller mindre kommunistisk orienteret. I FDJ's arkiv findes således på baggrund af en artikel fra avisen *Information* en gennemgang af danske ungdomsbevægelses syn på de to Tysklande i tiden omkring 1968 (SAPMO, DY 24, Archivsignatur 6204).

Af denne fremgår det, at socialdemokratiets ungdom (DSU) og studenterorganisation (Frit Forum) samt Radikal Ungdom og DKU alle gik ind for anerkendelsen af DDR. Formanden for Frit Forum, Mogens Camre, betonedes således, at en anerkendelse af DDR fra de nordiske lande ville være vigtig for opfattelsen i Vesttyskland og gøde jorden for Vesttysklands anerkendelse af DDR. Formanden for DSU, Hans-Carl Nielsen, mente, at spændingen mellem de to tyske stater havde skærpet problemerne i Europa, og at en fredsaftale mellem de to tyske stater ville være afgørende, for: *»Ingen kan i dag stadig tro, at Tyskland som en stat vil blive genforenet. Derfor skal Danmark anerkende DDR«*. En opfattelse Søren Larsen fra Radikal Ungdom var helt enig i. FDJ fortolkede artiklen derhen, at den overvejende del af ungdommen i Danmark gik ind for anerkendelsen af DDR (SAPMO, DY 24, Archivsignatur 6204). En fortolkning, der forekommer plausibel.

Ovenstående udsagn skal dog ikke opfattes således, at de danske ungdomsorganisationer har været modtagelige for al DDR's propaganda. På sommerlejren i 1969 var der re-

præsentanter fra Socialistisk Folkepartis Ungdom, Clarté, Dansk Ungdoms Fællesråd, Studenteramfundet samt DKU og Kommunistiske Studerende. På denne sommerlejr protesterede den danske delegation minus DKU mod, at man ikke kunne diskutere situationen i Tjekkoslaviet efter Warszawa-landenes militære magt mod det demokratiske forår i Prag (Danmarks Kommunistiske Ungdom, Arkiv nr. 680, Kasse 390).

De omtalte problemstillinger blev først og fremmest drøftet af de mere politisk orienterede ungdomsgrupperinger i forbindelse med afholdelsen af Østersøugen. Men hvorledes forvaltede DAI de åbenlyse politiske problemstillinger i forbindelse med samarbejdet med DDR? Dette vil der blive set nærmere på i næste afsnit.

DAI's holdninger til samarbejdet med DDR

DAI var primært et idrætsforbund for folk fra fagbevægelsen. I forbindelse med sammen slutningen med DIF i 1943 godkendte repræsentantskabet aftalen med DIF, og i denne stod der, ud over at DAI selv kunne varetage internationalt samarbejde blandt andet også, at: *»Det er en forudsætning for en sammenslutning, at begge forbund forpligtiger sig til at afstå fra enhver form for politisk propaganda«* (Thomsen, 2004: 9).

Det betød, at DAI i sin selvforståelse herefter gik ind for, at sport og politik ikke burde blandes sammen. En holdning der derfor også i princippet var den fremherskende i forbindelse med samarbejdet med DTSB og deltagelsen i Østersøugerne i DDR. Selv om DAI ikke nødvendigvis var klar over DDR's bevidste politiske mål med samarbejdet med DAI, siger det sig selv, at DAI i samarbejdet med DDR ikke kunne undgå at komme til at forholde sig til politiske problemstillinger.

Sjældent blev disse dog direkte udtalt og hvis, blev det understreget, at samarbejdet

udelukkende var af sportslig karakter. Dette var således tilfældet, da formanden for Dansk Arbejder-Skakforbund i 1960 ytrede frygt for, at politik ville overskygge skakforbundets samarbejde med DDR. I den sammenhæng understregede DAI's sekretær Erik Molander, at man ikke behøvede at frygte, at skakspillerne ville blive misbrugt til politiske formål! (DAI, Arkiv nr. 595, Kasse 39).

Lidt mere problematisk blev det i forbindelse med, at Lager og Pakhusarbejdernes Boldklub fra Nordjyllands kreds i sommeren 1963 havde deltaget i Østersøugen i DDR. I den sammenhæng måtte forretningsudvalget i DAI forholde sig til en artikel i Politiken, hvor det var anført, at klubberne var blevet misbrugt til politiske formål. DAI bad formanden for Nordjyllands kreds, Harry Larsen om at undersøge sagen, og denne kunne blankt afvise de rejste påstande: *»Man havde ikke været udsat for politisk propaganda, og der kunne slet ikke klages over de østtyske værter!«* (DAI, Arkiv nr. 595, Kasse 2).

Helt døv over for den politiske propaganda har DAI's foreninger eller klubber dog ikke været, for på den efterfølgende kongres i foråret 1964 blev samarbejdet med DDR diskuteret, og i den sammenhæng ville DAI forsøge *»at sprede samarbejdet med Østtyskland over hele året for at undgå den stærke sammenpresning omkring »Østersøugen«, således at man kan undgå al tvivl om at samarbejdet er af rent sportslig art«* (DAI, Arkiv nr. 595, Kasse 2).

Også på kongressen fire år senere blev samarbejdet med DDR og de andre østeuropæiske nationer diskuteret. DAI havde ud over med DDR længe haft et tæt samarbejde med arbejderidrætten i Sovjetunionen og i de seneste år også arbejderidrætten i Polen. Dette havde medført en del kritiske røster inden for forbundet over, at DAI samarbejdede for meget med de østlige lande og for lidt med den vestlige verden. Til dette kunne for-

bundsformanden, Helmuth Hansen, oplyse, *»at det har stor betydning, når man rejser mod øst, at rejseudgifterne beskæres betydeligt, da østlandenes forbund betaler alt, når vi bliver modtaget ved de pågældende landes grænser«* (DAI, Arkiv nr. 595, Kasse 2).

For medlemmerne var turene til DDR og de andre østlande vitterligt populære, fordi de var så billige. Man havde tilsyneladende ikke blik for, at DDR, og givetvis også de andre lande i propagandaøjemed, bevidst satsede på at gøre turene økonomisk populære. Og at pengene rakte langt, tydede en række klager over for meget drikkeri på turene til DDR på samt en enkelt begivenhed, hvor medlemmer fra »Kammeraterne« og »Thor« *»havde kastet penge i grams til børn«* (DAI, Arkiv nr. 595, Kasse 2).

I samarbejdet med DDR var det for DAI idrætssamarbejdet, der var det væsentlige, til gengæld må man sige, at DDR's strategi over for DAI lykkedes. Som i alt netværkssamarbejde fattede mange af DAI's ledere sympati for de mennesker, de igennem årene havde med at gøre, hvad betød, at de også fandt, at DDR og landets system fortjente anerkendelse. Dette kom blandt andet til udtryk i forbindelse med de problemer, der generelt var for DDR-borgere i forbindelse med at få indrejsetilladelse til Danmark, fordi DDR jo var en »ikke-eksisterende stat«, og man derfor som NATO-land ikke kunne acceptere et østtysk pas. Borgere fra DDR, der ønskede at rejse til Danmark, måtte derfor søge om et »Temporary Travel Document«, hos de allieredes travelboard, som var et levn fra besættelsen af Vesttyskland (Horstmeier, 2005: 136-140).

For i propagandaøjemed at kunne protestere over denne ifølge Østtyskland urimelige procedure besluttede DDR i mindre væsentlige sammenhænge at sende borgere til Vesten, herunder Danmark, uden et gyldigt midlertidigt rejsedokument. En handle måde, der be-

tød, at DAI-kredse af og til havde måttet aflyse idrætsskampe mod hold fra DDR. Noget der umiddelbart efter Berlinmurens etablering i 1961 f.eks. førte til aflysningen af to arrangementer i løbet af samme efterår (DAI, Arkiv nr. 595, Kasse 39).

En begivenhed der førte til, at formanden for Københavnskredsen, Åge Amstrup, anmodede DAI om at sende en protestskrivelse til justitsministeren, socialdemokraten Hans Hækkerup. Dette blev startskuddet til, at DAI igennem de følgende år støttede deres østtyske samarbejdspartnere i arbejdet for at lette indrejsemulighederne til Danmark (DAI, Arkiv nr. 595, Kasse 39). Det er vanskeligt at afgøre, hvor afgørende en sådan henvendelse fra DAI har været, men interessant er det under alle omstændigheder, at danske socialdemokrater generelt følte et pres fra den offentlige mening, der fandt det underligt, at DDR-borgere skulle have så vanskeligt ved at få tilladelse til at rejse ind i Danmark. Et pres de på mange måder gerne ønskede at imødekomme. Men som vanskeliggjordes af, at den vesttyske ambassadør over for den socialdemokratiske statsminister, Jens Otto Krag, under henvisning til Berlinmuren stejlt fastholdt Vesttysklands holdning til DDR. Gradvis lykkedes det dog via NATO at få lettet retningslinjerne for indrejse for kunstnere, videnskabsmænd og idrætsudøvere fra DDR, og i 1971 blev de restriktive regler til DAI's store tilfredshed ophævet (Horstmeier, 2005: 136-40).

Dette skete to år før Danmarks officielle anerkendelse af DDR, og da denne endelig kom, hilste Åge Amstrup, der nu var blevet DAI's formand, det velkommen ved i et brev til formanden for DTSB Bezirk Rostock Hermann Papat at skrive: »... – ikke mindst fordi Dansk Arbejder Idræt har ydet sit beskedne bidrag ved samarbejde med DTSB« (DAI, Arkiv nr. 595, Kasse 39).

På den måde ønskede formanden at få del i

æren for anerkendelsen af DDR. DAI har selvfølgelig ikke spillet nogen central rolle for denne anerkendelse. Ifølge Dansk Institut for Internationale Studiers (DIIS) store udredning »Danmark under den kolde krig« opfattede de danske myndigheder allerede fra begyndelsen af den kolde krig ikke det idrætslige samarbejde som videre problematisk, eftersom »... for kommunistisk sports- og kulturarrangementer, var det mere underholdningsværdien end ideologien, der tiltrak« (DIIS Bind 1, 2005: 427).

Anerkendelsen kom først og fremmest, fordi flere danske partier i sidste halvdel af 1960'erne begyndte at opfatte DDR som en stat, man realpolitisk ikke kunne komme uden om, og i januar 1971 blev Den Danske Komité for Anerkendelsen af DDR med den tidligere socialdemokratiske statsminister Viggo Kampmann som formand etableret. Til gengæld må man på baggrund af begivenhedsforløbet fra 1954 og frem, og under hensyntagen til DDR's bevidste satsning, mene, at DAI heller ikke på nogen måde var helt så ligegyldig en samarbejdspartner. En del tyder på, at forbundet faktisk var en nyttig samarbejdspartner for DDR, FDJ og DTSB. Dette kan til en vis grad fortolkes derhen, at DAI i sin delvise naivitet kom til at udfylde rollen, som dem Lenin har betegnet »som nyttige idioter« – en vending, der henviser til idealistiske personer, der lader sig udnytte af personer med mindre idealistiske holdninger og motiver. Det skulle da også vise sig, at DTSB allerede umiddelbart efter anerkendelsen af DDR skruede ned for blusset i samarbejdet med DAI, fordi man nu ville satse mere på et officielt samarbejde med DIF (DAI, Arkiv nr. 595, Kasse 41). Som nævnt havde enkelte af DIF's specialforbund dog allerede været involveret i et samarbejde med DDR.

Dansk Håndbold-Forbunds samarbejde med DDR og DBU's fejltrin

I Dansk Idræts-Forbunds Årbog 1956 kunne man under rubrikken »Landskampe i 1956«

læse, at Danmark den 18. juli i Dresden tabte i håndbold med 15-8 til Østtyskland. Med andre ord spillede Danmark landskamp mod den ikke-eksisterende stat DDR. I betragtning af, at tysk håndbold altid havde hørt til blandt eliten, forblev Tyskland også efter delingen en interessant samarbejdspartner for Dansk Håndbold-Forbund (Dansk Idræts-Forbunds Aarbog, 1956).

Gennem håndboldsamarbejdet med Østtyskland blev Danmark involveret i politiske spørgsmål. Situationen var den, at Østtyskland pga. de omtalte problemer med landets anerkendelse frem til 1956 endnu ikke var et fuldgældigt medlem af det Internationale Håndbold-Forbund (IHF), og i den forstand blev håndboldlandskampe mod blandt andet Danmark et væsentlig middel til at få lukket op for IHF's anerkendelse af den nye stat. Da man på IHF's kongres fra den 31. august til den 1. september 1956 skulle diskutere optagelsen af DDR, kan man i en fortrolig østtysk rapport i forbindelse med planlægningen af konferencen da også læse, at Handballverband der DDR havde stor gavn af de gode forbindelser til de delegerede fra de »skandinaviske lande anført af Sverige og Danmark« (SAPMO, DY 12, Archivsignatur 4851).

Man forventede derfor, at de danske kongresdelegerede Jørgen Sandholdt og A. Fredslund Pedersen sammen med Sverige ville støtte DDR's optagelse i IHF. Og sådan blev det da også. Med 14 stemmer mod to blev DDR medlem af IHF. Dog var det en forudsætning, at der ved VM og OL kun kunne deltage et fællestysk landhold – en bestemmelse der kom til at gælde frem til 1962.² Men fra 1956 kunne DDR spille landskampe på samme vilkår som andre nationer, der var medlem af IHF (SAPMO, DY 12, Archivsignatur 4851). Der var dog et enkelt problem, som ikke umiddelbart lod sig løse. Det var muligheden for at anvende flaget og afspille DDR's nationalsmelodi i forbindelse med landskampe.

På mødet i Stockholm var det blevet afgjort, at Tyskland ved OL og VM skulle optræde med et fællestysk hold. Den ordning afspejlede den model, som den Internationale Olympiske Komité havde besluttet i 1955. I den sammenhæng havde IOC også forholdt sig til, hvilken nationalhymne der skulle afspilles ved en eventuel guldmedaljefejring og besluttet, at det for det fællestyske hold skulle være hymnen fra Beethovens 9. symfoni (Hansen, 2004: 79).

Når DDR til gengæld alene stillede op i landskampe, var det derfor magtpåliggende for den nye stat at få afspillet landets nationalhymne *Auferstanden aus Ruinen* i forbindelse med flaghejsningen. Dette var imidlertid ikke helt uproblematisk for et land, der i Danmark og andre vestlande officielt var ikke-eksisterende. Og især efter, at DDR i 1959 havde fået en ny statsfane, hvor det tyske sorte, røde og gyldne flag var blevet tilføjet en hammer og passer, ville østtyskerne gerne have luftet den nye statsfane.

Det var derfor af stor vigtighed, at flaget blev hejst ved alle internationale begivenheder, og sammen med en vimpel med de nye symboler blev medtaget til alle udenlandske foranstaltninger. Dette skete således også, da DDR i januar 1960 sammen med Tjekkoslovakiet og Sverige deltog i Dansk Håndbold-Forbunds 25-års jubilæumsstævne i Århus. Da var hymnen blevet afspillet og den nye fane med hammer og passer hængt op, ligesom alle DDR's spillere havde de nye symboler på deres landsholdstrøjer. DHF's formand Fredslund Andersen havde angiveligt fået at vide fra udenrigsministeriet, at man ved indendørs arrangementer var frit stillet, hvad angår flagning og anvendelse af nationalhymne, og ydermere havde vicestatsminister Viggo Kampmann overværet kampen mod DDR (Lammers, 2004: 187-88).

Enten var der forskel på indendørs og udendørs kampe eller også må nogle have so-

vet i timen, for da Dansk Boldspil-Union (DBU) året efter den 28. maj skulle spille landskamp i Idrætsparken mod DDR, så problemerne ved at anvende DDR's fane og nationalhymne for alvor dagens lys. Danmark havde nemlig forpligtiget sig til at følge NATO's beslutning om, at idrætssamarbejdet med DDR sådan set var i orden, forudsat at man ikke hejste det østtyske flag eller afspillede »den såkaldte« nationalhymne.

Forud for kampen havde DBU orienteret udenrigsministeriet om kampen og redegjort for, at der efter østtysk ønske ville være tale om en officiel landskamp med flagning med de to landes flag og afspilning af nationalhymner, ligesom man forventede, at DDR's spillere ville bære spilledragter med de nye symboler. Da fodbold havde en del større publikums- og mediebevågenhed end håndbold, så regeringen sig nødsaget til at reagere. Under henvisning til, at østtyskerne benyttede sporten til at fremme politiske mål, greb statsministeren ind med det resultat, at DBU måtte meddele østtyskerne, at der ikke blev tale om flaghejsning og afspilning af nationalmelodier.

DBU beklagede, at politikere greb ind over for en fodboldkamp, medens østtyskerne besværede sig over, at den danske regering af hensyn til Vesttyskland blandede sig i en kamp, der var udtryk for et samarbejde »i *fredens og humanismens ånd*« (Lammers, 2004: 184). Angiveligt havde de østtyske spillere og ledere overvejet, om de overhovedet ville spille under disse for dem nedværdigende forhold. På den anden side var det givetvis ikke en beslutning, de selv fik lov til at træffe. På banen kom de, uden emblemer og uden flag og nationalhymne. Lederne måtte have vurderet, at der alligevel var prestige forbundet med at spille mod det danske landshold. 37.000 tilskuere overværede kampen, der heller ikke var synderlig festlig og endte uafgjort 1-1 (Lammers, 2004: 183-90).

Selv om de officielle landskampsritualer er blevet pillet ud af kampen, optræder kampen i såvel DIF's årbog fra 1961 som i DBU's statistikker alligevel som en officiel landskamp mellem Danmark og DDR. Såvel Dansk Håndbold-Forbund som DBU kunne godt finde ud af at spille landskamp mod en ikke-eksisterende nation. På den måde blev også DHF og DBU nogle omend små brikker i puslespillet, der medvirkede til at få anerkendt DDR.

Sportssamarbejde og udenrigspolitik i symbiose

Generelt lykkedes det for DDR at bruge det internationale sportssamarbejde som en vej til anerkendelse af den nye stat. Ved OL i Mexico i 1968 stillede DDR op som selvstændig nation, i 1972 i München marcherede DDR ind under eget flag og med egen nationalhymne. Med god hjælp af doping kunne DDR's nationalhymne høres i alt 20 gange, og DDR blev legenes tredjebedste nation klart foran »klassefjenden« fra Vesttyskland (Hansen, 2004: 94). Året efter anerkendte Danmark officielt DDR, der på dette tidspunkt også var blevet fuldgyldigt medlem af FN. Men inden da havde både danske ungdomsorganisationer og dansk idræt, som påvist, længe haft et tæt samarbejde med en ikke-eksisterende stat.

Dette samarbejde må siges at have været enestående i såvel dansk udenrigspolitik som i dansk idrætshistorie. Generelt har den danske regering overladt det til idrættens organisationer at varetage det internationale samarbejde – dette har f.eks. været tilfældet i forbindelse med diskussionerne om boykot af de Olympiske Lege i Moskva og Beijing. Til gengæld har idrætten som regel fulgt regeringens udenrigspolitiske linje – dette var f.eks. tilfældet i forbindelse med såvel regeringens som idrættens boykot af Sydafrika under apartheidstyret (Hansen, 2008). I forhold til dansk idræts samarbejde med DDR var der således tale om en undtagelse, der

nok ind i mellem voldte problemer, men aldrig blev genstand for en større principiel politisk debat, sådan som det f.eks. senere blev tilfældet i forbindelse med dansk idræts deltagelse ved OL i Moskva i 1980 og Beijing i 2008 (Hansen, 2008).

Slutnoter

1. Det følgende bygger hovedsageligt på kapitel 7 fra min bog *Den moralske stedfortræder – og andre historier om idræt og politik* (2008).
2. Da håndbold på det tidspunkt ikke var en olympisk disciplin, kunne det lade sig gøre at afskaffe bestemmelsen om et fællestysk hold allerede i 1962. Ved OL i 1964 stillede de to Tysklunde stadig op med et fællestysk hold.

Litteratur

- Arskog, Niels Peter, red., (1981), *At politisere ungdommen, Dansk Ungdoms Fællesråd 1940-1980*, København: DUF.
- Bonde, Hans (2006), *Fodbold med fjenden. Dansk idræt under hagekorset*, Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Dansk Idræts-Forbund (1951-1973), *Dansk Idræts-Forbund Aarbøger*, København: DIF (1952-1974).
- Dansk Institut for Internationale Studier (2005), *Danmark under den kolde krig. Den sikkerhedspolitiske situation 1945-1991, Bind 1 1945-1962*, København: Dansk Institut for Internationale Studier.
- Hansen, Jørn (1991), »Fagenes Fest – Arbejderkultur og idræt«, i Jørn Hansen, Niels Kayser Nielsen og Jim Toft, red., *Turneringer, lege og fester – idræt er mere end gymnastik og sport*. (Idrætshistorisk Årbog 1991), Odense: Odense Universitetsforlag, Dansk Idrætshistorisk Forening – Krop og Kultur, pp. 113-34.
- Hansen, Jørn (2004), *Ringene samles. En fortælling om den olympiske bevægelse*, Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Hansen, Jørn (2006), *Fodbold. En kort verdenshistorie*, Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Hansen, Jørn (2008), *Den moralske stedfortræder – og andre historier om idræt og politik*, Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Horstmeier, Carel (2005), »Særlige forbindelser? Danmark og DDR 1949-1973« i Thomas Wegener Friis og Andreas Linderøth, red., *DDR og Norden. Østtysk-nordiske relationer 1949-1989*, Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Lammers, Karl Christian (2004), »Da DBU var på nippet til at anerkende DDR« i Klaus Petersen og Niels Arne Sørensen, red., *Den kolde krig på hjemmefronten*, Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Lammers, Karl Christian (2005), »Danmarks forhold til DDR 1950 til 1973. DDR i dansk Tysklandspolitik« i Thomas Wegener Friis og Andreas Linderøth, red., *DDR og Norden. Østtysk-nordiske relationer 1949-1989*, Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Thomsen, Palle (2004), *DAI. 75 års forskel i dansk idræt. Små og store begivenheder i Dansk Arbejder Idrætsforbund 1929-2004*, København: Dansk Arbejder Idrætsforbund.

Wegener Friis, Thomas (2005), »Forskning i forholdet DDR-Norden« i Thomas Wegener Friis og Andreas Linderøth, red., *DDR og Norden. Østtysk-nordiske relationer 1949-1989*, Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Arkivalier

- Arbejderbevægelsen Bibliotek og Arkiv:*
- Danmarks Kommunistiske Ungdom, Arkivområde 680, Kasse 394 og 395.
- Forhandlingsprotokol 1952-1958, Dansk Arbejder-Idrætsforbund, Arkiv nummer 595, Kasse 1-4, 7, 25, 39, 40-42.
- Stiftung der Parteien und Massenorganisationen der DDR im Bundesarchiv (SAPMO):*
- Archiv für Freie Deutsche Jugend, DY 24 1952-1973, Archivsignatur 2614, 1602, 6204, 6523/I, 6524/I, 6528, 6571, 8668.
- Archiv für Deutschen Sportausschusses/Deutschen Turn- Und Sportbund, DY 12 1954-1973, Archivsignatur 1790, 4850, 4851, 4853, 4861, 4862, 5122, 5239.

Boganmeldelser

Karsten Hagel-Sørensen, Ulrich Haltern, Henning Koch og Joseph H. H. Weiler, red. (2010)

Europe. The New Legal Realism.

Essays in Honour of Hjalte Rasmussen

København: DJØF Publishing, 860 sider, kr. 850,-

Europe. The New Legal Realism er en hyldest til juraprofessor Hjalte Rasmussen, der i december 2010 fyldte 70 år. Hjalte Rasmussen er mere end noget andet berømt og berygtet for sin doktordisputats: *On Law and Politics in the European Court of Justice (1986)*, hvor han meget mod tidens trend tog hul på diskussionen om, hvorvidt EU-domstolen er en politisk orienteret aktør, der benytter sig af judiciel aktivisme for at fremme den Europæiske integrationsproces.

Man kan mene meget om Hjalte Rasmussen – og det er der uden tvivl også mange, der gør. Men det er uanset hvad lidt af en bedrift at have inspireret og provokeret 45 af de mest anerkendte forskere, der gennem tiden har beskæftiget sig med EU-domstolen, til at bidrage med deres syn på EU-domstolen som aktør i én og samme bog.

Bogen er med 860 sider en mastodont på sit felt. Blandingen af politologiske og juridiske bidrag afspejler ganske glimrende Hjalte Rasmussens egen forskning i krydsfeltet mellem jura og politik. Bogens indlæg favner alt fra debatten om medlemsstaternes suverænitet, demokratisk underskud, argumenter for og imod domstolsaktivisme, konsekvenserne af Lissabon-traktaten, over til de mere juridisk tunge gennemgange af EU-domsto-

lens fortolkninger og praksis på specifikke områder gennem tiden. Der er tale om tværfaglighed, når det er bedst.

Fælles for indlæggene er, at de er et udtryk for en hyldest og kærlig kritik af Hjalte Rasmussens forskning – med en antydning af provokation.

Karen Alter vælger således i sin hyldest: *On Law and Policy in the European Court of Justice: An American Perspective* at sammenligne Hjalte Rasmussens studie af EU-domstolen med den lille dreng, der påpeger, at Kejseren er nøgen i H.C. Andersens eventyr om Kejserens nye klæder. Hun understreger i den forlængelse, at der ikke kan herske tvivl om Hjalte Rasmussens påstand om, at EU-domstolen har overskredet den rolle, den oprindelig var tiltænkt i TEU. Hun fremhæver dog samtidig, at Joseph Weiler med bogens første bidrag har ret i, at Domstolen fortsat forfølger en mission, der er udstukket af Unionens grundlæggere, hvilket måske er den væsentligste årsag til, at Domstolen har haft mulighed for at fastholde sin integrationsvenlige kurs.

Til den mere kritiske kategori hører indlæg som Peter Bierings med titlen: *Has the Court of Justice ever taken Integration too far?*, hvor det konkluderes, at EU-domstolen til trods for enkelte aktivistiske domme aldrig har taget integrationen for langt. En konklusion, der uden tvivl er blandt de mere provokerende i forhold til Hjalte Rasmussens egen forskning.

Den kærlige kritik kommer mere end noget andet sted til udtryk i den forhenværende Generaladvokat ved EU-domstolen, Miguel Poires Maduros, bidrag: *Interpreting European Law – On Why and How Law and Policy Meet at the European Court of Justice*. Her forsvaret Maduro med sjælden indsigt den teologiske og metateologiske tilgang, som har dannet udgangspunkt for hans eget arbejde ved EU-domstolen. Et forsvar, som står i skarp kontrast til Hjalte Rasmussens synspunkt.

Hjalte Rasmussen har i en menneskealder provokeret og udfordret forskere af EU-domstolens virke. Hans festskrift står tilbage som et bevis på de sind, han har sat i kog, og de forskere han har inspireret. Hvorvidt bogen er et udtryk for ny og banebrydende forskning i studiet af EU-domstolen, kan diskuteres. For en politolog er der samtidig en del af bidragene, der bliver lige lovligt juridiske i sin tilgang, men det skyldes formentlig, at det særligt er juristerne som Hjalte Rasmussen har formået at provokere med sit syn på Domstolen som politisk aktør.

Europe. The New Legal Realism er dog stadig en imponerende samling af tekster om EU-domstolen, der tilsammen giver en udførlig introduktion til de forskellige fortolkninger af EU-domstolens historie og dens rolle i skabelsen af en Europæisk Union.

Gry Midttun
Forskningskoordinator
Institut for Statskundskab
Københavns Universitet

Martin Marcussen (2010)

Den danske model og globaliseringen
Samfundslitteratur, kr. 298,-, 240 sider

Er den danske model køn nok til verden?

Forrige år startede jeg en forelæsning for et hold 3-års studerende med at spørge om, hvad globalisering egentlig er. Først var der stilhed. Og så, efter alt for lang tid, var der én ud af de små hundrede studerende, der spagt begyndte at sige noget om grænsernes faldende betydning, øget handel på tværs osv. Oplevelsen illustrerede for mig, hvor svært det er for de fleste at definere begrebet globalisering. Der er tale om et begreb, der på dansk alene genererer 1.200.000 hits ved en simpel googlesøgning, og som konstant nævnes i forbindelse med politiske, kulturelle, økonomiske, sikkerhedsmæssige (fortsat selv listen) problemstillinger. Men meget sjældent stilles spørgsmålet om, hvad globalisering egentlig betyder.

Det var derfor med spænding, at jeg begyndte at læse Martin Marcussens bog om globalisering, EU, og den »danske model«. Bogen er i første omgang skrevet til undervisningsbrug, og der er i høj grad brug for kvalificerede bidrag, der kan medvirke til en nuanceret undervisning, debat og forståelse af globaliseringen og Danmarks politiske udfordringer og muligheder. Overordnet set er bogen fremragende og samtidig nødvendig. Den burde blive fast pensum på de fleste samfundsrelaterede uddannelser i Danmark, og den kan varmt anbefales til alle med interesse for emnet. Den formidler de centrale problemstillinger på forbilledlig vis, er velstruktureret og tager samtidig stilling til sit materiale. Det gør bogen både vedkommende og nærværende. Hvert kapitel afsluttes med henvisninger til videre undersøgelser og forskellige spørgsmål til videre refleksion, som ofte tager udgangspunkt i konkrete cases. De fleste af disse er nyttige og velvalgte. I det følgende vil jeg kort præsentere bogens indhold, hvorefter jeg afslutningsvis vil rejse nogle

kritiske spørgsmål, som jeg trods alt mener, bogen også fordrer.

Marcussens ærinde er todelt. For det første søger han at præsentere en forståelse af, hvad globalisering består i, og hvorledes globalisering påvirker dansk politik. For det andet præsenterer bogen en analyse af, hvad den danske model er. Herimellem diskuteres EU som et filter, der medierer relationen mellem globalisering og staten (her Danmark). Udgangspunktet er, at den såkaldte danske model har været betragtet som utrolig succesfuld, og den har været set som nøglen til at kunne kombinere velfærd med konkurrencedygtighed. Et gennemgående budskab i bogen er imidlertid, at »topmodeller« historisk kommer og går. Ingen kigger længere til Japan for inspiration. Der er derfor ikke noget overraskende ved, at Danmark efter i en årrække at have været den internationale politisk økonomiske duks ikke længere tegner vejen fremad for de andre lande. Spørgsmålet er så, hvordan den danske model ser ud, hvordan den udfordres af globaliseringen, og hvor den er på vej hen.

Kapitel 1 startes med spørgsmålet om hvorvidt Danmark er globaliseringsparat. Kapitlet introducerer bogens struktur og en model: to kapitler om globalisering, et om EU og tre om forskellige aspekter af den danske model. Den overordnede struktureringslogik er at starte med en empirisk og en teoretisk præsentation af globaliseringsfænomenet, efterfulgt af en analyse af EUs rolle som mediator mellem de europæiske stater og globaliseringen. Endelig undersøges den danske model grundigt. Globalisering defineres kort som »en proces, hvorved der skabes forbindelser mellem folk på tværs af kloden« (p. 15). Det vender vi tilbage til. I dette kapitel virker læseforslag til »baggrund« undtagelsesvist skævt, idet der udelukkende henvises til rapporter fra Dansk Industri og Regeringen, som man umiddelbart kan forvente at indtage en

mere positiv holdning til globalisering end fx fagforeninger eller NGO'er.

Globaliseringens empiriske dimensioner præsenteres i kapitel 2. Her bestræber Marcussen sig på at præsentere kvantitative indikatorer på økonomisk, samfundsmæssig og politisk globalisering. Det vil sige udelukkende indikatorer der kan måles og sammenlignes. Herved afskrives mere fortolkende diskussioner om, hvilken forskel en øget global bevidsthed og identifikationspraksis måtte have. Dette ligger dog fint i tråd med bogens tilgang til stoffet, der som helhed er kvantitativ og rationalistisk. Konklusionen er ikke overraskende, at globaliseringen er mangefacetteret og stigende.

I kapitel 3 vendes blikket mod globaliserings-teorien. Præsentationen følger en opdeling mellem skeptikere og globalister. Netop på grund af globaliseringens mangefacetterede betydning er det yderst komplekst at opstille en uddybende taxonomi over teorien, men Marcussens greb giver en udmærket introduktion til de vigtigste debatter. De to gennemgående spørgsmål i kapitel 2 og 3 er for det første, hvorvidt globalisering i virkeligheden »kun« er internationalisering. Det er et spørgsmål, der følger os igennem hele bogen, og jeg vender tilbage til det nedenstående. For det andet hvorvidt globalisering er et nyt fænomen. Her følger Marcussen i rækken af teoretikere, som anerkender, at globaliseringen ikke er et nyt fænomen, og at verden målt på mange indikatorer var mere integreret og åben i slutningen af det 19. århundrede og frem til 1. verdenskrig. Der er dog en intensitet over den nuværende bølge af globalisering, som gør den til noget særligt.

Kapitel 4 vender blikket mod EUs funktion i forhold til globalisering på den ene side og Danmarks politiske system på den anden. I forhold til globaliseringsdiskussionen præsenteres EU som både et skjold og en forstærker af globaliseringen. Denne kobling er

begrebsmæssigt en af bogens sværeste at udføre og også den, jeg finder mindst overbevisende. For hvad er globalisering indenfor EU? At EUs konkurrencepolitik fx skaber større åbenhed mellem EU-lande, er ikke nødvendigvis en indikator for en reel global integration. Det, der beskrives som EUs globaliseringsforstærkende effekt, virker umiddelbart snarere som regionalisering. Det lægger op til en diskussion om forholdet mellem regioner og det globale, som Marcussen vælger ikke at tage. På bogens præmisser er det nok en klog beslutning, men det efterlader undertegnede en smule skeptisk i forhold til den nævnte diskussion om EU som skjold og forstærker. Men når det er sagt, rummer kapitlet i øvrigt en nyttig og vellykket præsentation af det styringssystem, der opstår i samspillet mellem EUs og den danske stats institutioner.

Fra kapitel 5 snævrer fokus ind på de danske offentlige institutioner. Marcussen starter med at give historisk overblik over udviklingen af forskellige regeringsrationaler siden 2. verdenskrig med fokus skiftet fra management til governance. Efterfølgende adresseres litteraturen, der går under navnet *Varities of Capitalism* (VoC). I globaliseringens tidlige akademiske karriere som begreb (1980'erne og 1990'erne) var den såkaldte konvergenstese udbredt. Den siger, at den globale konkurrence vil føre til en gradvis homogenisering af staters økonomiske modeller. VoC litteraturen har afvist denne tese og i stedet undersøgt, hvordan forskellige økonomiske modeller trives og giver forskellige fordele. I overensstemmelse hermed konkluderer Marcussen, at man ikke kan udpege én model som værende den bedste. Som sådan virker globaliseringen nok som katalysator for institutionel forandring, men forandringen kan gå i mange forskellige retninger.

De danske værdier er temaet for kapitel 6. Logikken her er, at der kan være noget særligt ved dansk kultur og værdier som gi-

ver konkurrencemæssige fordele. Til en start præsenteres en kortlægning af det danske værdilandskab. Mange af de ting der fremhæves vil komme bag på få. Flade hierarkier, uformelle arbejdsrelationer, samtalebaseret ledelse, stor tillid til institutioner og andre mennesker etc. I analysen af værdier i den offentlige sektor er det interessant at læse, at topledere i centraladministrationen generelt mener at sprogkompetencer og interkulturel viden ikke har så stor betydning for deres arbejde. Det tyder umiddelbart på et paradoks mellem, at Danmark har været succesfuld og er blevet en rollemodel for andre lande i EU og i verden, samtidig med at der tilsyneladende hersker en vis indadvendthed i centraladministrationen.

I det sidste kapitel er det organiseringen af det danske erhvervsliv, der er i fokus. I første del refereres der dels til diskussionen af danske værdier, og hvad det betyder for det danske erhvervsliv, og dels til det danske »innovationssystem«. Her er konklusionen, som det ofte er gennem bogen, at man ikke kan sige noget entydigt om den institutionelle »indpakning« af danske virksomheder. Det institutionelle miljø giver både en kontinuitet og en sikkerhed, men er samtidig under konstant forandring. Anden del af kapitlet omhandler den internationale organisering af erhvervslivet. Her genoptages diskussionen om, hvorvidt dansk erhverv er globalt eller regionalt. Svaret afhænger af hvilke dele af produktionen og organiseringen, man kigger på. Når man kigger på datterselskaber er danske selskaber udpræget regionale mens outsourcing foregår på globalt plan.

Det konkluderende kapitel samler selvfølgelig op på de foregående kapitler og vender tilbage til spørgsmålet om fremtidsudsigterne for den danske model. Er den holdbar? Pointen er selvfølgelig, at der ikke er noget klart svar. At modellen hele tiden udvikler sig. At man dårligt kan tale om én model. Herudover er det ikke usandsynligt, at der vil komme

andre successkriterier på banen, når nationale økonomiske modeller skal sammenlignes og vurderes. Marcussen foreslår selv bl.a. social og miljømæssig holdbarhed. Som sådan gives der ikke noget entydigt svar på hvorvidt den danske model er globaliseringsklar, men bogen giver et væld af perspektiver og oplysninger til at diskutere præmisserne for – og mulige svar på – spørgsmålet.

Som overstående gennemgang gerne skulle gøre klart, kommer bogen godt omkring, og den rummer et væld af empirisk og analytisk materiale, som gør bogen både særdeles velegnet til undervisning og oplysende for den alment interesserede læser. Som sådan ville den have klædt mine førnævnte studerende betydeligt bedre på til at engagere sig i spørgsmålet om, hvad globalisering er, og hvad dens konsekvenser er. Så langt så godt. Et andet kriterium for at vurdere en bog som denne er, om den udfordrer vores forståelse af »den danske model« og »globalisering« – gør bogen det? Både ja og nej. Ideen om den danske model udfordres, ja nærmest hudflettes. Men globaliseringen synes at trænge mere og mere i baggrunden. Og selvom der argumenteres for, at globaliseringen er et reelt og betydningsfyldt fænomen, så kunne man på baggrund af de mange diskussioner i kapitel 4-7 også have konkluderet, at verden ikke er globaliseret, men at den snarere er blevet mere internationaliseret og/eller regionaliseret.

Er det vigtigt? Ja, det er det. For internationalisering og regionalisering har nogle helt andre politiske konnotationer end globalisering har. Både regionalisering og internationalisering er noget vi aktivt bidrager til, mens globalisering ofte forstås, som noget vi tilpasser os og værner os imod. Og dermed bliver det politiske råderum påvirket. Hvis vi tager globaliseringen som socialt fænomen, skulle det nationale samfund spille en stadig mindre rolle. Ellers vil der være tale om internationalisering og ikke globalisering. Det

ligger således i globaliseringsbegrebet, at det nationale samfund ikke nødvendigvis er rammen for politisk, kulturel og økonomiske praksis. Der ligger med andre ord en potentiel modsætning mellem at diskutere globalisering og så at holde fokus på den nationale model.

Som sådan ligger min eneste reelle anke i bogens drivende spørgsmål: Er Danmark globaliseringsparat? Det faktum, at der er så stor både politisk og akademisk fokus på forskellige typer af nationale politisk økonomiske modeller, antyder, at verden måske ikke er så global, som vi tror. Og som det fremgår af ovenstående gennemgang, diskuterer Marcussen ofte, om det er globalisering eller noget andet, der er på spil. Til tider kommer Marcussen med formuleringer, som antyder en tvivl. En uskyldig metafor som »den globale afkrog« (p. 34) antyder med al tydelighed, at ikke alle dele af verden er lige globale. En sand globalisering fordrer et homogent og transparent rum, hvor der ikke er hverken folder, hjørner, blinde veje eller afkroge. Det spørgsmål, som står tilbage, er altså, hvorvidt globalisering som analytisk begreb fortæller os mere end det vildleder? Er det en præcis diagnose af verdens tilstand? Det havde derfor været fint, hvis bogen havde brugt lidt mere plads på at udfordre globaliseringsbegrebet *også*.

Jeppe Strandsbjerg

Adjunkt

Department for Business & Politics

CBS

js.dbp@cbs.dk

Christian F. Rostbøll

Hannah Arendt i Statskundskabens klassikere

Jurist- og Økonomforbundets Forlag,
120 sider, kr. 175,-

Hannah Arendt er med rette blevet en af Statskundskabens klassikere. Og med ligeså stor ret kunne hun også blive en del af filosofiens klassikere såfremt man lavede en sådan serie. Og sociologiens ... og så fremdeles. Hannah Arendt var i sandhed en sand intellektuel, en genuin tænker, der var i stand til spænde over flere forskellige discipliner og emner. At lave en introduktion til en tænker af sådan en status som Hannah Arendt er vanskelig. Men ikke desto mindre er der gjort et forsøg på dette. Et meget vellykket forsøg endda. Christian F. Rostbøll har begået en rigtig god introduktion til Arendts tænkning. I overensstemmelse med opdraget, nemlig at angive og illustrere Arendts fortsatte relevans og betydning for statskundskaben, formår Rostbøll at afdække Arendts store relevans og betydning for statskundskaben. Bogen formår, at komme godt rundt i Arendts forfatterskab på en kort og meget præcis måde.

Rostbøll ser ganske rigtigt, at Arendt betragter politik med stor veneration. Til forskel fra andre filosoffer, der betragter det politiske som noget, der skal overvindes, afskaffes eller begrænses mest muligt. For Arendt er det politiske det, der gør mennesket humant, forstået således at det er i den politiskes sfære, at mennesket vinder frihed. Det er handling og ikke arbejde og fremstilling, der angiver det humane i mennesket. En tese der udfoldes af Arendt i hendes efterhånden klassiske *The Human Condition* (1958). Netop denne forståelse af det politiske gør Arendt fortjent til at blive læst igen og igen. I den henseende fremstår Arendts politikopfattelse som et hårdt tiltrængt korrektiv eller alternativ til vor samtids mere eller mindre instrumentelle opfattelser af det politiske. En hvilken som helst tænsksom politolog burde gøre sig be-

kendt med Arendts revitalisering af det antikke politikbegreb. Rostbølls fremstilling og analyse af *The Human Condition* er klart og præcist. Rostbøll tager afsæt i dette værk fordi det repræsenterer nogle afgørende pointer i Arendts forfatterskab. Pointer der anvendes og forudsættes i de efterfølgende værker af Arendt, som Rostbøll behandler og kommenterer. En grundlæggende pointe hos Arendt er hendes værdsættelse af det politiske som en afgørende menneskelig praksis. Denne åbenhed overfor og værdsættelse af det politiske er udgangspunktet for Arendts analyser af revolution og totalitarisme. Arendt er en skarp iagttager af politiske fænomener, hvilket kommer til udtryk i hendes analyse af revolutioner. Revolutionen kan ses som en bekræftelse af det politisk, såfremt denne udtrykker og repræsenterer det politiske. I den egenskab hyldes den amerikanske revolution, hvorimod den franske kritiseres for at tabe det politiske af syne til fordel for sociale formål. Rostbøll ser ganske rigtigt, at Arendt, med hendes kritik af det sociales fortrængning af det politiske, kan ses som en kritiker af både Marxismen og liberalismen. Måske man kunne nævne velfærdsstaten som et institutionelt udtryk for det sociales fortrængning af det politiske? Kritikken af velfærdsstaten er måske mere relevant i dag end kritikken af marxismen forstået som en kommunistisk vision eller liberalismen reduceret til en vision om en minimalstat.

Arendt er hele tiden i stand til, at skelne mellem fænomener, der fremmer det politiske, og dermed også menneskelig frihed og pluralitet, og fænomener, der undertrykker det politiske og menneskets frihed. Totalitarismen er det monstrøse eksempel på en styreform, der totalt underlægger mennesket nogle ikke-politiske principper og hermed fastholder mennesket i ufrihed og, i værste fald, udsætter det for fysisk udryddelse. Arendt så totalitarismen som en innovativ styreform i kraft af, at denne overskrider de kategorier man hidtil havde anvendt i bedømmelsen af politi-

ske styreformer. Totalitarismens monstrøse karakteristika er dens reduktion, eller borteliminering, af det politiske til fordel for Historien, Racen, Klassen og så fremdeles, samt dens forsøg på at isolere menneskets gennem terroren og anvende denne til at få de forskellige ideologiske fantasier til at gå i opfyldelse. I tematisk fortsættelse heraf skal man læse Arendts *Eichmann i Jerusalem* om dennes retssag i Israel. Ondskaben fremstår her, ikke som et patologisk tilfælde, men som udslag af manglende omtanke. Dette værk eksemplificerer Arendts evne til at beskæftige sig med konkrete og aktuelle problemstillinger og belyse disse ud fra en politisk-filosofisk synsvinkel. Måske netop denne evne er det der kan virke mest inspirerende for nutidens politologer. Arendts forfatterskab repræsenterer på fornemste vis ambitionen om, at man med udgangspunkt i et teoretisk begrebsapparat kan sige noget væsentligt og generelt om relevante problemstillinger. Det er måske derfor en anelse skuffende at Rostbøll udpeger Habermas som den væsentlige arvtager til Arendt. Dette forbehold skyldes, at Habermas kommunikationsteoretiske paradigme synes at være så konstrueret og abstraheret fra en politisk virkelighed som overhovedet muligt. Dette er netop en tendens, der er ganske ulig Arendts intention med hensyn til refleksion og tænkning vedrørende det politiske. Arendt taber aldrig det politiske af syne. Det samme kan ikke siges om Habermas. Hvis man ville fremhæve eksempler på Arendts indflydelse, synes det måske mere relevant at inddrage Seyla Benhabib eller Richard Bernstein. Alt dette er dog skønhedspletter, der ikke skal overskygge det faktum, at Rostbøll behandler Arendt seriøst og redeligt. En anden lille kritik er, at nogle af kapitlerne er ganske korte og måske skulle man have prioriteret det således at lægge nogle af kapitlerne sammen eller simpelthen undladt disse. Afslutningsvist kan man kun konkludere, at bogen er relevant, velskrevet og en rigtig god introduktion til Arendts vigtige forfatterskab.

Søren Hviid Pedersen
Lektor, ph.d.
Institut for Statskundskab
Syddansk Universitet

Peter Gundelach, red. (2011)

Små og store forandringer.

Danskernes værdier siden 1981

Hans Reitzels Forlag, 251 sider, kr. 248,-

Store og små overraskelser

Dette er en overraskelsesbog – ja den kunne såmænd godt have heddet store og små overraskelser – ikke blot i denne læsers univers, men også bedømt ud fra den medieomtale, som bogen har afstedkommet: Over de sidste årtier er danskerne rykket til venstre politisk, er blevet mere tolerante over for indvandrere, mere tillidsfulde, udviser større accept af variationer i familieformer, skaber nye former for religiøsitet, er mere aktive i foreningslivet og prioriterer arbejdet højere. Individualisering og sekularisering er stabiliseret og der er ikke tale om en fragmentering af værdierne. Det er i det store hele billedet af en jævnt fremadskridende udviklingstendens, som bogens kapitler fremmaner. Faktisk er det stort set gået stødt i samme retning siden 1981 – hvis dette fortsætter, ligger der et sandt fællesskabets paradys forude.

Over 13 artikler diskuteres udviklingen i danskernes værdier på grundlag af data fra den danske værdiundersøgelse, som er en del af en international spørgeskemaundersøgelse i 44 lande. Siden 1981 er der med 9 års intervaller stillet de samme spørgsmål (for 80 pct. vedkommende) med mindre justeringer. Den sidste undersøgelse er gennemført i 2008. Datasættet er et unikt grundlag for komparative analyser i tid og rum netop på grund af den kontinuitet, der ligger i, at det er de samme spørgsmål, der stilles over tid og på tværs af lande – men det er måske også – som Gundelach nævner i bogens indledningskapitel –

dets svaghed, fordi det rejser spørgsmålet om hvorvidt de sproglige formuleringer fastholder deres betydning over tid og ikke mindst om de bevarer deres relevans i forhold til udviklingen i de teorier, som de oprindeligt udsprang af. Som det vil fremgå, er forholdet mellem den til rådighed stående empiri og den analyse forfatterne gennemfører blevet et af de kritiske omdrejningspunkter for min læsning.

Undersøgelsens spørgsmål tapper holdninger og værdier over et bredt emnefelt, der omfatter familie, arbejde, politik, religion og foreningsliv og bogen rummer en række meget forskellige analyser, både hvad angår omfang og konstruktion af det behandlede emne, nuanceringsgrad og forklaringsambition. Omfanget af inddragne spørgsmål varierer tillige i de enkelte kapitler og dataanalysen gennemføres på grundlag af forskningsspørgsmål genereret af udvalgte dele af de enkelte emneområders teorikorpus, og for en del af artiklerne, tillige ud fra det perspektiv på samfundsudvikling og de teorier om værdiændringer, som redaktørens indledende – meget informative – oversigtskapitel udstikker.

Det er religion og politik, der fylder mest i bogen med tre kapitler om religion og fire om politik. Kapitel fire »Individualisering og aftraditionalisering af danskernes religiøse værdier« af Peter B. Andersen og Peter Luchau er et af bogens mest vellykkede. Her mestres en mangefacetteret, nuanceret og interessant analyse af et relativt omfangsrigt batteri af spørgsmål – i alt fald i forhold til det datagrundlag mange af bogens øvrige kapitler bringer i spil – med udgangspunkt i en teoretisk diskussion af sekulariserings- og individualiseringsteori. Diskussionen tilbyder et fint forståelsesgrundlag for tidens modstridende og overraskende religiøsitetstryk, samlet i konstateringen af, at religiøsiteten i dagens Danmark har antaget nye former, som må forstås som individualisering snarere end

sekularisering. Alt i alt et meget læseværdigt kapitel.

Men det er bogens kapitler om politik, der byder på de store overraskelser. I Ole Borres: »De politiske værdiers udvikling« analyseres udviklingen i fire værdidimensioner: liberalisme-socialisme, materialisme-postmaterialisme, nationalisme-multikulturalisme og restriktiv-tolerant moralopfattelse over tid (hovedsagligt 1990-2008), mellem kohorter, køn, indkomst og center-periferi samt disse dimensioners placering på en højre-venstre skala. Hver dimension konstrueres ud fra forskellige sæt spørgsmål. Analysen giver overraskende resultater – tidsrummet taget i betragtning. Eksempelvis går udviklingen mod mindre liberalisme og en større blanding af liberalisme og socialisme, mod mere multikulturalisme og mere tolerance. Analysen viser, at kvinder er mere venstreorienterede og tolerante end mænd, at den stigende multikulturalisme vinder frem inden for alle generationer og at en stigende andel af de adspurgte placerer sig selv til venstre for midten på en højre-venstre skala. Konklusionen bliver, at udviklingen går mod venstre på de fleste punkter. Det overraskende her er selvfølgelig ikke mindst, at denne venstredrejning i politiske holdninger resulterer i borgerligt flertal ved tre folketingsvalg i rap: 2001, 2005 og 2007. Men forklaring følger i næste kapitel, hvor Ole Borre analyserer sammenhængen mellem politiske værdier, vælgere og partier og kommer frem til, at der er tale om en parallelforskydning i perioden 1990-2008, hvor vælgerne og partierne rykker til venstre på højre-venstre skalaen og bliver mere multikulturelle og tolerante, på en måde, der så at sige bevarer afstanden mellem partierne. Med andre ord venstredrejningen i værdier og blandt vælgere betyder ikke en større opslutning om de traditionelt venstreorienterede partier.

Det er en interessant, kompleks og elaboreret analyse, der ligger til grund for disse resulta-

ter. Den er velargumenteret og overbevisende i en grad, der næsten får læseren til at glemme det empiriske grundlag analysen bygger på – en forglemmelse, der befordres af, at forfatteren selv stort set ikke diskuterer dette. Er det eksempelvis ikke lige vidtgående nok at konstruere multikulturalisme på grundlag af et enkelt spørgsmål nemlig: hvorvidt de adspurgte er enige eller uenige i udsagnet at »danskere bør foretrækkes som arbejdskraft« (s. 124-125)? Dette spørgsmål er et ud af et batteri på fem, som godt nok alle viser samme udviklingstendens i perioden, men analysen baseres på, at tilslutningen til dette spørgsmål falder fra 53 pct. i 1990 til 25 pct. i 2008. Interessant, men kan det bære en konklusion om øget multikulturalisme? Eller handler det f.eks. om at vi er glade for at få vores morgenavis til tiden og for at udbuddet af håndværkere er blevet større med de polske arbejderes indtog? Er dette faktisk et udtryk for større accept af indvandreres kulturelle normer – som vel er det, der ligger i udtrykket multikulturalisme – i alt fald i hverdags sprogs forstand?

Peter Gundelach siger i sit indledningskapitel »Stabilitet og forandring«, at der klart er tale om en udvikling i retning af en mere positiv holdning til indvandrere. Det baserer han på udviklingen i svarene på tre spørgsmål, hvoraf det ene er identisk med det, Ole Borre lægger til grund for sin analyse. Det andet handler om restriktiv indvandrerpolitik og det tredje om holdningen til at have indvandrere som naboer. Svarene på alle tre spørgsmål viser en øget positiv holdning, så Gundelachs konklusion er umiddelbart plausibel nok. Men igen kan man spørge til hvor godt et empirisk grundlag, de foreliggende spørgsmål er? Det gør Gundelach sådan set også ved at sige, at spørgsmålet om holdningen til indvandrere ikke er blandt de bedst belyste, men denne reservation får ikke konsekvenser for konklusionerne. Man kan sætte spørgsmålstegn ved, om det giver mening – i et så ghettoiseret samfund som det danske, hvor

såvel de velhavende som middelklassen og indvanderne i stigende omgang lever i hver deres ghetto – at tillægge svaret på, hvem man ikke ønsker som nabo, betydning for holdning til indvandrere. Og hvis man endeligt gør det, så er det overraskende, at den markante stigning i modstanden mod at blive nabo til sigøjnere, som fremgår af tabellen s. 273, ikke inddrages i diskussionen af den øgede positive holdning til indvandrere – hvordan passer det ind i konstruktionen?

Man kan i nogle af bogens øvrige artikler også få en fornemmelse af, at den empiri, værdiundersøgelserne tilbyder, ikke lever op til artikelforfatternes analytiske ambitioner i den forstand, at det teoretiske skyts, der mobiliseres i analyserne skyder over det, data meningsfuldt viser sig at kunne bære. Eksempelvis i artiklen »Den fleksible familie« hvor forfatterne Per Schultz-Jørgensen og Rikke Skovgaard Christensen skitserer en familieteoretisk ramme, inspireret af pragmatisk sociologisk og socialpsykologisk tænkning, der lægger vægt på den menneskelige praksis som grundlag for menneskers menings- og betydningsdannelse (s. 39). Med denne komplekse kontekstbundne analytiske tilgang lægges der op til en interessant analyse, som den følgende diskussion slet ikke indfrier og nok slet ikke kan indfri med afsæt i de spørgsmål, der står til analysens rådighed. Spørgsmålene synes rundet af et forsøg på at tappe betydninger af modernitetsændringer, som fandt sted før den periode værdianalysen dækker – hovedsagligt op gennem tresserne. Kunne der eksempelvis ikke findes noget mere relevant at spørge til end »enig/uenig i om ægteskabet er en forældet institution« (se s. 40-41) i tider, hvor flere gifter sig og gifter sig oftere, og fejrer ægteskabet gennem er væld af ny- eller reritualiseringer? At moderniseringen er slået igennem i den periode, der ligger forud for undersøgelsen, er da også en af analysens konklusioner, men resultatet bliver i øvrigt en ret kompliceret analyse, der ender med at sige, at familieværdi-

erne tilpasser sig de nye familieformer, uden at det rigtigt bliver klart, hvad det egentlig er, analysen finder ud af. Den bringer ikke overraskelser til torvs og det skyldes ikke dens analytiske ambitioner, men måske snarere det noget altmodiske datasæt, den sætter sig for at analysere på og som lander analysen i begreber som uddybningsproces og værdimæssig konsolidering (s. 58) – begreber der leder tanken hen på Parsons snarere end pragmatisk inspireret sociologi.

Man kan også vende den om og sige: det er nu engang de data vi har, lad os få det bedste ud af dem – det er det, bogens artikler gør og det kan denne læser godt forlige sig med, fordi de fleste analyser er interessante og giver tankevækkende bud på en virkelighedstolkning. Det, jeg savner, er, at forfatterne forholdt sig mere ydmygt og kritisk til den konstruktion af virkeligheden, som deres analyser er udtryk for: her skabes Store Fortællinger, men deres fundament forekommer sine steder skrøbeligt. Skrøbeligheder kan jo ret beset være indsigtsgivende vidensgeneratorer, men det må læseren så langt hen ad vejen selv stå for. Til gengæld giver bogen rig lejlighed til, at man som læser kan få ryddet op i egne vante forestillinger, udviklingsfordomme og kæpheste og for min del vil jeg glæde mig ved, at den virkelighedsfortolkning bogen tilbyder, nu indgår blandt alle andre og dermed er med til at producere netop den virkelighed.

Lis Højgaard
Lektor
Institut for Statskundskab
Københavns Universitet

Lars Bo Kaspersen, Joachim Lund og Ole Helby Petersen, red. (2010)

Offentligt eller Privat? Historiske og aktuelle udfordringer i politik og økonomi
København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag. 332 sider, kr. 450,-

Lars Bo Kaspersen, Joachim Lund (begge CBS) og Ole Helby Petersen (AKF) har redigeret en antologi, som fra en række *meget* forskellige teoretiske og empiriske perspektiver belyser mødet mellem »det offentlige« og »det private«. Endvidere fungerer bogen også som en status for arbejdet på Center for Business and Politics ved CBS, som blev grundlagt tilbage i 2004.

Som politolog med en forkærlighed for offentlig politik og organisationer, var min første tanke, at »offentligt« og »privat« måtte være en henvisning til den aktuelle forskning i udlicitering, konkurrenceudsættelse og offentlig-private samarbejder mv. Med andre ord, alle de temaer som dominerer den litteratur, jeg til daglig beskæftiger mig med, og som har fokus på mødet mellem offentlige og private aktører i policyprocessen. Et hurtigt kig på forfatterlisten og kapiteltitlerne vidner dog om en langt bredere forståelse af forholdet mellem offentligt og privat. Denne bredde udfoldes over 18 kapitler fordelt på tre overordnede temaer: 1) *International politisk økonomi mellem stat og marked*, 2) *Mellem private virksomhed og statslige interesser i Danmark: Koordination og konkurrence* og 3) *Politisk kultur: Forholdet mellem offentligt og privat i politisk-økonomiske organisationer og som tema i det offentlige rum*.

Lad det være sagt med det samme: Bogen udgør ikke ét fælles bidrag eller sætter ikke én egentlig fælles dagsorden for den forskningsmæssige diskussion af forholdet mellem offentligt og privat. Kapitlerne er mange, temaerne er vidt forskellige, den empiriske kontekst skifter, tidsrummet varierer stærkt, metoderne peger i alle retninger, formen kan

være alt fra det essayistiske/review-agtige til det mere omfattende, empiriske arbejde, og endelig repræsenterer forfatterne et bredt spektrum af fagtraditioner. Det sidste afspejler den tværdisciplinære sammensætning af medarbejderne på Center for Business and Politics. Som eksempel på de formmæssige yderpunkter, kan nævnes alt fra en projektbeskrivelse for et studie af de økonomiske ideers ophav (Ove K. Pedersen og John L. Campbell) over til en omfattende, empirisk undersøgelse af globale virksomheders sociale engagement (Stine Jessen Haakonsson og Antje Vetterlein). Med hensyn til fagtradition ses bl.a. politologisk forvaltningsforskning (Carsten Greve, Ole Helby Petersen m.fl.), historisk videnskab (Per Øhrgaard, Uffe Østergaard m.fl.), politisk økonomi (Suanne Borrás, Graham F. Thomsen m.fl.) og politisk teori (Tore Vincent Olsen, Christine Mossin m.fl.). Endelig får vi en omfattende rundtur i tid og rum med afstikkere til Kina, det delte Tyskland, kolonimagten Storbritannien samt historiske og aktuelle forhold i Danmark og verden som sådan. Der er noget for alle.

De 18 kapitler er bundet sammen af en kortfattet indledning, og der samles ikke op på bidragene i en samlet, afsluttende konklusion eller et efterskrift. Enkelte steder bindes kapitler sammen af krydshenvisninger i fodnoter. Et eller andet sted kunne antologien nok godt have heddet »Forskning ved Center for Business and Politics«, hvilket i sig selv rummer distinktionen mellem offentligt (politics) og privat (business). Eller sagt anderledes, så fremstår bogen som et bottom-up-projekt, der i høj grad er defineret ved fællesnævneren ved den forskning, der i forvejen bedrives ved centeret på CBS. Det tætteste vi kommer en gennemgående pointe i »offentligt eller privat?« er, at det historisk og aktuelt langt fra har været et spørgsmål om »offentligt eller privat«, men at det langt oftere er et spørgsmål om »offentligt og privat«, da de to sfærer oftest samarbejder, koordinerer eller

forudsætter hinanden – både historisk og aktuelt.

Antologien skal derfor ikke tilgås med en forhåbning om at få et samlet og systematisk indtryk af forskningen i forholdet mellem »offentligt« og »privat«. Det er da heller ikke, hvad læseren bliver lovet i redaktørernes indledning. Det har den fordel, at man som læser kan hoppe og springe frem og tilbage i bogen med retning mod lige de kapitler, der umiddelbart vækker interesse. I sidste ende er det kapitlernes individuelle kvalitet, der skal retfærdiggøre antologien. Og antologien mangler absolut ikke interessante bidrag. Her skal blot nævnes to eksempler, som samtidig viser spændvidden i forhold til problemstillingen.

I den mere klassiske ende af skalaen, giver Carsten Greve et grundigt og informativt blik på erfaringer med markedsbaseret styring af offentlige opgaver gennem det seneste årti. Udover en indføring i de centrale begreber på feltet, præsenteres man også for nogle af de til tider morsomme, uforudsete problemer, som introduktionen af private aktører i offentlig regi byder på. Som eksempel kan nævnes Arrivas børnesygdomme med at skaffe lokoførere til nyvundne jernbanestrækninger, fordi DSB med sit monopol på uddannelse af lokoførere ikke havde voldsomt travlt med at agere læreplads for konkurrenten. Greves artikel er dog en ret urepræsentativ repræsentant for antologien. Oftest er blikket rettet mod langt mindre oplagte eksempler på offentlige-private relationer. Et eksempel er Lars Bo Kaspersen og Jeppe Strandbergs interessante kapitel om offentlige-private partnerskaber i mødet mellem kartografien, som en privat praksis, og statens behov for at definere eget territorium. Forfatterne viser, at kortfortegnelsernes rolle i statsdannelsesprocessen har taget form af et langstrakt offentlig-privat partnerskab gennem historien.

For enkelte kapitlers vedkommende bliver man en anelse i tvivl om, hvori relationen mellem offentligt og privat består. F.eks. får vi aflivet »Myten om de store danske virksomheder i globaliseringen« i et kapitel med samme navn. Kapitlets systematiske gennemgang af Danmarks 22 største virksomheder viser, at deres grad af globalorientering langt fra er så omfattende, som man oftest kunne fristes til at tro i den offentlige debat. Det er selvfølgelig en interessant og væsentlig information om det »privates karakter«, men sættes først for alvor i relation til »det offentlig« over kapitlets allersidste linjer. Og så genoplives globaliseringsmyten i øvrigt i indledningen til det efterfølgende kapitel om virksomhedernes sociale engagement. Nuvel, det er nogle gange antologiens væsen, at hvad der afvises i konklusionen i ét kapitel, udgør præmissen i det næste.

Når det er sagt, så indeholder antologien stadig massevis af spændende bidrag, som både vil interessere fagfolk, men som også vil kunne indgå i undervisningen på både grunddelen og kandidaten på studier som statskundskab, historie, sociologi og andre fag, der beskæftiger sig med tidligere, nuværende og fremtidige spændinger i forholdet mellem offentligt og privat. En række kapitler er endvidere så velskrevne, at de vil være spiselige for mange samfundsinteresserede lægmænd. De færreste vil finde alle kapitler lige interessante – til det er antologien en *for* blandet affære. Heldigvis vil kapiteltitlerne eller de mange velkendte forfatternavne være rigelige hjælp til at guide læseren i retning af relevant stof. God jagt!

Asmus Leth Olsen, cand.scient.pol. og ph.d.-stip.
Institut for Statskundskab
Københavns Universitet

Søren Flinch Midtgaard (2010)

John Rawls – Statskundskabens klassikere
Jurist- og Økonomforbundets Forlag,
København, 107 sider, kr. 175,-

Rawls og retfærdighed

At John Rawls hører med i en serie om statskundskabens klassikere vil de fleste være enige i. Statskundskabens klassikere er en serie af introduktionsbøger til de politiske teoretikere, som har haft stor betydning for den politiske videnskabs udvikling og teoretiske orientering. Bøgerne består af introduktioner til de forskellige forfatterskaber samt en væsentlig hovedtekst fra forfatterskabet. Seneste bog i denne række er om den amerikanske filosof John Rawls.

Statskundskab står ligesom alle andre fagdiscipliner på skulderne af de teoretikere, som igennem tiden har betonet forskellige aspekter af den politiske virkelighed. Derfor er det vigtigt at kende statskundskabens klassikere. Mange af politologiens kerneområder er direkte affødt af tankegods fra den politiske idehistorie. Valgforskning er blandt andet relevant, fordi en omfattende demokratilitteratur har beskrevet vigtigheden af demokratisk legitimitet og repræsentativitet. Andre politiske ideer handler om social retfærdighed og fordelingsprincipper, som er hentet fra den politiske filosofi.

Det er i dette lys, det er relevant at læse Rawls' artikel fra 1958 om »Retfærdighed som fairness« i dansk oversættelse. Det er forfriskende at læse Rawls' retfærdighedsteori uden det noget kryptiske begrebsapparat, som Rawls senere udvikler i bogen *A Theory of Justice* (1971). Det gælder f.eks. begreber som »uvidenheds slør« og »den oprindelige position«. Retfærdighed som fairness rummer kernen af Rawls' retfærdighedsteori. Men hvad mener Rawls med, at vi skal forstå retfærdighed som fairness? Bogens introduktion forsøger at give to svar herpå. For det første at vi skal forstå den rawlsianske ret-

færdighedsteori som en metode eller procedure til at finde frem til de samfundsprincipper, vi kan blive enige om er retfærdige. For det andet at vi skal forstå Rawls' retfærdighedsteori som en teori om den grundlæggende struktur i det politiske samfund. Der er altså to spørgsmål tilstede: hvordan kan vi opnå viden om retfærdighed samt hvilke principper karakteriserer retfærdighed? Forklaringen på, hvorfor Rawls definerer retfærdighed som fairness, skal findes i hans afvisning af intuitive retfærdighedsprincipper. Retfærdighed er ikke primært et spørgsmål om det gode (a priori), men derimod et spørgsmål om den rette procedure til at finde frem til, hvad der kan betragtes som det mest retfærdige.

Det er blevet sagt, at Rawls' procedureretfærdighed indstifter den moderne politiske teori. Men hvad er så skelsættende ved Rawls' forståelse af retfærdighed? Der er blandt andet to ting. For det første at Rawls' retfærdighedsbegreb er knyttet til deltagernes accept af fælles praksisser som retfærdige. For det andet at retfærdighedsbegrebet ikke kan reduceres til et spørgsmål om deltagernes personlige interesser. Rawls er både kritisk overfor retfærdighed forstået som intuitive metafysiske ideer om det gode samfund og utilitaristiske ideer om det gode.

Ambitionen er at formulere en midterposition, der inddrager deltagerne uden at hævde at moralske spørgsmål er et spørgsmål om individuelle interesser og nytte. Ifølge Rawls er retfærdighed ikke en udtømmende kategori for alle moralske dilemmaer. Retfærdighed er ikke en omfattende vision om det gode samfund, men omhandler udelukkende den type af dilemmaer, som forekommer indenfor politiske og sociale relationer med tydelige interessekonflikter. Retfærdighed er et spørgsmål om, hvordan man mest retfærdigt løser konflikten mellem individuelle præferencer og hensynet til andres præferencer. Den centrale ide er med andre ord, at retfærdighed ik-

ke primært er et spørgsmål om moral, men snarere et spørgsmål om »fairness«. Men hvad er fairness? Ifølge Rawls er fairness et sæt af regler for sociale institutioner. På samme måde som i skak, er deltagerne nødsaget til at overholde og acceptere det politiske spils regler for, at der kan være tale om et spil. Det vil sige, at det er deltagernes accept af samfundets grundlæggende regler, som muliggør et retfærdigt politisk samfund.

Hvordan denne ide om samfundets grundlæggende struktur nærmere skal forstås, er blevet diskuteret vidt og bredt. I Søren Flinch Midtgaards introduktion til Rawls redegøres der for tre udlægninger. Den grundlæggende struktur forstået som (1) institutioner, der regulerer de grundlæggende betingelser for socialt samarbejde; (2) fænomener (f.eks. handlinger/valg og uformelle og formelle institutioner), der har betydning for fordelingen af fordele og ulemper mellem individer samt (3) statslige institutioner, der tvinger individer. Det er dog uklart, hvorvidt forfatteren betragter disse tre udlægninger som analyser af Rawls' egen forståelse eller snarere en kritisk rekonstruktion (se f.eks. G.A. Cohen 1997). I det hele taget er det bemærkelsesværdigt, at forfatteren underbetoner, hvis ikke helt udelader, den omfattende kritiske diskussion af Rawls' retfærdighedsteori.

En anden vigtig del af introduktionen berører Rawls' ide om, hvordan vi bliver enige om hvilke samfundsprincipper, der bør betragtes som retfærdige. Søren Flinch Midtgaard læser begrebet om procedureretfærdighed ind i den danske og til dels nordiske diskussion af videnskabelig værdirelativisme. Selvom der er tale om et interessant forsøg, er sammenligningen ikke tilstrækkeligt gennemført. Videnskabelig værdirelativisme handler om, hvorvidt det er muligt at opnå videnskabelig viden om såkaldte »normative« egenskaber (værdier). For at kunne besvare dette spørgsmål, kræver det en nærmere specifikation af,

hvad der menes med videnskabelig viden og ikke mindst med normative værdier. Uanset hvorvidt det antages, at normative værdier kan være sande eller falske (kognitivism), eller at normative værdier er udtryk for f.eks. egeninteresser (non-kognitivism), er spørgsmålet om, hvorvidt det er muligt at opnå videnskabelig viden om normative værdier et af de mest relevante spørgsmål i nyere politisk teori. Den videnskabelige værdirelativisme, som den er formuleret af blandt andet Gunnar Myrdal og Erik Rasmussen, forholder sig udelukkende til sidstnævnte spørgsmål (Scavenius, *forthcoming*). De udtaler sig ikke om, hvorvidt vi har ikke-videnskabelig viden om moralske spørgsmål. Men denne distinktion overses i denne introduktion til John Rawls. Distinktionen er dog afgørende i forhold til introduktionens diskussion af, hvorvidt Rawls' teori om fairness kan betragtes som en løsning på den videnskabelige værdirelativisme. Det centrale spørgsmål er, hvorvidt det giver mening at karakterisere Rawls' forståelse af retfærdighed som en »videnskabelig praksis« prima facie. En anden udlægning vil lægge vægt på proceduren som en *politisk* og *social* praksis for begrundelse af retfærdighedsprincipper, der inddrager alle samfundsmedlemmer. I så fald forholder Rawls sig til et fundamentalt andet spørgsmål end spørgsmålet om videnskabelig værdirelativisme, hvorfor sammenligning kan synes vildledende.

Det er en fremragende ide med en serie om statskundskabens klassikere på dansk, og det er rigtigt af redaktørerne at inddrage Rawls. Dog kan man til tider komme lidt i tvivl om, hvem bogens egentlige målgruppe er. Hvis målgruppen er studerende og forskere, som allerede er bekendte med Rawls' teorier og kan se de forskellige interne spændinger og diskussioner, ville det være interessant med en indføring med flere nye betragtninger. Hvis bogen omvendt er henvendt til den studerende, der ikke kender Rawls i forvejen, kunne man have foretrukket en bredere, me-

re neutral og klassisk introduktion. Diskussion skader som bekendt aldrig, og Søren Flinch Midtgaard går et godt stykke ad vejen for at give stof til eftertanke hos danske læsere.

Theresa Scavenius
Ph.d.-stipendiat
Institut for Statskundskab
Københavns Universitet

Referencer

- Cohen, G.A. (1997), »Where the action is: on the site of distributive justice«, *Philosophy & Public Affairs*, 26(1): 3-30.
Scavenius, T. (forthcoming), »Videnskabelig værdirelativisme og politiske værdier« *Politica*.

Tanja Frederiksen og Sigge Winther Nielsen (2010)

Projekt Løkke
Gyldendal, 324 sider, kr. 299,95

Politiske biografier er en populær genre i disse år. Politik er under indtryk af den hastige udvikling i medieteknologien blevet stadig mere personliggjort, og den danske mediekultur har næppe gjort problemet mindre. På den baggrund er det måske ikke så overraskende, at der udkommer endnu en biografi over landets statsminister, dog vel at mærke en statsminister, som endnu ikke er blevet testet ved et valg. Der foreligger allerede en biografi over Løkke af Niels Krause-Kjær, og denne bog har – ligesom i øvrigt en portræt bog om Løkke af Kirsten Jacobsen fra 2006 – det store fortrin, at Løkke selv medvirker som kilde. Det gør han ikke i Winther Nielsens og Frederiksens bog, måske fordi Løkke Rasmussen har vurderet, at gevinsten i form af rosende omtale ikke stod mål med indsatsen i tilfældet Krause-Kjær og Jacobsen. Som udgangspunkt er kravene til denne bog altså betydelige: Der skal være noget andet i

Nielsens og Frederiksens bog, som opvejer Løkkes fravær.

Bogen er tydeligvis ikke tænkt som en promovering af Løkke Rasmussen. Forfatterne markerer ganske vist tidligt en vis sympati for statsministeren, men det er dog en sympati, der som siderne vendes fremstår mere og mere tyndslidt og til sidst mere minder om almindelig høflighed iblandet dulgt kritik. Bogen er ikke helt almindelig, idet den er frugten af et samarbejde mellem en politolog og en journalist. Denne form for samarbejde må som udgangspunkt hilses velkommen, så længe resultatet ikke bliver et fald i de metodiske standarder og det videnskabelige ambitionsniveau. I dette tilfælde synes samarbejdet som helhed at have været en gevinst. Bogen er således usædvanligt velskrevet, og man fornemmer, at Frederiksens omfattende journalistiske netværk og erfaring med interviews har været til stor nytte for Winther Nielsen, hvis speciale mere er den politiske psykologi og den politiske markedsføring. Winther Nielsen har dog formentlig også i en vis udstrækning kunnet trække på et netværk, han opbyggede i sin tid som ansat i Finansministeriet.

Først et par kommentarer til bogens metode. Politiske biografier er metodisk vanskeligt terræn. Risikoen er særlig stor, når der er tale om en aktiv politiker, idet forskerens eller forfatterens kilder naturligt vil have en interesse i at påvirke politikerens fremtidige karriere. I dette tilfælde har forfatterne bl.a. benyttet sig af interview-metoden, hvilket kan forekomme naturligt, men uden at man som læser får noget som helst at vide om de ca. 200 interviews, der er tale om. Vi får blot at vide, at der er tale om ... »kolleger, chefer, embedsmænd, forhandlere eller modstandere«, men den relative fordeling mellem disse kategorier bliver man ikke oplyst om, og alle disse kilder er anonyme. Anonymitet kan være nødvendig, når genstanden for bogens analyse er nuværende og både aktiv og magt-

fuld. Ikke desto mindre rejser det nogle spørgsmål, som har at gøre med analysens troværdighed. Hvordan skal man på disse vilkår vurdere bogens påstande? Det kan kun ske gennem konfrontation med andre kilde og analyser, egen viden eller logisk analyse af argumentationsformen. Frederiksen og Winther Nielsen har udover interviews også støttet sig til en lang række trykte kilder og akademiske sekundæranalyser. På s. 320 henvises der således til ... »et hav af politiske og akademiske bøger«, som forfatterne har læst. På den baggrund kan det undre, at bogens litteraturliste er ganske kort (på under 2 sider). Man kunne i det mindste have anført typen af skriftlige kilder, som har været benyttet, og navnene på de ministerier og andre offentlige myndigheder, hvorfra man har rekvireret materiale.

Dette er dog samtidig en meget læseværdig og velskrevet biografi, som med stort overblik fører læseren op igennem Lars Løkke Rasmussens politiske liv med fokus på karrieren og relativt få afstikkere til privatlivet. At Løkkes familieliv er blevet skånet er et af bogens sympatiske træk. Forfatternes holdning til statsministerens person skinner klart igennem i bogens sidste del, hvor forfatterne mere kontant men også ganske overbevisende gør det politiske regnskab op efter klimakonferencen. Et efterskrift har fået overskriften »tid til forandring«, og her bliver forfatterne pludselig mere forsigtige og giver bogens hovedperson den cadeau, at han nu endelig er trådt ud af Foghs skygge. Måske har man også ønsket at gardere sig i forhold til den mulighed, at Fogh overlever næste valg.

Hvor meget nyt får man så at vide om statsministeren i denne bog, kan man spørge? Er der oplysninger eller analyser, som kan få læseren til at glemme det brogede miljø i en dansk DSB-kupe på 2. klasse? Det vil jeg mene, der er. Man tror f.eks. ikke sine egne øjne, når man på s. 299 læser, at statsministeren på et regeringsseminar på Havreholm slot

i starten af 2010 ophidset erklærer, at »han ikke vil stå i spidsen for en valgkamp, der indebærer en afskaffelse af efterlønnen..det fører ikke til andet end en situation, hvor den politiske energi lægges et forkert sted«. Læseren får i det hele taget et godt indtryk af, at politik også er følelser og passion, og til illustration af den pointe er Løkke en udmærket case. »Politik handler om at have overskud«, som én af Løkkes kollegaer formulerer det. Fogh supplerer med bemærkningen »gør en stor mand af ham, men gør det langsomt« – og det er møntet på Løkke. Disse sentenser er et tidligt refræn til den senere og ret choke-rende analyse af klimakonferencen, hvor man bekræftes i det indtryk, at nok er Løkke en fremragende taktiker, men han er også lidt strategisk, og kaotisk, egenrådig og ubeslutsom, og så lider han af en tendens til selvovervurdering, der nærmer sig »gå på vandet« syndromet. Man er også efter læsningen af denne bog i tvivl, om manden har det fysiske og intellektuelle overskud, der skal til for at lede nationen. En politiker, som har rod i kommunalpolitikken, er ikke nødvendigvis den bedst egnede til at lede Danmark i globaliseringens og europæiseringens tidsalder. Det skorter ikke på hårdtslående citater om bogens hovedperson, især i bogens sidste del, og dermed bekræfter bogen i sig selv, at Løkke siden klimatopmødet ikke har været genstand for den respekt, en statsminister normalt er genstand for. Hans Engell slår vel rekorden i brutalitet med bemærkningen om, at Løkke »skal holde op med at ligne en pryglet hund«. Denne anmelder har ikke den indsigt, som skal til for i detaljer at vurdere, hvem der havde ansvaret for fiaskoen ved klimatopmødet, men denne bog øger i hvert fald ikke ens respekt for den danske regerings indsats. Bogen retter dog lidt op på det medieskabte indtryk, at det var Løkke alene, som var ansvarlig for fiaskoen. Nok har Løkke problemer med FN-procedurerne og er alt for fokuseret på alliancen med USA, men hans rådgiver Bo Lidegaard begår også fejl, og set i bagklogskabens lys fremstår fyringen af

Thomas Becker som en alvorlig fejl. Personligt, mener jeg også det var en fejl, at man placerede Steffen Smidt, en mand, som efter mange år i EU anskuer verden gennem EU-briller, på en så central post, som man gjorde. Det var tværtimod en person med rygmarvsfornemmelse for FN-systemets virkemåde, man havde brug for på den post, når nu Becker ikke skønnedes at være gangbar. Efter læsningen af bogen står man tilbage med det triste indtryk, at ingen i det internationale miljø vil tage Danmark alvorligt de næste 20 år, og det begynder at dæmre for én, at landets leder bedriver udenrigspolitik med kommunalpolitikens uformelle metoder. Denne anmeldelses forfatter har da også i stille stunder spurgt sig selv, hvorfor Løkke Rasmussen ikke trådte tilbage efter ydmygelsen i december 2009 i stedet for blot at fortsætte, som om intet var hændt. Det er som bekendt kun i det britiske Overhus, at der findes et liv efter den politiske død.

Frederiksen og Winther Nielsen har alt i alt leveret et godt stykke arbejde og får vel også undervejs med takt sagt nogle sandheder, som skulle siges på et tidspunkt. Deres politiske fornemmelse er beundringsværdig. Der er dog ét sted, hvor jeg tror de fejlvurderer og måske også undervurderer Lars Løkke: Det er i analysen af kommunalreformen, hvor forfatterne ganske vist nævner, at den efterfølgende udligningsreform groft favoriserede venstre-folkene i Vestjylland, hvis støtte Løkke skulle bruge til at blive partileder, men de overvejer ikke den dristigere tolkning, at Løkke lige fra han første gang fik ideen til kommunalreformen havde udligningsreformen i baghovedet, og at det var denne reform og dens taktiske fordele, der optog ham, snarere end sygehuse og dovne amter. Overbetalingen af privathospitalerne er en sag, som forfatterne ikke kommer så langt i, og man undrer sig over, hvorfor Løkke kæmper så ihærdigt for privathospitalerne, også set i lyset af, at han oprindeligt ikke hørte til de mest

liberale i partiet Venstre men tværtimod i sin ungdom var placeret på VU's venstrefløj.

En af denne bogs sekundære meritter er, at den kan bruges til at gengive unge menneskers interessen for politik. Her er dueller på ord og gode ideer og natteliv med dans på bordene. Og forfatterne bemærker et sted stilfærdigt, måske også lidt appellerende, at dansk politik i disse år mangler politikere med format, som tør vende det døve øre til pressen.

Thomas Pedersen
Lektor
Institut for Statskundskab
Århus Universitet

**Peter Garde, Svend Erik Andersen,
Torben Rasmussen og Jens Tolstrup,
red. (2010)**

Danmarks Arresthuse
Jurist- og Økonomforbundets Forlag,
324 sider, kr. 500,-

Med lov skal man land bygge står der skrevet over Københavns Byret på Nytorv, og domstolens rolle som den dømmende instans er da også de fleste bekendt. Det er næppe heller forbundet med den store overraskelse, at nogle af samfundets mindre heldige medborgere efterfølgende afsoner deres straf i dertil indrettede fængsler og lukkede institutioner. Lidt i skyggen (sic) af denne velinstitutionaliserede retspraksis finder vi landets arrester, der fungerer som mellemstation for de under anklage, der af retten vurderes som værende uegnede til at gå frit omkring i samfundet indtil domsafsigelsen.

I et historisk perspektiv har arresthusene således altid været uomtvisteligt forbundet med udøvelsen af lov og ret. Som midlertidig opbevaringsfacilitet kan arresthuse faktisk dateres tilbage til en tid, hvor der ikke fandtes egentlig frihedsberøvelse som straf, men

hvor synderen udelukkende sad midlertidig indespærret indtil en mere korporlig straf kunne blive fuldbyrdet, typisk i form af dødsstraf, gennemptrygling eller landsforvisning. Arresthusenes midlertidige karakter, kombineret med datidens noget mere afstumpede menneskesyn, gjorde et ophold i skyggen til en lidet behagelig oplevelse. Datidens praksis med at indsætte arrestforvareren i arrestantens plads i tilfælde af fangeflugt, har næppe heller tilskyndet til en specielt human behandling af de indsatte. At man tillige indtil midt i det 18. århundrede opererede med en privat strafferetspleje, hvilket vil sige at forurettede selv måtte oppebære alle udgifter i forbindelse med søgsmål og efterfølgende forvaring af tiltalte indtil domsafsigelse, har uden tvivl ført til en særdeles arbitrær drift af landets arresthuse. Det var således først ved vedtagelsen af »*Forordningen om Fængslernes bedre Indretning, og de Fangnes Underholdning*» i 1793 og den efterfølgende kongelige resolution »*Om Varetagtsfængslernes bedre Indretning*» fra 1841 at indsattes rettigheder overhovedet blev et legitimt emne for debat. Meget har siden ændret sig i takt med samfundsudviklingen, hvor ikke mindst de stadigt stigende krav til øget effektivitet og en mere tidssvarende indretning har manifesteret sig i form af et centraliseret arrestvæsen med færre og større enheder. At denne udvikling afspejler en mere generel samfundstendens, kan man forvisse sig om ved at se nærmere på specielt politi- og domstolsreformen, hvor netop spørgsmålet om effektivisering gennem strukturel fortætning også har været en gennemgående intention.

Ovenstående problemstillinger er et udpluk af de mange temaer, der tages under kyndig behandling i *Danmarks Arresthuse*. Det er et flot indbundet værk i det tidstypiske *coffee-table* format, hvor de mange billeder indgår i et tæt sammenspil med den relativt begrænsede tekstmængde. Bogens kapitler er bygget op omkring en historisk og visuel gennemgang af landets 36 arrester i provinsen og 3

fængsler i hovedstadsområdet, som fungerer som arrester. Typisk indledes der med en historisk anekdote, hvorefter bygningens udvikling gennemgås kronologisk, suppleret med specifikke nedslag i enkeltepisoder. Værket har således en udtalt lokalhistorisk karakter, hvor beskrivelsen af arresthusene varierer i takt med kildegrundlaget, og det kan derfor være svært at konkludere noget mere generelt på tværs af de enkelte afsnit. Som læser griber man da også til tider sig selv i at undres over, hvorvidt bogens ærinde »blot« er videreformidlingen af en række historiske fakta – en tilgang der naturligvis er helt legitim. Man kunne dog også med fordel have anlagt en mere kritisk og diskuterende vinkling på emnet, der kunne have fungeret som bindeled mellem de enkelte kapitler. Men måske denne efterlysning først og fremmest er produktet af en udpræget politologisk arbejdsskade hos undertegnede?

Bortset fra ovennævnte anke er der intet at udsætte på værkets sproglige og indholdsmæssige kvaliteter, hvor tidligere kriminaldommer Peter Garde, kyndigt suppleret af Torben Rasmussen og Jens Tolstrup (begge fra Fængselshistorisk Selskab) gør et forbilledligt arbejde med at formidle anekdoter og historiske fakta. Der skrives med stor indlevelse og man fornemmer tydeligt det omfattende researcharbejde, der ligger til grund for de enkelte beretninger.

Bogen er tillige – som genren nu fordrer – rigt illustreret med billeder af Danmarks arresthuse taget af fotograf Svend Erik Andersen, der også stod for billedsiden til publikationen Danmarks Tinghuse. Billedformen er neutral og man kigger ofte med over skulderen på de indsatte når de er i gang med dagens gøremål på værkstedet, i fælleskøkkenet eller på gårdtur. En tilgang der loyalt og nøgternt dokumenterer både stort og småt fra dagligdagen bag murene uden på noget tidspunkt, at forfalde til unødvendig staffage, hvilket fornemt komplementerer teksten. Man fornemmer således tydeligt, hvordan landets arresthuse i takt med tidsånden har udviklet sig fra kolde afvaskninger, tortur og uhumske fangehuller til bordtennis, keramikværksted og statskontrolleret smiley-godkendelse af kantinemaden.

Samlet set har vi derfor at gøre med et værk, der på en saglig og velillustreret facon guider læseren igennem de danske arresthuses historiske udvikling. *Danmarks Arresthuse* kan således anbefales til alle, der ikke blot ønsker at studere dette emne specifikt, men også som en mere general illustration af hvordan samfundet behandler dets mest marginaliserede medborgere.

Morten Sten Andersen
Ph.D. studerende
Institut for Statskundskab
Københavns Universitet

Abstracts

London 2012 – The Olympics as a means to pursue other purposes, hard costs, soft benefits, and the difficult route to the Olympic legacy

Klaus Nielsen,
Professor of Institutional Economics,
School of Business Economics and
Informatics, Birkbeck, University of London,
k.nielsen@bbk.ac.uk

The article discusses the efforts of London to form the legacy of the 2012 Olympic Games. The first part reviews the political rationale for the Olympic Games as a means to pursue a set of political goals. This part ends up in an overview of the elements that constitute the legacy. The next section discusses the economic perspectives of hosting the Games. The point of departure is the initial cost-benefit calculus which is followed by a review of the later corrections and the uncertain estimates of possible longer term benefits. Then, we focus on two of the most important forms of legacy: the regeneration of four boroughs in East London and the promises to increase the number of people in sports or other forms of physical exercise. It is concluded that the regeneration project appears to be a partial success whereas there is nothing that indicates that the promises to increase mass sport is anything but hot air. One of the reasons is the increasing priority of short term concerns initiated by the economic crises.

The Olympic Games' Opening Ceremony in Beijing 2008 – An Essay

Hans Bonde, Professor,
Institut for Idræt, Københavns Universitet,
hbonde@ifi.ku.dk

Anne Zoëga Olesen,
Cand. scient. idræt,
Københavns Universitet

All opening ceremonies are, of course, a form of cultural propaganda on behalf of the host nation. However, it is also something unique that a one-party state with serious human-rights issues and with severe ethnic-border conflicts is given the right to make use of the Olympic opening ceremony. The Beijing opening ceremony very much played on the great wealth of China's history and culture. The aim was to demonstrate that present-day China was far from being the »sick man of Asia« of former days. The current political elite, therefore, were displayed as the flower to several thousand years of Chinese national cultural Confucian tradition, in which the roots of Maoism, the catastrophic »Great Leap Forward« and the Cultural Revolution were nothing but momentary flashes.

The Worst Business in the World: Why Soccer Clubs (Don't) and Shouldn't Make Money

Simon Kuper, Financial Times

Stefan Szymanski,
Professor of Economics, MBA,
Dean at Cass Business School, London,
Stefan.Szymanski.1@city.ac.uk

Whichever way you measure it, no football club is a big business. Football is not only small scale business. It is also bad business. This is partly a problem of appropriability: football can't make money out of (can't appropriate) more than a tiny share of our love for football. The way clubs hire their key employee, the manager, is a good example of incompetent business practice. It is done by means of nonsensical and illegal methods and in a mad rush. However, football clubs are incompetent because they can afford to. Most football clubs run with losses but they survive anyway and the structure is remarkably stable compared to other industries. It is almost impossible to run a club as a profitable business and they should ditch the fantasy of making profits. But that does not mean that they continue to be run so badly

Modernization and Sport: Sport England and UK Sport

Barry Houlihan, Professor of Sport Policy,
Loughborough University,
B.M.J.Houlihan@lboro.ac.uk

Mick Green

This article evaluates the impact of New Labour's »modernization project« on two key non-departmental public bodies for sport, Sport England and UK Sport. The analysis concentrates on identifying the sources of the

general momentum for modernization in the sport sector, how it has been interpreted by government in relation to the two organizations, and the nature and consequences of modernization for both organizations. The analysis is informed by a range of public documents produced by government and by the two sports agencies, together with a series of interviews. The conclusions suggest that modernization has resulted in a narrowing of the two organizations' objectives, the adoption of business-like principles and a »command and control« regime in relationships with key frontline delivery partners. Another consequence has been the emergence of a democratic deficit as an effect of the marginalization of sports interests.

The importance of the local government reform in Denmark for municipal sports policy

Bjarne Ibsen, professor,
Center for forskning i Idræt,
Sundhed og Civilsamfund
Syddansk Universitet,
bibsen@health.sdu.dk

In Denmark, sport policy is primarily the responsibility of the municipalities. Local sport policy has hitherto been marked by a clear division whereby the municipalities provide a broad policy framework, while the sports associations are responsible for defining, and offering, the activities themselves. Furthermore, the area of sport policy has been marked by corporatist governance and weak local governance.

These practices are changing, however. In recent years, many municipalities have defined formal sports policies; municipal support for sports clubs is complemented by the activities of self-organized sports and projects for specific target groups; prevention and health

promotion have been given a more prominent role. Municipalities have also strengthened their own administrative capacity in the area of sports policy.

Local government reform – with larger municipalities and new preventive and health promoting tasks – has been a catalyst for these developments. These changes have also been facilitated by a systemic shift away from communitarian governance ideals, and toward management ideals inspired by New Public Management.

The anatomy of the sports scandal Initiation, process and effects: Towards a theoretical model

Ulrik Wagner, adjunkt,
Institut for ledelse og virksomhedsstrategi,
Syddansk Universitet, uw@sdu.dk

Rasmus K. Storm, Ph.D. studerende,
Institut for idræt og biomekanik,
Syddansk Universitet,
rkstorm@health.sdu.dk

As the economic and political significance of sport seems to grow in correspondence to the development of globalization, the call for a sociological understanding of the downsides of sports becomes imperative. So far, scholars have pointed to »sports scandals«, but have not provided any theoretical understanding of this phenomenon. By deploying a communication-theoretical framework (Niklas Luhmann), combined with insights from discourse theory (Laclau og Mouffe) and the

understanding of ideal types provided by Max Weber, this article aims at developing a theoretical model of the sports scandal, its outset and effects. The scope of the model is tested in the analyses of two cases. Finally four focus points are outlined for future research.

Hot alliance in a cold war. Danish sports cooperation with East Germany until Denmark's recognition of the German Democratic Republic

Jørn Hansen, professor,
Institut for Idræt og Biomekanik,
Syddansk Universitet,
jhansen@health.sdu.dk

In 1973 Denmark officially recognized the German Democratic Republic (GDR) but before that time there had been a long-term cooperation between Danish Youth- and Sports organizations and East German sport. The most important players were Denmark's Communist Youth, Danish Workers Sports-Federation, Danish Handball-Federation and Danish Football Association. The article examines the character of the cooperation between Danish sport and the GDR sport and analyses the importance of cooperation for East Germany's fight for recognition as an independent state. One important punch line in the article is that the sports cooperation with East Germany until 1973 makes up an exception compared to the normal praxis relying on a harmony between Denmark's official politics and Danish sports international cooperation.